

T.C
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**HÜKÜMLÜ ve TUTUKLULARIN CEZAEVİ PSİKO-SOSYAL
SERVİSİNE BAKIŞI: ESKİ HÜKÜMLÜ ve TUTUKLULAR
ÜZERİNE BİR ANKET ÇALIŞMASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Zeynep Şüheda GÜLERCE

Enstitü Anabilim Dalı: SOSYAL HİZMET
Enstitü Bilim Dalı: SOSYAL HİZMET

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Ali Yasin KALABAK

EKİM 2019

T.C.
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**HÜKÜMLÜ ve TUTUKLULARIN CEZAEVİ PSİKO-SOSYAL
SERVİSİNE BAKIŞI: ESKİ HÜKÜMLÜ ve TUTUKLULAR
ÜZERİNE BİR ANKET ÇALIŞMASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Zeynep Şüheda GÜLERCE (157203003)

Enstitü Ana Bilim Dalı: SOSYAL HİZMET
Enstitü Bilim Dalı: SOSYAL HİZMET

Bu tez 02/10/2019 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oy birliği/oy çokluğu ile kabul edilmiştir.

	Adı SOYADI	Kanaati			İmza
Jüri Başkanı (Danışman)	Dr. Öğr. Üyesi Ali Yasin KALABAK	☒ Kabul	Düzeltilme	Ret	
Jüri Üyesi	Doç. Dr. Bedrettin KESGİN	☒ Kabul	Düzeltilme	Ret	
Jüri Üyesi	Dr. Öğr. Üyesi İsmail AKYÜZ	Kabul	Düzeltilme	☒ Ret	

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS / DOKTORA İNTİHAL YAZILIM RAPORU
BEYAN BELGESİ

**Tez Başlığı: Hükümlü ve Tutukluların Cezaevi Psiko-Sosyal Servisine Bakışı:
Eski Hükümlü ve Tutuklular Üzerine Bir Anket Çalışması**

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmamın toplam 55 sayfalık kısmına ilişkin aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan ve 26/09/2019 tarihinde aşağıda ismi yazılı araştırma görevlisi tarafından şahsıma iletilen Turnit-in isimli. intihal tespit programı raporuna göre tezimin benzerlik oranı%11'dir.

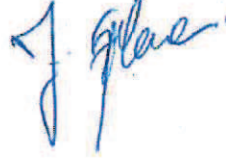
Uygulanan filtrelemeler:

1. Kaynakça hariç,
2. Alıntılar dâhil,
3. 5 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç.

Bu bilgiler doğrultusunda tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespiti halinde doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

İmza

Adı SOYADI : Zeynep Şüheda GÜLERCE
Öğrenci Numarası : 157203003
Ana Bilim Dalı : SOSYAL HİZMET
Programı : SOSYAL HİZMET
Türü : () Proje (X)Yüksek Lisans Tezi () Doktora Tezi

Dr. Öğr. Üyesi Ali Yasin KALABAK

Danışman

26/09/2019

ÖNSÖZ

Kısa zaman öncesine kadar, içinde neler olduğu bilinmeyen, çıkanların sessizce hayatlarına devam ettiği, zihinlerde kimi dizi ve filmlerin arasına serpiştirilmiş sahnelerden ibaret olan cezaevleri artık Pandora'nın Kutusu gibi açılmış, pek çok kesimden insanın hakkında yakinen fikir sahibi olduğu, içerisinde yapılan araştırmalar ile akademiye kapılarını açan bir kurum haline gelmiştir. Cezaevi yaşamının, sosyal hizmete duyulan ihtiyaçlar ve cezaevi sosyal hizmetinin kurumsal karşılığı olan Cezaevi Psiko-sosyal Servisi'nin çalışmaları açısından irdelendiği bu çalışmada; olanlar, olmayanlar ve olması gerekenler bilimsel araçlarla ortaya konmaya çalışıldı.

Bu tezi yazabilmemde manevi ve ilmi desteğini benden hiç eksik etmeyen değerli tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Ali Yasin KALABAK hocama en büyük teşekkürü ederim. Yardımcı olduğu pek çok konu sebebiyle Doç. Dr. Bedrettin KESGİN hocama çok teşekkür ederim. İstatistik bilgilerini benden esirgemeyen ve vakitlerini ayıran sevgili Selin KARATEPE hocama ve Elif Nur ALPER hocama içten teşekkür ederim. Yabancı kaynakları çözümlemem konusunda büyük desteğini gördüğüm sevgili kardeşim İsmail Faruk KAYA'ya çok teşekkür ederim. Gerek çalışma ortamı oluşturulmasında gerek moral ve motivasyon desteğinde, her an yanımda hissettiğim sevgili eşim Mutlu GÜLERCE'ye teşekkürlerimi borç bilirim.

Zeynep Şüheda GÜLERCE

25/09/2019

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
İÇİNDEKİLER	ii
KISALTMALAR	iv
TABLolar LİSTESİ.....	v
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1: KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE	3
1.1. Cezaevinin Tarihi.....	3
1.1.1. Orta Çağ ve öncesi medeniyetlerde ceza kavramı ve hapis uygulamaları	4
1.1.2. Orta Çağ sonrası Avrupa ve Amerika’da gelişen sistemler	5
1.1.2.1. Müşterek (Toplu) hapis sistemi	5
1.1.2.2. Pensilvanya tecrit sistemi	6
1.1.2.3. Auburn sistemi	6
1.1.2.4. Panoptikon sistemi	7
1.1.2.5. Dereceli sistem	8
1.1.3. Cezaevi Uygulamalarında Aydınlanma Çağı Sonrası.....	8
1.2. Türkiye’de Cezaevi Türleri.....	10
1.2.1. Osmanlı İmparatorluğu Dönemi hapis sistemi.....	10
1.2.2. Cumhuriyetten günümüze cezaevi sistemi.....	13
1.2.3. 2019 Türkiye’si cezaevi tipleri.....	15
1.2.3.1. Rakamlarla cezaevleri	17
1.2.4. Psiko-sosyal Servisin Tarihi Gelişimi.....	18
1.3. Denetimli Serbestlik.....	21
1.3.1. Kamuya yararlı bir işte ücretsiz çalıştırılma	23
1.3.2. Bir konutta denetim ve gözetim altında bulundurulma.....	23
1.3.3. Bir bölgede denetim ve gözetim altında bulundurulma	23
1.3.4. Belirlenen yer veya bölgelere gitmeme.....	23
1.3.5. Belirlenen programlara katılma	23
1.4. Cezaevinin Psikososyal Boyutu: Nedenler ve Sonuçlar.....	25
BÖLÜM 2: HÜKÜMLÜ VE TUTUKLULARIN CEZAEVİ PSİKO-SOSYAL SERVİSİNE BAKIŞI: ESKİ HÜKÜMLÜ VE TUTUKLULAR ÜZERİNE BİR ANKET ÇALIŞMASI.....	29
2.1. Araştırmanın Amacı ve Kapsamı.....	29
2.2. Araştırmanın Yöntemi ve Ölçüm Araçları.....	29
2.3. Hipotezler.....	30
2.4. Araştırma Verilerinin Toplanması ve Yorumlanması	30
2.5. Araştırmanın Kısıtlılıkları	31
BÖLÜM 3: ARAŞTIRMANIN BULGULARI.....	33
3.1. Demografik Bilgiler	33

3.2. Suç Türü, Cezaevi Şartları ve Sağlık Durumuna İlişkin Bilgiler	36
3.3. Betimsel İstatistik Tabloları.....	40
3.3.1. Cezaevi Koşulları ile İlgili Betimsel İstatistik Verileri.....	40
3.3.2. Psiko-sosyal Servis ile İlgili Betimsel İstatistik Verileri	42
3.4. Güvenilirlik Analizleri.....	45
SONUÇ	46
KAYNAKÇA.....	51
EKLER	57
ÖZGEÇMİŞ	62

KISALTMALAR

DS	: Denetimli Serbestlik
CGTİHK	: Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun
CMK	: Ceza Muhakemesi Kanunu
IFSW	: International Federation of Social Workers
NASW	: National Association of Social Worker
TCK	: Türk Ceza Kanunu

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Katılımcıların Demografik Özellikleri	33
Tablo 2: Katılımcıların Cezaevi Koşulları, Suç Türleri, Psikolojik ve Fiziksel Rahatsızlık Durumlarına İlişkin Bilgiler	36
Tablo 3: Cezaevinin Psikososyal Boyutuna İlişkin Betimsel İstatistikler	40
Tablo 4: Cezaevi Sosyal Servisi ile İlgili Betimsel İstatistikler	43
Tablo 5: Soru Formalarının Güvenilirlik Analizleri	45

GİRİŞ

Cezaevlerinin varlığı tarih boyunca sürmüştür ancak işlevleri ilk medeniyetlerden günümüze değin büyük değişiklikler göstermiştir. Cezaevine yüklenen anlam toplumdan topluma değişmektedir. Zira cezalandırma olgusu, toplumların suça yüklediği anlam, ilkellik seviyesi ve hümanizm algılarıyla yakından ilişkilidir. Eski dönemlerde özgürlüğü kısıtlamanın amacı, günümüzdeki tutuklama eylemiyle benzerlik göstermiştir. Suçlu, infazından önce muhafaza edilmek veya suçu araştırılana kadar kaçması önlenmek amacıyla hapsedilmiştir. Akabinde uygulanan cezaların, şiddeti ne olursa olsun suçu önlememesi, insanları cezalandırma kavramı üzerine düşünmeye sevk etmiştir. Aydınlanma Çağı'na kadar süren ilkel cezalandırma yöntemleri bu dönemle beraber ıslah kavramını ortaya çıkarmıştır. Suçlunun hapsedilmesinin, ancak onu ıslah etme kaygısıyla gerçekleştirilmesi koşulunda, suçun önlenebileceği savunulmuştur. Modern hapishane olgusunu doğuran anlayışın temelinde de hapis cezasının, ölüm cezası gibi ilkel cezalandırma yöntemlerinin yerini alması fikri vardır (Küçüktaşdemir, 2014: 58).

Hapis cezasının temel ceza oluşu dünyaya Hollanda'dan yayılmaya başlamıştır. Önce Amerika'ya sonrasında Avrupa'nın diğer bölümlerine yayılan Amsterdam Cezaevleri, meydana çıktığı 16. yüzyıl koşulları itibarıyla cezalandırmaya yeni bir boyutun getirildiği yüzyıl olmuştur (Yavuz, 2015: 15). Bu dönemde, cezanın amacının suçlu kişiden alınan toplumsal bir öğ veya kefareten fazlası olması gerektiği, zamana yayılmış hapis cezasının kişiyi suçu üzerine düşünmeye sevk edeceği fikriyle destek bulmuş, bu doğrultuda pek çok reform çalışması gerçekleştirilmiştir.

Ancak uygulama boyutu her zaman eksik kalmış, mahkûmlar ilk başlarda yığınlar halinde cezaevine kapatılmış ve bu sistemsiz kapatılıştan fayda alınamaması üzerine hücrelere ayrılmışlardır. Hücrelerde tecrit etmenin bir fayda sağlamadığı, aksine insanları tükettiğinin tecrübe edilmesi üzerine tecrit yumuşatılmış ancak cezaevi koşulları her dönem acımasız olmuştur.

Cezaevleri üzerine geliştirilen sistemlerin çoğu, mahkûmların hapis hayatı boyunca ağır koşullar altında kalması, sürekli çalıştırılması, kötü yemek yiyerek sert döşeklerde yatırılması standartlarıyla işletilen cezaevlerini yaratmış ve desteklemiştir. 16.yy'dan Aydınlanma Çağı sonuna kadar Avrupa merkezli reform çalışmalarının çoğunun ana vatanı olan İngiltere'de dahi, 1863 yılında dönemin parlamenter sisteminin bir parçasını oluşturan Lordlar Kamarası'na sunulan bir raporda söz konusu şartlar desteklenmiş, kötü cezaevi koşulları genel ilke kabul edilmiştir (Kurt, 2006: 24).

19. ve 20.yy' da insan hakları bağlamında kaydedilen gelişmeler ile cezaevleri konusunda çeşitli asgari standartlar geliştirilmiş, infaz sistemlerinde görevli memurlara eğitimler verilmesi zaruri hale getirilmiş ve işkencenin her türlü yasaklanmıştır (Mahpuslar için Asgari Standart Kuralları, 1955).

Bu perspektiften Türkiye'ye bakıldığında, Osmanlı İmparatorluğu'ndan bu yana cezaevleri sorunu hep olmuştur. Bu sorunlar başlıca, cezaevlerinin yaşama elverişsiz koşulları, yönetimin yeterli maddi desteği bu kurumlara sunamaması ve her daim doluluğu olmuştur (Gazel, 2010: 144,151).

Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin de taraf olduğu Avrupa standartlarında pek çok antlaşma neticesinde cezaevleri nispeten koşulları itibariyle belli bir seviyeye getirilmiştir. Ancak doluluk sorunu artarak devam etmektedir. Yasal düzenlemelerden kaynaklanan sorunlar bu doluluğun artmasını engelleyememiştir. Türkiye'de 2005 yılında geçilen Denetimli Serbestlik Uygulaması, cezaevlerindeki doluluk açısından alınan geçici bir nefes olsa da tarihi tekerrürler göstermiştir ki; cezaevi içerisinde ıslah edilmeyen birey, topluma sağlıklı şekilde kazandırılmadığı için, bu kurumlardan cezasını çekmiş fakat iyileşmemiş, hatta daha da sorunlu hale gelmiş şekilde topluma karışmaktadır.

Birinci bölümünde cezaevi olgusunun tarihi seyrine kısaca bakılan bu çalışmada, ilkeliliğin ve zalimliğin ceza anlayışında zirveyi oluşturduğu yüzyıllarda da, modern cezalandırma anlayışına geçilen son yüz yılda da, insan olgusunun atlandığı ölçüde suçun önlenmediği karşımıza çıkmaktadır. Suç kavramının değişmesi, giderek toplumsal bir hal alması, sosyal ve ekonomik politikaların bu konuda yetersiz kalması da, modern devirlerde içinden çıkılamayan sosyal meseleler olmuştur. Cezaevleri, bu sosyolojik çıkmazların içine suçlu akıttığı yerler olmalarına ilaveten siyasi erk tarafından ideolojilere karşı intikam ve sindirme alanları olarak da kullanılmıştır. Böylece içerisindeki insan olgusu tretman ihtiyaçları açısından değişmiş ancak gerekli iyileştirme müdahalesi çok sonradan ilgili mevzuat ve kanunlarda yerini alabilmiştir.

Cezaevleri, içinde barındırdığı 'insan' nüfusu ile sosyal hizmet çalışmalarının profesyonel şekilde yapılmasının en elzem olduğu kurumlardan biridir. Günümüzde cezaevi eğitim birimleri ve psiko-sosyal birimler eliyle çeşitli yetiştirme ve iyileştirme faaliyetleri yürütülmektedir (www.cte.adalet.gov.tr, 2019e). Ancak mahkûm ıslahı programlarının içeriğine bakıldığında bunların, günümüz Avrupa ve Amerika ıslah sistemlerince uygulanan davranışsal-bilişsel tedaviler değil, temel eğitim ve atölye faaliyetleri üzerine olduğu ve uzun yıllardan beri bunun ötesine geçilmediği görülmektedir.

İkinci bölümde, cezaevinde belli bir süre tutuklu veya hükümlü olarak kalmış 127 katılımcının yardımıyla, kendilerinin çeşitli demografik, sosyo-ekonomik ve suç bilgileri alındıktan sonra cezaevi psiko-sosyal servisi ile etkileşimleri araştırılmıştır. Bu bağlamda psiko-sosyal servisin görünürlüğü, ulaşılabilirliği, faaliyetleri ve mahkûm gözünden fayda sağlanması durumu incelenmiştir.

BÖLÜM 1:

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Cezaevinin Tarihi

Sağlıklı bir toplumun temini ve devamı, içinde yaşayan bireylerin toplum normlarının öğrenilegelmiş bireysel sınırlarını bilmeleri ve bir diğerinin temel hak ve özgürlük alanına girmemeleri ile mümkündür. Bireylerin hak ve özgürlüklerini korumak, çeşitli kurallar topluluğu ile teminat altına alınmaya çalışılmıştır. Günümüzde karşılığı hukuk olan bu terimin bir gayesi de bir takım cezai yaptırımları tatbik ve düzenleme yetkisini elinde bulundurmasıdır.

Düzenin zıttı kaostur. Bir toplumda düzen temin edilememiş, temel haklar hukuk ile güvence altına alınamamışsa yahut hukukun üstünlüğü yozlaştırılmışsa, güç aygıtlarını elinde bulunduranların doğrularının geçerli olacağı bir sistem oluşacaktır. Toplumun umumi mutluluğuna hizmet etmeyen bir sistem ise ‘düzen’ olarak adlandırılmaz. Böyle bir kaostan oluşmasını engellemek için ‘suç’ adı verilen ve düzeni bozduğu kabul edilen eylemlere ‘ceza’ ile tanımlanan birtakım müeyyidelerin uygulanması fikri insanlık tarihi kadar eskidir. Bu nedenle tarih boyunca cezanın zarureti üzerine değil, şekli ve tanımı üzerine tartışmalar olmuştur. Söz konusu tartışmalar cezanın şeklini belirlemiştir. Cezanın şekli her toplumun kendi kültür ve uygarlık seviyesine göre değişmiştir (Erem, 1977: 24).

Lahey Adalet Müşaviri Yavuz’a göre (2015) modern hapisane kavramının doğuşu, 1588’de Hollanda’nın başkenti Amsterdam’da bir çocuğun hırsızlık suçu işlemesi üzerine yargı sürecinde meydana gelen tartışmalar ile başlamıştır. Ağırlık kazanan görüş, dönemin hırsızlık suçuna karşılık gelen ‘ölüm’ cezasının bozulup, çocuğun devlet tarafından eğitilip ıslah edilmesi şeklinde olmuştur. Dönemin Klarissen Manastırı bu amaçla düzenlenmiş ve bir bölümü ıslahevi olarak tesis edilmiştir. Bu uygulama zamanla gelişmiş ve hapishanelerin ıslah amacı gütmesinin fikir edinildiği yeni bir dönem başlamıştır.

Fakat modern hapisane kavramına gelmeden önce cezalandırma amacıyla pek çok farklı yöntemin uygulandığı görülmektedir. Bunlar arasında öldürme, sürgün etme, işkence etme veya azap verme, sosyal bakımdan zarara uğratma (Dönmezer ve Erman, 2019: 546) yaygın olarak uygulanırken, hapsedme suretiyle toplumdan ayırma temel ceza çeşidi olarak görülmemiş, bu nedenle suçluyu cezasının infazına kadar bekletmek veya cezasına karar vermek için alıkoymak amaçlarıyla uygulanmıştır (Artuk ve Alşahin, 2015: 148).

Ceza yaptırım türleri içerisinde ‘hapis cezası’ müstakil bir tür olana dek yukarıda sayılan cezalar, tarihi dönemler içerisinde toplumların infaz dürtülerine göre çeşitlilik göstererek uygulanmıştır. Araştırmacıdan araştırmacıya değişiklik gösteren infaz tarihi ayrımı Demirbaş’a (Demirbaş, 2013: 97) göre şu şekildedir: Birinci dönem denilen Orta Çağ’ın başlangıcında tek ceza aracı olarak kefarete ve para cezaları uygulanmış, ikinci dönem denilen Orta Çağ’ın sonlarında ise, bedene yönelik eza veren canavarca yaptırımlar ve hayata yönelik cezalar tatbik edilmiştir. Üçüncü dönem sayılan 17. yüzyılda ise, bir suçun karşılığı olarak hürriyeti bağlayıcı cezalar uygulanmış ve hapisane kavramı gündeme gelmiştir.

Hürriyeti bağlayıcı cezanın infazı denince akla ilk gelen kavram olan cezaevi, günümüzdeki modern anlamı ile ancak 150 yıldır geçerli olup 19. yüzyıldan önce görülen cezaevleri, cezanın infazı amacını gütmemekte ve cezalandırılmak istenen kişinin devletin elinin altında bulunması amacını taşımaktadır. Bugünkü anlamda cezaevi kavramı ve cezaların buralarda infazı, ceza anlayışının nitelik değiştirmesi sonucunda, kişinin özgürlüğünü bağlayan cezalar olarak insanlık tarihindeki yerini almıştır (İçel ve ark., 2000: 71).

1.1.1. Orta Çağ ve öncesi medeniyetlerde ceza kavramı ve hapis uygulamaları

Yaşadıkları dönem açısından pek çok farklı kanaat olmasına rağmen, ortalama bir aralık sunulacak olursa milattan önce 1800 ila 1500'lü yıllarda yeryüzünde bulunduğu düşünülen Hz. Yusuf (www.islamansiklopedisi.com, 2019b) ve Hz. Musa (www.islamansiklopedisi.org, 2019a) peygamberler Eski Mısır coğrafyasında, Hititler ve Babil Hükümdarlığı dönemlerinde yaşamışlardır (www.britannica.com, 2019). Bu uzak tarih aralığında dönemin hükümdarları tarafından uygulanan cezalarda hapis anlayışının olduğunu Kuran-ı Kerim'de görmekteyiz.

Kuran'da Hz. Yusuf ve Hz. Musa dönemlerindeki Mısır anlatılırken, hapis cezası uygulamasından ve hapishane kurumundan bahsedilmiştir. Hz. Yusuf kendisine atılan bir iftiradan dolayı yıllarca zindanda kalmış, Hz. Musa ise dönemin hükümdarı Firavun tarafından peygamberlik iddiasından vazgeçmemesi durumunda yerin altında bulunan, ışığın girmediği, sesin çıkmadığı, şartları son derece ağır zindanlara atılmakla tehdit edilmiştir. Kuran'da geçen anlatımlar Eski ve Yeni Ahit'tekiler ile örtüşmektedir (Bkz. Yusuf, 12/25, 32-33-35-41-42-100; Şuara, 26/29; Eski Ahit, Ezra, 7/26; Levililer, 24/12; Sayılar, 15/34; Yeremya, 37/16; Tekvin, 39/20; Yeni Ahit, Resullerin İşleri, 5/21-23; 16/23-27, 35-40; 22/19) (Uyanık, 2017: 89).

Hapis cezası uygulamasına antik dönemlerde de rastlamak mümkündür. Eski Yunan'da Platon, cezanın amacının korkutmak ve iyileştirmek olduğunu savunmuştur. Ancak Atina Mahkemelerince bu fikir dikkate alınmamış, suçlular ağır cezalara çarptırılmıştır. Bu cezalar; halk önünde küçük düşürme, onursuzlaştırma, köleleştirme, para cezası, sürgün, dayak cezaları olmasına karşın, çok daha ağır uygulamaların da tatbik edildiği görülmektedir. Bunlar; ipe asma, topuzla vurma, kılıçla kesme, boğma, yakma, uçurumdan atma ve nihayetinde Sokrates'e de tatbik edildiği iddia edilen (Platon, çev.: Berkes, 1998) zehirlenme cezalarıdır (Demirbaş, 2013: 99 ve Kurt, 2007: 7).

Roma döneminde 'Tullianum' isimli hapisler bulunmaktadır. Bu yapıların yer altında bir kısmı, yer üstünde ise iki kısmı olduğu, meşe kütükleri ile ayrılmış hücrelerden oluştuğu bilinmektedir. Roma dönemi cezaevlerinden bir diğeri ise disiplin suçu işleyen askerlerin cezalarının infaz edildiği Askeri Garnizon Hapishaneleri'dir (Artuk ve Alşahin, 2015: 2).

Hapis uygulamasının temel ceza olmaması sebebiyle infazı için özel inşa edilmiş yapılar geliştirilmemiştir ancak hapsedme fiilinin çoğu toplumda olduğu görülmektedir. Aydınlanma öncesi ceza anlayışı çoğunlukla bedene ve hayata kasteden cezalar ile para cezalarından oluşmuş, hapis cezası bağımsız bir ceza türü olmamıştır. Hapis dışı cezaların

şiddeti ve insanilikten uzak oluşu, toplumların kısas ve kefarete anlayışı neticesinde şekillenmiştir.

1.1.2. Orta Çağ sonrası Avrupa ve Amerika’da gelişen sistemler

1.1.2.1. Müşterek (Toplu) hapis sistemi

Bu uygulama, suç türü, yaşı ve ceza süresine bakılmaksızın mahkûmların hep bir arada tutulduğu ve hapis cezasının toplu şekilde infazının öngörülmesinden dolayı, literatürde müşterek sistem veya toplu sistem olarak geçmektedir. Müşterek hapis sistemi, aynı zamanda Avrupa’nın ilk cezaevi olduğu düşünülen Amsterdam Cezaevi’nde uygulanmıştır. 1588 yılında genç bir hırsıza verilen ölüm cezası şehir meclisinde uzun süre tartışılmış, suçlunun hapsedilerek ıslah edilmesine karar verilmesinin ardından 1595 yılında Klarissen Manastırı’nın bir bölümü çalışma ve iyileştirme kurumu haline getirilmiştir (Özbek, 2013: 38).

Toplu infazın maliyet açısından düşük olması ve dönemin ceza sisteminin hapis uygulamaları açısından yeni olması, müşterek sistemin ilk olmasını zaruri kılan etkenler arasındadır. Burada mahkûmların tutuklu veya hükümlü olma durumları ile mükerrer suçlu olup olmadıklarına bakılmamıştır (Kurt, 2006: 39).

Toplu hapis sistemine ilkin erkek mahkûmlar konu olmuşlar, küçük koğuşlarda ortalama 150 kişi kalmışlardır. Mahkûmlar gün içinde çalıştırılmış, tahta ve iplik işi ile uğraşmaları sağlanmıştır. Aynı zamanda mahkûmlara dini eğitim verilmiştir (Dönmezer ve Erman, 2019: 622; Özbek, 2013: 38). Amsterdam’da 1595 yılında ağır suç işlemiş erkekler için kurulan cezaevini, 1597 yılında kadınlar için kurulan “Spinnhuis” isimli cezaevi takip etmiştir (İçel vd., 2000: 87). Spinnhuis’e dilenciliğe alışmış genç kızlar ile işsiz kadınlar konulmuştur (Doğan, 2009: 90).

Suçluların herhangi ayırıcı kriterine bakılmaksızın tutulduğu bu cezaevlerinde zamanla kargaşa ortaya çıkmıştır. Çocukların yetişkin mahkûmlara iletişim halinde olmaları, yetişkin mahkûmların içinde bulundukları şartları eleştirmeleri ve mahkûmlar arasında yapılan kavgalar, idarenin sert yaptırımlar uygulamasına neden olmuş, çözümün cezaevinde mutlak bir sessizliğin sağlanması amacıyla mahkûmların birbiri ile iletişiminin engellenmesi olduğuna karar verilmiştir (Uyanık, 2017: 94). Mahkûmların ortak alana çıkmalarına sınırlama getirilmiş ve havalandırma zamanlarında ise başlarına göz kısımları delik bez torbalar geçirilmiştir (Artuk ve Alşahin, 2015: 161).

Amsterdam hapishanelerinde zaman içinde infaz sisteminde değişiklikler yapılmıştır. 1597 yılında alınan bir kararda, mahkûmun iyi halli olmasının ceza süresinin azaltılmasında rol oynayabileceği belirtilmiştir. 1603 yılına gelindiğinde toplumsal statüsü yüksek suçlular için ayrı bir cezaevi açılmış, cezaevine erkekler için çalışma atölyesi kurulmuş, dini eğitim vermeye devam edilmiştir. Sıkı çalışma ve din eğitimi sonucu mahkûmların ıslah olacağı prensibiyle hareket edilmiştir (Doğan, 2009: 92).

Cezaevi sisteminin ilk oluşumunu gördüğümüz bu uygulamada, idari açıdan yetersizlik ve hukuki açıdan denetimden ve adil ceza sisteminden yoksunluk göze çarpmaktadır.

Dönmezer'e göre (2004) topluluk sistemi başlı başına bir ceza rejimi değil, imkânsızlıklar ve sistem yoksunluğu nedeniyle uygulanan mecburi bir yöntemdir.

1.1.2.2. Pensilvanya tecrit sistemi

1790 yılında Philadelphia'da Pennsylvannia'lı Quaker'ların¹ etkisi ile açılan ve Amerika'nın ilk cezaevi olan "Walnut Street Goal" isimli cezaevinde uygulanan sistemdir. Bu sistemde mahkûmlar dış dünyadan tamamen soyutlanarak hücrelerde tutulmuşlardır. Hem ıslahın sağlanması hem de mahkûm maliyetinin azaltılması fikriyle mahkûmlar yalnız bırakılmış ve çalıştırılmışlardır (Doğan, 2009: 97).

1818 yılında Pittsburg'da açılan Batı Cezaevi, Pensilvanya Sistemi'nin uygulandığı hücre hapislerinden oluşan o dönemin en büyük cezaevi olmuş, ancak mimarisine yapılan itirazlar nedeniyle yıkılmıştır (Demirbaş, 2010: 19).

Mahkûmlar arasında çıkacak olası kavgaları ve cezaevi isyanlarını önlemek amacıyla hücre sisteminin uygulandığı bu cezaevlerinde mahkûmlara yalnızca pazar günleri papazın okuduğu duayı duyma imkânı verilmiş, mahkûmların kimseyle görüşmesine izin verilmemiş, ortak koridorlar kullanılacağı zamansa mahkûma göz yerleri delik kukuletalar takılmıştır (Artuk ve ark., 2007: 844, 846).

Hükümlülere uygulanan katı tecrit zamanla akıllarını kaybetmelerine yahut intihar etmelerine neden olmuş, dönemin pahalı uygulamalarından olan ve zamanla işkence evine dönüşen cezaevi 1913 yılında kapatılmıştır (Demirbaş, 2008: 119-120).

1.1.2.3. Auburn sistemi

Amerika merkezli bir uygulama olan Auburn Sistemi, toplu sistem ile hücre hapsi sisteminin faydalı yanları alınarak oluşturulmaya çalışılmış karma bir sistemdir. Mahkûmlar arasında çıkabilecek isyanları, eşcinsel eğilimleri ve kavgaları önlemek amacıyla geceleri hücre hapsi, tecridi hafifletmek maksadıyla da gündüzleri bir arada çalıştırılma öngörülmüştür. Ancak ortak vakit geçirilen gündüz saatlerinde konuşma yasağı konmuş, mahkûmların birbirleriyle tek kelime etmemeleri, karşılıklı oturmamaları sağlanmaya çalışılmış, bu zor uygulamada disiplini sağlamak amacıyla kırbaç cezası gibi yaptırımlar uygulanmıştır (www.acikogretimadalet.com, 2013).

Bu sistemde mahkûmlar gündüzleri atölyelerde az bir ücret karşılığı çalıştırılmış, ailelerini görmelerine ise izin verilmemiştir. Konuşma yasağının istisnası ise zaruri durumlarda kısık bir sesle gardiyanla konuşabilme şeklinde uygulanmıştır (Artuk ve Alşahin, 2015: 166).

1826 yılında Boston'da yapılan ve hapishane sistemlerinin tartışıldığı bir toplantıda Auburn Sistemi, mahkûmların ayaklarında zincirler ile sürekli çalıştığı ve geceleri İncil'in ellerinden düşmediği gibi argümanlarla örnek sistem olarak sunulmuştur (Artuk ve ark., 2007: 848). Ancak pek çok yasaklamayı ve izolasyon tedbirini içinde barındıran, ayrıca uygulanabilir olması için çok sayıda gardiyan istihdam edilmesi gereken, bu nedenle

¹ Quaker'lar, İngiltere'de ortaya çıkan İskoç kökenli küçük bir Hristiyan gruptur, 1600'lü yıllarda Amerika'ya yerleşmişler, özgürlük ve barışı savundukları bir koloni kurmuşlardır. Quaker Meclisi'ni kurarak çeşitli yasalar çıkarmışlardır (Karabacak, Deniz. *Titrek Cemaati ya da Quaker'lar: İlk pasifistler*. Google Academia)

maliyetli bir ütopya olan bu sistem, suçlunun ıslahı için onu topluma kazandırmayı öngörmemiş, kişinin terbiye edilmesinin ve ıslahının ona uygulanılacak ağır cezaevi programı ile sağlanabileceği yanılığını beraberinde getirmiştir.

1.1.2.4. Panoptikon sistemi

George Orwell'in 1984 adlı romanında 'tele ekran' ve 'düşünce polisi' olarak imgeleştirdiği sistem, 1785 yılında Jeremy Bentham'ın mimar olan kardeşi Samuel Bentham tarafından tasarlanmış, Jeremy Bentham tarafından Yunanca pan (her şey) ve optikos (görmek için) anlamına gelen iki sözcükten türetilerek isimlendirilmiş ütöpik hapishane sistemidir (Yıldız, 2014: 130-131).

İngiliz hukukçu Jeremy Bentham bu cezaevi modelini sistematize ederken, mahkûm üzerinde her şeyi gözetleyen ve kendisini de her an görebilecek bir idarenin varlığına onu inandırarak mahkûmun denetimini mimari açıdan kolaylaştırmıştır. Aynı zamanda suçluyu ıslah etmeye yarayacak cezaevi uygulamalarının da eş zamanlı yürütülmesi gerektiğini savunmuştur. Bu modelde dairesel planlanmış cezaevinin ortasında bir gözetleme bölümü, bu bölümün merkez alınmasıyla etrafa dizilmiş hücreler bulunmakta, dairesel merkez tüm hücreleri görebilmekte ancak hücreler hiçbir yeri görememektedir (Demirbaş, 2008: 114).

Foucault'ya göre (1992: 252, 258) bu sistem, mahkûmları bilginin nesnesi haline getirirken onları bir iletişimin öznesi olmaktan mahrum etmektedir. Bu sistem suçluları cezalandırmaya, hastaları iyileştirmeye, delileri sakinleştirmeye, çocukları ders çalışmaya yarayabilecek denetim mekanizmasına sahiptir.

Panoptikon modeli bazı cezaevlerinin inşasında uygulanmak üzere önerilmiş ancak ya maliyetinden dolayı ya da mahkûmların çalışmasını esas alan ve daha verimli olduğu düşünülen mevcut sistemler tercih edildiğinden dolayı reddedilmiştir.

İnşasında bu modelin kullanıldığı cezaevleri arasında Londra'da 1842 yılında inşa edilen Pentonville Hapishanesi ile Kuzey İrlanda'da yapımı 1819'da tamamlanan Armagh Gaol Cezaevini, Küba'daki Presidio Modelo hapishanesini göstermek mümkündür. Amerika'da bu sistemin uygulandığı cezaevleri arasında ise Philadelphia'daki Eastern State Penitentiary Cezaevini, Bentham'ın Panoptikon'una bir ölçüde benzeyen 1826'da Pittsburgh'da açılan The Western State Penitentiary'yi göstermek mümkündür. Ancak bu cezaevinin bir kale dışında hiçbir şey olmaya elverişli bulunmadığı gerekçesiyle 1833'te yeniden inşası emredilmiştir. Diğer bir Panoptikon tarzı cezaevi ise ABD'nin Illinois eyaletindeki, Stateville Cezaevi'dir. 1917-1925 yılları arasında inşa edilmiştir. Dizayn edilen dört hücre çemberi, sonradan pratik bulunmayan planı sebebiyle daha elverişli bir plana göre tamamlanmıştır. Eski plan için yapılan yorum ise "akıl edilebilecek en berbat kasvet yuvası" şeklinde olmuştur. Stateville Hapishanesi günümüzde hala işlevini sürdürmektedir (Geis, 1955: 170; Başar, 2012).

Cezaevinin fiziki yapısına getirdiği düzenleme ile Panoptikon sistemi özgün bir idea olmuştur. Ancak cezaevi binasının infaz rejimi ile ortak gayelere hizmet etmesi, sistemin belki de en önemli ayağını oluşturmaktadır. Denetim ve tecrit mekanizması ile bir cezaevinden bekleneni veren sistem, ıslah politikaları da içermeli ve bunlar

uygulanmalıdır. İslah amacı üzerine kurulu infaz rejimi bu kapsamda mahkûmların psikososyal iyiliğini destekleyen eğitim programları, uyum çalışmaları, atölye faaliyetleri içermelidir. Böylece bu sistemin her iki amaca da hizmet etmesi ile daha iyi sonuçlar vermesi beklenebilir.

1.1.2.5. Dereceli sistem

Bir İngiliz sömürgesi olan Norfolk Adası'ndaki suçlular üzerinde Maconochie tarafından 1840 yılında uygulanan ceza sistemi, 'çalışma ve iyi' hal esasları üzerinedir. Başlangıçta 'İngiliz İyi Hal Sistemi' olarak bilinen bu model 1851 de Sir Valter Crofton tarafından İrlanda'da geliştirilerek uygulanmaya başlanmıştır. Sisteme göre mahkûmlar cezaevine girdiklerinde kendilerine bir not tespit edilmekte, mahkûm çalışması ve iyi hali ile belirlenen notunu doldurmakta, ceza süresi buna göre belirlenmektedir. Başlangıçta cezaevi sisteminin tüm katı kuralları uygulanan mahkûm, tahliye tarihini yaklaştıkça daha yumuşak bir rejime tabi ediliyor ve nihayetinde mahkûm şartlı salıverilmektedir. Crafton'un İrlanda modelinde ise, toplu cezaevi infazı ile şartlı salıverilme arasına bir "ara kurum-istasyon" basamağı konulmuştur (Demirbaş, 2015: 22-23).

Dereceli sistemin ilk basamağını hücre hapsi oluşturmaktadır. Mahkûm tüm gününü şartları zor olan hücresinde geçirdikten sonra, ikinci basamak olan gardiyan gözetiminde çalıştırılma başlamaktadır. Üçüncü basamakta belirlenmiş bir bölgenin sınırları içerisinde kısıtlanan mahkûm son olarak göstermiş olduğu iyi hale göre tamamen özgür bırakılmış veya şartlı tahliye edilmiştir (Dönmezer ve Erman, 2019: 628; Artuk vd., 2003: 82)

Günümüzde ülkemiz ceza infaz sisteminde de benzerini gördüğümüz dereceli sistem, kişinin cezaevinde gözetlenmesine ve bir sonraki infaz sistemine geçişinde 'iyi halli' olmasına bağlı kılınmıştır. İngiliz iyi hal sistemi veya İrlanda dereceli sistemi olarak bilinen bu uygulamada ise cezaevi şartlarının son derece ağır olması, mahkûmların bu zor şartlarda iyi hal puanı toplamaya çalışırken pek çok istismar ve kayırmayı doğuracak birtakım davranışlara kapı açma ihtimali nedeniyle eleştirilebilir.

1.1.3. Cezaevi uygulamalarında Aydınlanma Çağı sonrası

Aklın, taassup ve zorbalığı yenebilecek en önemli aygıt olduğu inancının ses bulduğu, insandaki anlamın, insan hayatının kıymetinin bu akletme neticesinde önem kazandığı 18. yüzyıl Aydınlanma Çağı, insan onurunun, bedeninin ve hayat hakkının içerisinde hiçe sayıldığı cezaevi paradigmasına da yeni bir boyutun getirildiği dönem olmuştur. Pek çok hukukçunun ortak kanaati ile modern ceza hukuku Aydınlanma Çağının eseridir (Küçüktaşdemir, 2014: 58).

Günümüzde ferdin toplum dışında tutulmasına yarayan bir tedbir değil, hükümlünün ıslah ve terbiye edilerek topluma iadesini sağlamak için en uygun vasıtaları araştıran bir usul sayılan infazın (Artuk ve Alşahin, 2015: 172), mevcut anlayışa evrilmesinde, yaşadığı dönemdeki durumu şiddetle eleştiren düşünürlerin reform çabaları etkili olmuştur. Kendisi bir dönem Bastille hapisanesinde kalan 17. yüzyıl düşünürü Voltaire, modern insan ve yurttaşlık hakları bildirgelerinde insan haklarının savunucusu olan 18. yüzyıl düşünürü Rousseau (Işık, 2017: 97), 18. yüzyıl düşünürü Helvetius, ve eserlerinde hürriyeti bağlayıcı cezayı savunurken ayrıca hükümlüye de insani bir muamele ve

insancıl koşullar isteyen Beccaira (Beccaria, 2004: 150. çev.: Selçuk) yaşadıkları Aydınlanma Dönemini cezaevlerinde reform açısından da etkileyen isimler olmuşlardır. Suç işleyen bireyin yıktığı toplumsal sözleşmenin bedeli olarak özgürlüğün zıttını seçtiği, kendisine verilecek cezanın da işlediği suç ölçüsünde özgürlüğünü kısıtlayan türden olması gerektiği fikrini savunan Montesquieu ve Rousseau, hapis cezası kavramını öne çıkarırken dönemin barbarca cezalandırma şekillerini de eleştirmişlerdir (Aksoy Retornaz, 2014: 94).

İngiltere’de gelişen cezaevleri reformunun mimarı ise 1773 yılında Bedford şerifi olarak seçilen John Howard’tır. Howard 12 yıllık seyahati boyunca Avrupa ve Rusya’daki cezaevlerini dolaşmış, gördüğü acıklı cezaevi manzaralarını eleştirmiş ve “İngiltere’de ve Galler’deki Cezaevlerine İlişkin İlk Değerlendirmeler ve Bazı Yabancı Cezaevleri Hastanelerinin Dökümü” isimli eserini yayınlamıştır. Bir filantrof olan Howard seyahati sırasında sadece iki cezaevini beğenmiştir, bunlar 1703 yılında Papa XI. Clemens tarafından açılan cezaevi ile Belçika’da bulunan Gent cezaevleridir (Artuk ve Alşahin, 2015: 156).

Cezaevi reformcusu Howard, hukukçu Blackstone ile ‘Cezaevi Yasası’ olarak Türkçeleştirilen ve yeni bir hapisane politikası öngören ‘Penitentiary Act’ i hazırlamışlar ve bu yasa 1779’da İngiliz Parlamentosu tarafından kabul edilmiştir. Penitentiary Act ile hapis cezası, ölüm cezası ve sürgüne alternatif olarak sunulmaktadır. Ayrıca hapsedilen kişinin ıslah edilmesi için cezaevlerine üç temel işlev yüklemektedir. Bunlar: soyutlanmış bir tutukluluk hali, düzenli çalışma ve dinsel eğitimidir (Süslü, 2015: 167). Tüm bu işlevler yerine getirilirken cezaevinde bulunan bireyin bir gün yeniden topluma katılacağı asla göz ardı edilmemeli, içeride yapılan muameleler mahpusun insani vasıflarını muhafaza etmelidir (Retornaz, 2014: 104).

Aynı yasa, bir cezaevinin dört temel özellik taşıması gerektiğini ifade etmiştir:

- Güvenilir ve sağlıklı bir bina
- Kurallara uyulmasının temini için düzenli teftiş usulü
- Mahkûmdan ücret alma usulünün kaldırılması
- Uslandırıcı bir rejim

Sisteme uygun olarak İngiltere’de inşa edilen Gloucester Cezaevinde tam tecrit yalnız tehlikeli suçlulara uygulanmış, diğer hükümlüler gece ayrı tutulmuş, gündüz ise birlikte çalıştırılmıştır (Süslü, 2015: 167).

1789’da gerçekleşen Fransız İhtilali ve sonrasındaki dönem, pek çok alanda olduğu gibi cezaevi alanında da Avrupa bazında çeşitli hak ve özgürlüklerin talep edildiği bir dönem olmuştur. Hapishanelere ilişkin düzenlenen raporlar, yapılan araştırmalar, iyileştirme faaliyetleri, mahkûmlara nasıl muamele edileceğine dair programlar, hapishanelerin denetlenme ve iyileştirilmesini amaçlayan dernekler birbiri ardı ortaya çıkmıştır (Foucault, 1992: 294-295).

Cezaevlerini iyileştirme konusunda faaliyet yürütme amacıyla kurulan bu dernekler arasında 1818’de Fransa’da kurulan ‘Hapishanelerin İyileştirilmesi Derneği’, 1826

yılında Almanya’da kurulan Ren-Westfaller Cezaevi Derneği, 1829’da Philadelphia Cezaevi Vakfı tarafından açılan Doğu Cezaevi-Kefaret Evini göstermek mümkündür. Bu dernek ve vakıfların çalışanları mahkûmlara insanca muamele yapılması, yeterli hizmetin sağlanması ve sağlık koşullarının iyileştirilmesi konusunda ulusal ve uluslararası temelde çalışmalar yapmışlardır (Süslü, 2015: 167; Demirbaş, 2013: 103).

Birleşmiş Milletler bünyesinde kurulan İnsan Hakları Komisyonu, 1948 tarihinde *İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi*’ni yayımlamıştır (Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, 1948). Birleşmiş Milletlerce yayımlanan, tıpkı İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi gibi Türkiye’nin de taraf olduğu ‘*Mahpusların Islahı İçin Asgari Standart Kuralları (1955)*’ toplanan konferansta kabul edilmiştir (Mahpuslar için Asgari Standart Kuralları, 1955).

Birleşmiş Milletler Genel Kurulunca kabul edilen, Türkiye’nin de onayladığı bir diğer sözleşme ‘*İşkenceye ve Diğer Zalimce, İnsanlık Dışı Ya Da Onur Kırıcı Davranış veya Cezaya Karşı Sözleşme*’ dir. Sözleşme, taraf devletlere işkenceyi yasaklamakta, buna ilişkin herhangi bir biçimde gözaltına alınan, tutuklanan veya hüküm alan kişilerin tüm adli aşamalarında, onlarla ilgilenen asker ya da sivil tüm personelin ilgili işlemlerde nasıl davranması gerektiğini belirleyen eğitim programları almaları konusunu düzenlemektedir. Sözleşmede, işkence olaylarının önlenmesi amacıyla adli süreçten geçen kişinin tabi tutulacağı sorgu, gözaltı, tutuklanma gibi işlemlere ilişkin düzenlemeler, kurallar, yöntemler ve yönergelerin gözden geçirileceği hükmü yer almaktadır (Gülmez, 2004: 277-279).

1.2. Türkiye’de Cezaevi Türleri

1.2.1. Osmanlı İmparatorluğu Dönemi hapis sistemi

Osmanlı İmparatorluğu Döneminde, 1300-1512 arasında meydana gelen hapsedme olaylarını konu alan bir çalışmaya (Öztürk, 2005: 1-6) göre, hapsedme olayının ilk muhatapları, hepsi birer adli ve idari birimde sorumlu olan 20 kadar kadıdır. İsimleri rüşvet, fetva yoluyla kendi çıkarlarına uygun işler yapma gibi suçlara karışan, çoğunluğu taşrada görevli bu kadılar hakkında, dönemin padişahı Yıldırım Bayezid tarafından verilen ferman, Yenişehir’de bir eve hapsedilmeleri, ardından evin yakılması şeklindedir. Ancak bu ceza daha sonra para cezasına çevrilir.

Osmanlı İmparatorluğu’nun bu dönemlerinde hapis cezaları, padişaha isyan çıkaran idari veya askerî erkâna, görevini kötüye kullanan kamu görevlilerine, yağma ve talanda bulunan beyliklere mensup kişilere karşı uygulanan veya şehzadelerin iktidar mücadeleleri sırasında birbirlerinin adamlarına karşı kullandıkları bir uygulamadır (Öztürk, 2005: 1-6).

Osmanlı İmparatorluğu’nda, 17. ve 18. yüzyıllarda, ülkenin değişik bölgelerinde devlete veya kişilere karşı suç işleyenler, ıslah olmaları için Kıbrıs’a sürgün edilmişler, Magosa kenti ve burada bulunan kale ve zindanlar ise sürgün edilenlerin hapsedilmeleri için kullanılan mekânlar olmuşlardır. Kıbrıs adasının sürgün yeri olarak seçilmesinde, adada yaşam koşullarının zor olması ve kaçmanın mümkün olmaması etkili olmuştur. Kıbrıs’a

sürgüne gönderilenler, çoğunlukla kadı ve müftü gibi resmi görevlilerden oluşmaktadır (Özkul, 2005: 131).

Osmanlı İmparatorluğu yargı sisteminin hapis kavramı ve hapishanelerle tanışması, 1858 yılında çıkarılan *Ceza Kanunname-i Hümayun* ile olmuştur. Bu kanun *1810 Fransız Ceza Kanunu* ile büyük benzerlikler içermektedir (Velidedeoğlu, 1940). *Fransız Ceza Kanunun* ilgili bölümünün çevrilmesi ile '*Askeri Ceza Kanunu*' oluşturulmuş, süreli hapis cezaları böylelikle Osmanlı hukuk sisteminde yerini almıştır (Eren, 2014).

19. yüzyıl Osmanlı İmparatorluğu'nda hapis mekânları için de bir dönüşüm asrı olmuştur. Bu dönüşümün gerçekleşmesi için yabancı ülkelerin büyükelçileri ile görüşmelerde bulunulmuş, birçok yabancı uzman hapishanelerin ıslahı çalışmaları kapsamında alan araştırmalarında bulunmaları için görevlendirilmiştir. Neticede İstanbul Zindanları ismiyle ün salmış olan Yedikule, Baba Cafer, Tersane şeklinde adlandırılan zindanlar ve suçluların alıkonulduğu hükümet konağının tomruk dairesi, kale, saray gibi mekânlar kapatılmış, yerine mehterhane olarak kullanılan Sultanahmet'teki İbrahim Paşa Sarayı'nın bir bölümü "Hapishane-i Umumi" adı ile 1831 yılında Osmanlı'nın ilk modern hapishanesi olarak açılmıştır (Çiçen, 2010). Ancak İstanbul dışındaki taşra zindanları bu dönüşüme sonradan katılacaktır. Onlar kullanılmaya devam edilmiştir (Uyanık, 2017: 120).

Hapishane-i Umumi'nin kurulması akabinde, gündemde olan Avrupa modelinde hapishane ıslahatları zaman alacağı için 1858'de yürürlüğe giren yasa ile bazı suçlar ve cezalar sınırlandırılmıştır. Bu kapsamda özgürlüğü kısıtlayan ve 'ağır ceza' olarak tanımlanan, gemilerde kürek çekmek anlamına gelen kürek cezası ve kalede hapsedilmek anlamına gelen kalebentlik yeniden ele alınmıştır. Bu iki ceza daha sonra yalnızca ağır ceza anlamında deyim olarak kullanmış, hafif cezalar ise hüküm süresi boyunca normal cezaevlerinde geçirilmeye devam edilmiştir (Şengüler ve Meşinci, 2012: 4).

Ceza sisteminin düzenlenmesi kapsamında mahkûm haklarının hukuki bir zemine kavuşması 1839'da ilan edilen *Tanzimat Fermanı* ile resmen başlamıştır. *Tanzimat Fermanı*'nda geçen 'Ceza infaz sistemini eşitlikçi hale getirme ve gayrimüslimler de dâhil herkesi kanun önünde eşit tutma' maddesi ile ceza kanunları, genelgeler ve tüzükler çıkarılmış, aynı zamanda hapishane idaresi için kurumlar oluşturulmaya başlanmıştır (Eren, 2013: 96).

Hapishanelerin ıslahı amacıyla yapılan bir diğer çalışma, dönemin idarecileri tarafından, hapishanelerin durumunu belgeleyen bir rapor hazırlaması için İngiliz elçi Strafford Canning'in görevlendirilmesi olmuştur (Orat, 2011: 77). Canning bu kapsamda gözlem ve araştırmalarını çeşitli vilayetlerde sürdürmüş, 'Osmanlı'daki Hapishanelerin Islahı' isimli bir rapor hazırlamıştır (Yıldız, 2012: 112).

Canning'in raporunda yer alan kısımlar *1856 Islahat Fermanı*'nda kanunlaşarak karşımıza çıkmaktadır. İlgili kanun şu şekildedir:

'İnsan haklarını adaletle bağdaştırmak için, kendilerinden kuşkulanan kişilerin ya da cezalıların, hükümlü veya tutuklu olarak bulundukları bütün hapishanelerde ve öteki tutukevlerinde, tutukluluk koşullarının olabildiğince kısa bir sürede

düzeltilmesine başlanmalıdır ve cezaevlerinde devlet tarafından konulmuş disiplin kurallarına uygun olan işlemler dışında, bedensel ceza, eziyet ve işkenceye benzer eylemler tümüyle kaldırılmalıdır; bundan başka uygulanacak sert davranışlar yasak olup, yapanlar, cezalandırılacağı gibi, böyle davranışlarda bulunulmasını emreden görevliler ile bu eylemleri yapan kişilerin de, ceza yasası uyarınca görev yerleri değiştirilip, kendileri cezalandırılmalıdır.’ (Artuk ve Alşahin, 2007: 175).

Ayrıca Binbaşı Gordon tarafından, ilk defa suçluların zanlılık ve bundan başka üç kategoride sınıflandırılması ve tümünün hapishane başlığı altında birleştirilmesi önerilmiştir (Yıldız, 2012: 179-180).

1880’de çıkartılan ‘*Tevkifhane ve Hapishanelerin İdare-i Dâhiliyelerine Dair Nizamname*’ ile infaz rejimi düzenlenerek Osmanlı hapishaneleri; Tevkifhane, Hapishane ve Hapishane-i Umumi olarak üçe ayrılmıştır. Uygun yerlere kurulacak Hapishane-i Umumilerde beş yıldan fazla kürek cezasına çarptırılanların kalacağı, buralarda kadınlar ve 18 yaşından küçükler için ayrı bölümler oluşturulacağı kararlaştırılmıştır. Ayrıca kanunname gereğince infaz personeli ve infaz memurlarının görevleri de belirlenmiş, hapishane ve tevkifhanelerin yiyecek giderlerinin devlet bütçesinden karşılanmasına hükmedilmiştir (Uyanık, 2017: 124).

1916 yılına gelindiğinde dönemin iktidar partisi olan İttihat ve Terakki Fırkası tarafından ıslah çalışmalarına katkı sunması için Alman Doktor Paul Pollitz, Hapishaneler Umumi Müfettişliği’nde görevlendirilmiş, kendisinden bir araştırma yaparak mevcut durumu raporlaştırması istenmiştir. Bu araştırmanın mahsulünde Pollitz’in değindiği eksiklikler Osmanlı hapishanelerinin mimari açıdan oldukça elverişsiz ve sağlıksız olduğu, bazı hapishanelerin acil ıslaha, ıslah edilemeyecek olanların da yeniden inşasına ihtiyaç duyulduğudur. Pollitz’e göre, hapishanelerin inşası için gerekli kaynak, mahpusların çalışması ile elde edilebilecektir. Bunun için 1916’da mahpusların çalışmasını içeren bir nizamname de çıkarılır. Bunun yanında hapishaneleri iyileştirme programı çerçevesinde, Avrupa’daki gelişmelere uygun olarak bir gardiyan okulu açılması planlanmıştır (Gönen, 1917; Şen, 2007; Eren, 2013).

19. yüzyıl, Osmanlı İmparatorluğu için hapis cezasının temel ceza kabul edildiği zaman dilimi olmuş, mevcut hapishane sistemi, bünyesindeki kalabalık nüfusu kaldıramayan fiziki şartları ve sağlık açısından elverişsiz oluşu nedeniyle sürekli iyileştirilme isteyen bir konu olarak gündemde kalmış, ancak bu iyileştirmeler Osmanlı’nın o dönem içinde bulunduğu siyasi, sosyal ve ekonomik buhranlar nedeniyle hep yarım kalmıştır.

Nitekim 1909-1914 tarihleri arasında Anadolu hapishanelerini gezen ve gördüğü manzaraları Tanin Gazetesi’nde yazan Ahmet Şerif, hemen hemen bütün hapishanelerin fiziki şartları için, ‘XX. yüzyılda 28 bin tutuklunun bulunduğu Osmanlı hapishaneleri, bir insanın yaşayamayacağı kadar rutubetli, havasız, ışıksız, sağlıksız, dar ve elverişsiz şartlara sahip yerlerdir’ açıklamasında bulunmuştur (Gazel, 2010: 147).

1.2.2. Cumhuriyetten günümüze cezaevi sistemi

Türkiye Cumhuriyeti Devletinin kurulmasını takiben, 1 Temmuz 1926 tarihinde 765 sayılı *Türk Ceza Kanunu* yürürlüğe girmiş, böylece Osmanlı İmparatorluğu döneminden bu yana uygulanan *Ceza Kanunname-i Hümayun* yürürlükten kaldırılmıştır (Doğan, 2009: 119).

765 sayılı *Türk Ceza Kanununun* ağır hapis cezasını tarif eden ve aşağıda irdelenen ilk şekli üzerinden pek çok düzenleme yapılacak 13. maddesi şu şekildedir;

Ağır hapis, müebbet veya belirli süreli olmak üzere iki çeşittir. Müebbet kişinin ölümü ile sonlanmakta olup belirli süreli hapis cezasının alt limiti 1 sene, üst limiti ise 20 senedir. Her iki ceza türünde de mahkûm gündüzleri çalıştırılır. Müebbet hapsin ilk 3 senesi, belirli süreli cezanın ise 6'da biri hücrede geçirilir. Bu ilk dönem 6 aydan eksik veya 3 seneden fazla olamaz. Söz konusu ikinci aşamanın geceleri hücrede gündüzler ise diğer mahkûmlarla konuşturulmaksızın çalıştırılma sureti ile geçirilir (adalet.gov.tr, 2019)

765 sayılı ceza kanunun 01.02.1926'da düzenlenen 15. maddesinde ise hapis cezasının en düşük 3 gün en fazla 20 sene olacağı, mahkûmun geceleri hücrede geçireceği gündüzleri çalıştırılacağı yer almaktadır (adalet.gov.tr, 2019).

1929'da hapishanelerin idaresi bağlı bulunduğu İçişleri Bakanlığından alınarak Adalet Bakanlığına devredilmiş, 1930 yılında ise 1721 sayılı *Hapishaneler ve Tevkifhanelerin İdaresi Hakkında Kanun* çıkarılmıştır. İlgili kanun uyarınca eski cezaevleri bünyesinde iş yurtları kurulması fikri gündeme gelmiştir (Hapishane ve Tevkifhanelerin İdaresi Hakkında Kanun, 1930).

1938 yılında Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü kurulmuş ve 3500 sayılı ve 05.07.1938 sayılı kanun ile görevleri belirlenmiştir. 1941 yılına gelindiğinde ise, ceza ve tutukevlerinin idaresini esaslı kurallara bağlamak üzere 213 maddeden oluşan 31.07.1941 tarihli *Ceza ve Tevkif Evleri Nizamnamesi* yürürlüğe girmiştir. Buna göre, mahkeme bulunan her yerde bir "Ceza ve Tevkif Evi" ve Adalet Bakanlığına belirlenen yerlerde "Mintika Cezaevleri" ile "Çocuk Ceza ve İslahevleri" bulunacaktır (Demirbaş, 2010: 25). Bu nizamnameye göre, iş esasına göre kurulan cezaevlerinin döner sermaye ile yapacakları işler nedeniyle tüzel kişiliği olacak, çalışan hükümlülere gündelik verilecek, bunlardan iâşe masrafı çıkartılarak kalan kısım hükümlü hesabına kaydedilecektir (Kunter, 1948: 578).

1945 senesinde Dalaman'da, 1948 senesinde ise Edirne'de, iş esaslı açık tarım cezaevleri inşa edilerek kullanıma sokulmuş, İkinci Dünya Savaşı'nın seferberlik yıllarında, erkek nüfusun sivil üretimden orduya kaydırılmasıyla doğan işgücü boşluğu, kısmen de olsa mahkûm emeği ile giderilmeye çalışılmıştır. 1948 yılına gelindiğinde, ilki 01.10.1936 yılında kurulan İmrâlı Cezaevi olmak üzere 12 adet iş esaslı üzerine kurulu cezaevi bulunmaktadır ve bu cezaevlerinde toplam 5436 kişinin bulunduğu rapor edilmiştir. Buna karşın diğer 474 cezaevi, iş esaslı olmayan eski sisteme göre işlemektedir (www.cte.adalet.gov.tr, 2019a).

Kuruluşları İkinci Dünya Savaşı zamanlarına tekabül eden iş esaslı cezaevlerinin amacı hem aşamalı sisteme geçişte yer edinmeleri hem de seferberlik nedeniyle erkek sivil

nüfusunda meydana gelen azalmanın iş gücünde meydana getirdiği olumsuzluğu mahkûm emeği ile gidermek olmuştur.

Adalet Bakanlığı'nın, 'Türkiye Ceza İnfaz Kurumları Tarihçesi Araştırma Projesi'nde (www.cte.adalet.gov.tr, 2019a) sunduğu bilgilere göre, Türkiye'de çok partili hayata geçilen 1950'li yılların başlarında ceza kanununda yapılan değişiklikler neticesinde ceza süreleri uzatılmıştır. İl ve ilçelerde bulunan A ve B tipi hapisanelerin yenilenmesi ve yaygınlaştırılması kararlaştırılmıştır. Cezaevlerinin çoğaltılması çalışmaları sırasında bölge cezaevi, E tipi cezaevi, blok tipi cezaevi ve çocuk cezaevi gibi kavramlar gündeme gelmiştir.

Kayseri ve Edirne'de 'Mıntika Cezaevi'nin inşasına başlanmış, Bayındırlık Bakanlığı mütehassıslarının Batı'daki cezaevlerinin planlarını incelemeleri neticesinde mevcut A ve B tipleri tadil edilmiş; 1954 itibariyle cezaevi tiplerinin A, A1, A2, A3, B ve C tipi olmak üzere (Süslü, 2015: 174) beşe çıkartılmasına karar verilmiştir. Birleşmiş Milletler 'in 1948 tarihli *İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi*, 1955 tarihli *Mahpusların Islahı İçin Asgari Standart Kurallar* gibi iş birliği antlaşmalarının da imzalanması ile cezaevlerinde uluslararası standartlar yakalanmak istenmiştir.

1965'te yürürlüğe giren, "*Cezaların İnfazı Hakkında Kanun*" ile cezaevi türleri hakkında yeni bir düzenleme getirilerek cezaevleri, 'Kapalı', 'Yarı Açık' ve 'Açık' olarak düzenlenmiştir (Ana Britannica, 1992). Aynı kanunla, belirli süreli hapis cezalarını kapsayan eski dereceli sistem ile infazın, bir kısmını teşkil eden 'hücre hapsi' kaldırılmıştır.

1968 yılına gelindiğinde, Türkiye Cumhuriyeti'nde 633 hapisane vardır ve bunun 226'sı Cumhuriyet döneminde inşa edilmiştir (Eren, 2013: 72).

1970 yılından sonra E Tipi, 350 kişilik özel tip, K1, K2, 1980 yılından sonra 500 kişilik özel tip, 2000 yılında ise F tipi olarak isimlendirilen cezaevleri yapılmaya başlanmıştır (Süslü, 2015: 174).

Günümüzde ise 1 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe giren ve Türk Ceza Adalet Sisteminin üç temel yasasından biri olan 5275 sayılı *Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun*, infaz hukukunun temel esaslarını düzenlemektedir. 5275 sayılı CGTİHK'nin 3'üncü maddesinde, ceza ve güvenlik tedbirlerinin infazı ile ulaşılmak istenilen temel amaç;

"Öncelikle genel ve özel önlemeyi sağlamak, bu maksatla hükümlünün yeniden suç işlemesini engelleyici etkenleri güçlendirmek, toplumu suça karşı korumak, hükümlünün; yeniden sosyalleşmesini teşvik etmek, üretken ve kanunlara, nizamla ve toplumsal kurallara saygılı, sorumluluk taşıyan bir yaşam biçimine uyumunu kolaylaştırmaktır."

şeklinde belirtilmiştir (CGTİHK, 2004)

5275 sayılı Kanunda infaz kurumları;

- Kapalı ceza infaz kurumları
- Yüksek güvenlikli kapalı ceza infaz kurumları

- Kadın kapalı ceza infaz kurumları
- Çocuk kapalı ceza infaz kurumları
- Gençlik kapalı ceza infaz kurumları
- Açık ceza infaz kurumları
- Çocuk eğitim evleri

şeklinde belirtilmiştir (CGTİHK, 2004).

1.2.3. 2019 Türkiye'si cezaevi tipleri

1950 Türkiye'sinde vilayetlere özel düzenlenen B ve kazalara özel düzenlenen A tipi cezaevine, 1950-1970 seneleri arasında yeni tipler eklenmiştir. Bunlar A1, A2, A3, B, C tipi cezaevleridir. 1970-2000 seneleri arasında bu tiplere E, K1 ve K2 tipin eklenildiği, 2000 yılı sonrası ise yeni bir tür olan F tipi cezaevlerinin ömrünün başladığı görülmektedir (www.yargikararları.net, 2018).

Günümüzde aktif olan cezaevleri bu tiplerle sınırlı olmayıp, fiziki özellikleri dikkate alınarak ayrıştırılmıştır ve toplam yirmi bir farklı tipte cezaevi bulunmaktadır. Bunlar:

- F Tipi Yüksek Güvenlikli Kapalı Cezaevleri,
- D Tipi Yüksek Güvenlikli Kapalı Cezaevleri,
- Yüksek Güvenlikli Kapalı Cezaevleri,
- A, A1, A2, A3, B, C, E, H, K1, K2, L, T tiplerini bünyesinde barındıran Kapalı Cezaevleri,
- Belirli Tipi Olmayan Kapalı Cezaevleri,
- Kadın Kapalı Cezaevleri,
- Açık Cezaevleri,
- Kadın Açık Cezaevleri,
- Çocuk ve Gençlik Kapalı Cezaevleri,
- Çocuk Eğitim Evleri şeklindedir (adalet.gov.tr, 2019a)

Tüm bunlara ek olarak suçu sabit görülerek belirli bir süre cezalandırılmak amacıyla kurumsallaştırılan ceza infaz kurumlarının bir bölümü tutukevi olarak kullanılmaktadır. Tutuklu bireyler, bulunduğu bölgedeki tutukevlerine, tutukevi mevcut olmaması halinde cezaevlerinde tutuklu bireyler için ayrılmış kısma konmaktadırlar (Tüzük, 2006).

Tutuklama, kişi özgürlüğüne getirilen sınırlama açısından en ağır tedbirdir. Zira tutuklu, hakkında soruşturma veya kovuşturma devam ettiği halde suçu kesinleşmemiş, ancak kaçma, delilleri karartma şüphesi gibi nedenlerle hürriyeti kısıtlanan kişidir (Minar, 2018: 1).

Cezaevlerinin bu denli türe ayrılmış olması, mahkûmları kapatacak mekânın onların suç türleri, bireysel özellikleri, kriminojenik yapılarına göre ayrıştırılmaları neticesinde gereken bir uygulama değildir. Binalar, koğuş sayısı, oda sayısı, koğuş ve oda tipi

kapasitesi ve güvenlik düzeylerini belirleyen fiziksel yapılarına göre tiplere ayrılmaktadırlar.

5275 sayılı Ceza Kanunun 23. maddesinin a bendine göre hüküm giyerek cezaevine gönderilen mahkûmların tasnifi şu şekilde yapılacaktır:

(a) Hükümlülerin kişisel özellikleri, bedensel, aklî ve sağlık durumları, suç işlemeden önceki yaşamları, sosyal çevre ve ilişkileri, sanat ve meslek faaliyetleri, ahlâkî eğilimleri, suça bakış açıları, hükümlülük süreleri ve suç türleri belirlenerek, durumlarına uygun infaz kurumlarına ayrılmalrı ve bunlara göre saptanacak infaz ve iyileştirme rejimi; gözlem, inceleme ve değerlendirme yöntemiyle çalışan gözlem ve sınıflandırma merkezlerinde veya kapalı ceza infaz kurumlarının bu hizmete ayrılan bölümlerinde yapılır. Hükümlüler, işledikleri suç tiplerine, gösterdikleri eğilimlere, tutum ve davranışları nedeniyle sıkı gözetim ve denetim altında bulundurulmaları gerekip gerekmediğine göre yüksek güvenlikli ceza infaz kurumlarına veya normal güvenlikli ceza infaz kurumlarına veya açık ceza infaz kurumlarına gönderilirler.

Her ne kadar yasada belirtilen usul bu olsa da pratikte bunun karşılığını görmek mümkün değildir. Mahkûmlar yalnızca suç türlerine göre ayrılmakta, hükmün infaz edileceği cezaevi ise güvenlik seviyesi bakımından ayrıcalık gerektirmiyorsa ikametene en yakın bölge infaz kurumunda gerçekleştirilmektedir. Yasada belirlenen tasnif doğrultusunda mahkûmda tespit edilmesi gereken; kişisel özellikler, bedensel, aklî ve sağlık durumları, suç işlemeden önceki yaşam, sosyal çevre ve ilişkileri, sanat ve mesleki faaliyetler, ahlâkî eğilimler, suça bakış açısı, hükümlülük süresi ve suç türü gibi ayrımlar, cezaevi psiko-sosyal servis tarafından yapılması gereken görüşme ve anketlerle belirlenmekte, ancak bu bilgiler pratikte mahkûmun cezaevi koşullarını değiştirmemektedir. Zira hukuki açıdan kapanan dosyada cezaevi değişkeni yalnızca suçun türü, hangi tip cezaevini gerektirdiği ve kişinin cinsiyeti paradigmaları ile sınırlı kalmaktadır.

Bir sonraki madde olan madde 24'te hükümlülerin gruplandırılması şu şekilde yapılacaktır:

(1) Hükümlüler;

- a) İlk defa suç işleyenler, mükerrirler, itiyadî suçlular veya suç işlemeyi meslek edinenler,
 - b) Aklî ve bedensel durumları nedeniyle veya yaşları itibarıyla özel bir infaz rejimine tâbi tutulması gerekenler,
 - c) Tehlike hâli taşıyanlar,
 - d) Terör suçluları,
 - e) Suç örgütlerine veya çıkar amaçlı suç örgütlerine mensup olan suçlular,
- gibi gruplara ayrılırlar.

(2) Hükümlüler ayrıca yaşları, hükümlülük süreleri ve suç türleri itibarıyla de gruplandırılırlar (CGTİKH, 2004).

Bu maddede belirtilen gruplama yöntemi, mahkûmun ikametene en yakın uygun tipte cezaevi içerisindeki koğunu belirlemekte kullanılmaktadır. 20 farklı tipte olan

cezaevleri, kapasite, model gibi fiziki şartlara göre farklılık göstermekte olup, insan hakları çerçevesinde suçlunun suçunu insan onuruna uygun şekilde çekebilmesi için gerekli minimal unsurlarla donatılmıştır.

1.2.3.1. Rakamlarla cezaevleri

1948 yılında Türkiye Cumhuriyet’inde 486 cezaevi, 5436 mahkûm bulunmaktadır (Doğan, 2009: 134). 1950 senesinde Türkiye’nin nüfusu 20.947.188 kişidir (İstatistik Genel Müdürlüğü, 1961: 3).

World Prison Brief’in raporuna göre Türkiye’de 2000 senesinde cezaevlerinde bulunan mahkûm sayısı 49.512 iken (Walmsey, 2018: 14) Mazlumder’in internet sitesinde bu rakam 72.523 olarak belirtilmiştir. 2000 senesinde Türkiye’nin nüfusu 67 milyon kişi dolaylarındadır. Mazlumder Genel Sekreteri Ekşi’ye göre, 2000 senesinde cezaevlerinde 11.146 siyasi mahkûm bulunmaktadır. Adalet Bakanlığı verilerine göre, 1 Haziran 2000 itibariyle ülkemizde 558 cezaevi bulunmakta olup, buralarda 72.523 tutuklu ve hükümlü barınmaktadır (www.mazlumder.org, 2007).

Türkiye Barolar Birliği’nin Cezaevleri Raporuna göre, 2016’da yılsonu itibariyle 372 ceza infaz kurumu olup, kapasiteleri 189.269’dur. Cezaevlerindeki kapasite fazlalığını ve yoğunluğunu gidermek amacıyla, ceza infaz sisteminde değişiklik yapılarak 44. 800 kişi denetimli serbestlik yoluyla tahliye edilmiştir (TBB, 2017).

Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü’nce yayımlanan bilgi notuna göre, 1 Aralık 2017 itibariyle, son 5 yılda toplam 66 bin 451 kişi kapasiteli 79 yeni cezaevi yapılmıştır. 2017 yılında cezaevlerinde bulunan tutuklu ve hükümlü sayısı ise 201.177’dir (TBB, 2017: 10).

Adalet Bakanı’nın 2018 Mart tarihli açıklamasına göre 189 bin tutuklu ve hükümlü olduğu, bu sayının 50 binini terör ve organize suç mensuplarının oluşturduğu, cezaevlerinde ise yaklaşık 240 bin tutuklu ve hükümlü olduğu belirtilmiştir (www.turkiyegazetesi.com.tr, 2018 ve www.memurlar.net, 2018).

Adalet Bakanlığı tarafından Türkiye Büyük Millet Meclisi Dilekçe Komisyonu’na gönderilen bilgi notuna göre, 449 cezaevinde, 246 bin 426 hükümlü ve tutuklu bulunmaktadır. Hükümlü ve tutukluların 194 bin 113’ünün adli, 48 bin 924’ünün “terör” suçlusu olduğu belirtilmiştir (www.kurdistan24.net, 2018).

Adalet Bakanı’na göre 2019’daki aktif cezaevi sayısı 389’dur. 132 tanesinin ise yapımı devam etmekte, aktif cezaevlerinde yaklaşık 265 bin mahkûm kalmaktadır (www.hurriyet.com.tr, 2019).

CTE resmi verilerine göre, Mart 2019 tarihi itibariyle Türkiye’de 313 kapalı ceza infaz kurumu, 75 müstakil açık ceza infaz kurumu, 5 çocuk eğitimevi, 9 kadın kapalı, 8 kadın Açık, 7 çocuk kapalı ceza infaz kurumu olmak üzere toplam 396 ceza infaz kurumu bulunmaktadır (www.cte.adalet.gov.tr, 2019b).

1.2.4. Psiko-sosyal Servisin Tarihi Gelişimi

Günümüz cezaevi psiko-sosyal servislerinin çekirdeğini ‘ıslah mecburiyeti’ oluşturmaktadır. Kapatılmanın, zindan kavramı ile başlayıp, hapishane kavramı ile devam eden ve en sonunda modern deyiimiyle cezaevine dönüşümü, cezalandırma kavramının suçu önleme karşısındaki yöntemsel evriminin izdüşümüdür. Cezaevleri, tüm suçlu yapılarına rağmen mahkûmların birey olduğu ve birtakım haklarının bulunduğu anlayışını kabul ettikten sonra bünyesine ‘ıslah’ olgusunu almaya başlamış, belki de tarihi tekerrürler neticesinde buna mecbur kalmıştır. Bu olgu, kendi seyri içinde çeşitli yasalar ile zorunlu kılınan iyileştirme sistemlerine dönüşecektir.

İlk defa, John Howard’ın fikir liderliğinde, İngiltere’de temelleri atılan ‘1777 Hapishane Reformunun’ etkileriyle, Kıta Avrupası ve ABD’de, hapishanelerdeki mevcut infaz politikalarının, mahkûmların ıslahını gözetecek şekilde olması gerektiği kabul edilmiştir (Oral ve Atamer, 2010: 335). Howard, Blackstone ve Eden tarafından yazılan 1779 *Cezaevi Yasası*’nda (*Penitentiary Act*) yer alan: "tek kişilik hapsedilme, düzenli işçilik ve dini öğretimden" oluşan üç parçalı ıslah rejiminin ihtiyatla uygulanmasının, mahkûmları suç işlemekten caydırma, rehabilite etme ve onlara çalışma alışkanlığı kazandırma aracı olarak kullanılabileceği yer almaktadır (Fisher, 1995: 1271). 1785’e gelindiğinde, Manchester’da bulunan Salford mahkemesi hâkimlerince yeni bir hapishane inşa edileceği jüriye duyurulmuştur ve Howard’ın hapishanenin misyonunu ifade ettiği şu cümlesi, yeni hapishanenin işletilme sistemi anlatılırken ödünç alınmıştır: “Mahpusları iyileştirmek veya daha ahlâklı bireyler haline getirmek, herhangi bir ıslahevinde her zaman öncü görüş olmalıdır.” (Fisher, 1995: 1272). Böylelikle etkileri ABD’de de görülecek rehabilitasyon çalışmalarının yürütüldüğü yeni cezaevlerinin oluşumu Kıta Avrupa’sında başlamıştır.

Mahkûmun ruhen ıslahını amaçlayan söz konusu rehabilite programları, öncelikle çalıştırılmanın ve dini eğitim verilmesinin beraber yürütülmesi şeklinde olmuştur (Odabaşı, 2016: 19). Öyle ki, bu metodun örneklerini İngiltere’de cezaevi reformunun öncülerinden Jonas Hanway’in: ‘Cezaevlerinin duvarları (onun) ruhuna barış telkin edecektir ve hükümlü, ülkesinin kanunlarının hikmetine ve yaratıcısının yüceliğine günah çıkartacaktır.’ sözleriyle (Hanway, 1776: 88), Amerika’da ise Pensilvanya Sistemi olarak bilinen ve uygulamaları 1913’e değin süren, içeriği yalnızca papaz ile görüşüp zamanın büyük çoğunluğunu İncil okuyarak geçirmek olan sistemde görülmektedir. Ancak bu sistemler maddi yetersizlikler, halkın eleştirileri ve dünya savaşlarının patlak vermesi nedeniyle sürekli çalkantı yaşamıştır. Özellikle İkinci Dünya Savaşı, ABD’de mahkûmların ucuz iş gücü olarak kullanılmasının bir çeşit politikaya dönüştüğü (Odabaşı, 2016: 148) ve ıslah kavramının mahkûmların çalıştırılması üzerinden suistimal edildiği bir dönem olmuştur.

Cezaevlerinin mahkûmların haklarının korunması ve ıslahları için çalışma yürütülen yerler olması amacıyla o yıllarda birbirine yakın tarihte atılan önemli iki adım, *İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi* (1948) ile devamında *Mahpusların Islahı İçin Asgari Standart Kuralları* (1955)’nin yayımlanmasıdır. *İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi*’nin: ‘Hiç kimseye işkence yapılamaz; kıyıcı, insanlık dışı, onur kırıcı ceza ve davranışlar uygulanamaz.’ maddesi (madde 5), herkesin yasalar karşısında eşit olduğunun ifade

edildiği madde (madde 7) ve hiç kimsenin keyfi olarak tutuklanamayacağını ve alıkonulamayacağını ifade eden maddeleri (madde 9), cezaevleri ve adil yargılanma konularıyla yakından ilgilidir (Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, 1948). *Mahpusların İslahı İçin Asgari Standart Kurallarında* ise, batılı devletlerin o yıllarda üzerinde çalışmakta olduğu mahkûmlara psikososyal ıslah ve eğitim programlarının somutlaştığı görülmektedir. Bu bildiride, cezaevi idaresinin, yaptığı işin son derece önemli bir sosyal hizmet olduğunun bilincinde olması gerektiği yazmaktadır (madde 46[2]). İlâveten, cezaevlerinde uygulanacak ıslah rejiminin de genel çerçevesi çizilmekte ve bunun sağlayıcısı olan eğitim personelinin mesleki niteliğine vurgu yapılmaktadır. Mahkûmlara meslek rehberliği ve eğitimi, fiziksel gelişime ve moral düzeyini arttırmaya yönelik etkinliklerin (madde 66[1]) yanı sıra, psiko-sosyal gelişmeye yönelik sonuç verici eğitimler ve grup çalışmaları yapılması gerektiği yazılmaktadır (madde 59) (Mahpuslar için Asgari Standart Kuralları, 1955).

Bununla beraber, mahkûmların ıslahının sürekli bir işle meşgul olmaları ve çalıştırılmaları ile mümkün olabileceği inancının cezaevi rehabilitasyon uygulamaları üzerindeki etkisi 1970'lere değin sürmüştür (Oral ve Atamer, 2010: 337). 1970 sonraları, ABD, Kanada ve Kıta Avrupa'sında, cezaevi ıslah yöntemleri, cezaevi araştırmacıları ve toplumbilimciler tarafından eleştirilmeye başlanmıştır (Duguid, 2000). Zira mahkûm rehabilitasyonunda uygulanan klasik tıbbi yöntemler yeniden suç işlemeyi önlememekte ve cezaevlerinin nüfusları azalmamaktadır. Araştırmacılar sorunun, mahkûmların hükümlü statüsünden vatandaş statüsüne başarılı şekilde geçirilebilmeleri durumunda çözülebileceği kanısındadırlar. Bunun için çözümü, onlara ekonomik refah için iş bulma becerisi, muhakeme ve doğru iletişim için eleştirel düşünebilme yetisi ve ahlaki standartların kişisel entegrasyonu için etik kazanımlar gerektiğini savunan bir eğitim sistemi dizayn etmek olduğunu düşünmüşlerdir (aktaran Coyle, 2015: 1-4). Böylelikle rehabilitasyon uygulamaları eğitim yaklaşımları üzerinden ilerlemeye başlamıştır.

Psikoloji biliminin ilerlemesiyle beraber son on yılda Avrupa ve Amerika merkezli ülkelerde ıslah, psikolojik müdahale temelli bilişsel ve davranışsal rehabilitasyon programları ile olmuştur (Oral ve Atamer: 339). Özellikle yeniden suç işlemeyi önleyici etkileri ampirik olarak defalarca ispatlanmış, yüksek risk taşıyan yetişkin şartlı tahliye mahkumlarına uygulanan 'Reasoning and Rehabilitation' gibi müdahale programları bulunmaktadır (Ross ve diğ., 1988: 29) ve bu tip bilişsel (cognitive) programların sayısı oldukça fazladır.

Türkiye'de cezaevi ıslah politikalarının en modern hali 5257 sayılı *Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun* (2004) ile düzenlenmiş ve mahkumlar için rehabilitasyon programları Psiko-sosyal Servis Birimi'ne tanımlanan bir takım iyileştirme faaliyetleri adı altında uygulanmaktadır.

Bundan önce Türkiye'de uygulanan cezaevi ıslah politikalarına bakıldığında mahkûmların hapisaneler içinde herhangi bir rehabilitasyon programına tabi tutulmaksızın yalnızca kapalı tutulduğu ve kimi suç türünü işlemiş olanların belirsiz bir kavram olan 'ıslah olana değin' ceza çektiği görülmektedir. Osmanlı İmparatorluğu'nda 1840 tarihli ceza kanununun yeniden gözden geçirilmesi ile oluşturulan 1851 tarihli

Kanun-ı Ceditte yer alan bazı maddelere göre, cinayet suçuna katılmış kadınların ıslah oluncaya değin hapsedileceği, sarhoşluk ve kumar suçunu ikinci kez işleyenlerin ise bir çeşit çalıştırma hapsi olan kürek cezasına çarptırılacağı yazılmaktadır (Eren, 2012: 60). Islah kavramı adı altında Osmanlı hapishane tarihi incelendiğinde bu sözcüğün kişiden ziyade kurumu veya fiziki şartları ıslah etme şeklinde düzenlendiği görülmektedir. Mahkûmların ıslah politikalarına yönelik yapılan taramalar neticesinde Osmanlı İmparatorluğu'nun son yılları ile Cumhuriyetin ilk yıllarına ait nizamname, kanun ve tüzüklerde yalnızca mahkûmun iş sahibi olmak üzere eğitilmesi, okutulması veya çalıştırılması faaliyetleri yer almaktadır. Çalışmanın ilgili başlığı altında incelendiği üzere Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde maddi zorluklar sebebiyle hapishanelere yeterli önemi vermediği anlaşılmaktadır.

1930 tarihli *Hapishane ve Tevkifhanelerin İdaresi Hakkında Kanun'un* değiştirilen 2. maddesinde, mahkûmların ıslahına yönelik 'mahkûmların eğitilmesi, okutulması, meslek veya zanaat sahibi yapılması ve çalıştırılması' yazmaktadır (www.tbmm.gov.tr, 1930). 1927 tarihli 765 sayılı kanunda, cezaevlerinde bulunan tutuklu ve hükümlüler için birtakım iyileştirme ve eğitim programları öngörülmüş, bu kapsamda eğitim, spor, meslek kazandırma ve iş yurdu çalışmaları ile diğer sosyal ve kültürel faaliyetlere katılma hakları olduğu, ilgili maddede bu hakları engelleyenler için cezai yaptırımlar bulunduğu bahsedilmektedir (adalet.gov.tr, madde 307/b).

Uluslararası mevzuat dâhilinde bakıldığında Avrupa Konseyi (1947), 1987 yılında yayımladığı 'Avrupa Cezaevi Kuralları' ile kendisine üye olan devletlere tavsiyeler vermekte ve birtakım mükellefiyetler yüklemektedir. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin söz konusu kurallar başlığı altında yayımladığı 3 no'lu tavsiye kararının 49-1. maddesinde: 'Personelin yanına olanak ölçüsünde yeterli miktarda psikiyatr, psikolog, sosyal hizmet görevlisi, eğitimci, teknik öğretmen gibi uzmanlar verilmelidir.' ifadesi yer almaktadır (www.ombudsman.gov.tr, 2019). Böylelikle cezaevlerinde uygulanması gereken ıslah politikalarının mesleki ekibi de belirtilmektedir.

Görülmektedir ki günümüz cezaevi ıslah politikalarının Psiko-sosyal Servis Birimi'nin görev ve faaliyetleri kapsamında toplanması 5275 sayılı CGTİHK (2004) ile gerçekleşmiştir. Psiko-sosyal birim, mahkûmlara uygulanan ıslah ve eğitim programları misyonu ile 19.yy'da gelişerek varlığını sürdürmektedir. Avrupa ve Amerika merkezli ıslah politikaları, mükerrer suçluluğu önleme üzerine geliştirilmekte ve denetimli serbestlikten (probation) faydalanan eski mahkûmları da kapsayan programlar uygulanmaktadır. Türkiye bazında bakıldığında cezaevi psiko-sosyal servislerinin eğitim ve iyileştirme faaliyetleri kapsamında 'birey ve grup çalışmaları' olduğu yazmaktadır (CGTİHK, 2004, madde 8 ve 9).

Türkiye'de Ceza İnfaz Kurumlarında uygulanan psiko-sosyal birim sorumluluğundaki tedavi programları araştırıldığında Öfke Kontrol Eğitimi'nin verildiğine rastlanmıştır (Yakışır, 2006: 81). Türkiye cezaevlerinde, klasik eğitim faaliyetleri kapsamında verilen okuma yazma kursları, örgün ve yaygın eğitim çalışmaları, mesleki eğitim çalışmaları, dini eğitim çalışmaları, kütüphane ve atölye faaliyetlerine ilaveten, bilişsel-davranışçı

yöntemler ile iyileştirme programlarının da uygulanması, ıslah noktasında daha verimli sonuçların alınmasını sağlayabilir.

1.3. Denetimli Serbestlik

Modern ceza teorilerine göre, cezanın esas amacı suçlunun ıslahı olmalıdır. Bu amaç kişiyi değil suça giden yolları ortadan kaldırmalı, kişinin bedenine ceza vermektense aklını ve ruhunu uyarmalı, böylelikle ıslah oluşı kapı açmalıdır. Cezalandırma yöntemleri zamandan zamana ve toplumdan topluma değişiklik göstermiştir. İkel diyebileceğimiz ve yüzyıllar süren bir dizi uygulamanın, günümüz modern boyuta taşınması, bahsedilen ıslah kavramının ıkel cezalandırma yöntemlerince sağlanamamasının tecrübe edilmesiyle anlaşılmıştır. Bedene eziyet veren cezaların en alt basamağı olan bunun halk önünde yapılması ve toplumsal hafızaya bir cinayetin devlet eliyle meşru şekilde (Foucault, 1992: 8-54) icra edilişinin kazınmasını zemin kabul edersek, devamında cezalandırmanın gizli şekilde hapis yöntemiyle icra edilme aşaması bir diğer basamak, hapis şartlarının insanileştirilmesi ve modern hapishane uygulamalarının gelişmesi ise tarihimizden henüz yüz elli yıl gerisine tekabül eden bir üst basamak olmuştur. Ve bu modern anlayışın suçu azaltmada ve kişiyi ıslah etmede istenilen düzeye gelmemesi, ceza adalet sistemlerinde henüz zirveye ulaşamadığını göstermektedir. Denetimli serbestlik kavramı, yukarıda ifade edilen merdiven metaforundan yola çıkıldığında bitmeyecek gibi görünen bu ilerleyişte geline en üst basamaktır.

Tarih boyunca suça karşılık verilen cezadan beklenti, mutlak bir kefalet, toplumsal bir ölç, bazen de monarşik sistemdeki iktidarın keyfi kararı olmuştur. Verilen cezaların toplum düzeni ve suçlunun ıslahı kapsamında beklentiyi karşılamaması beklentinin değişmesini değil, cezanın türü ve uygulama biçiminin değişmesini doğurmuştur. Ceza kavramına belli bir bakış açısının ölçüsü olarak denetimli serbestlik uygulaması, adalet sisteminin bir parçası olarak görülmeye başlanmıştır (Dağdelen, 2017: 57).

Sosyal bir varlık olan insanın, çeşitli teorilerde suça sürüklenmesinde antisosyal kişilik bozukluğuna bağlı düşük toplumsal bağların etken olduğu savunulmaktadır. Wright ve Cullen (2004: 193), evlilik ve iş yaşamına katılım gibi süreçler aracılığıyla kurulan toplumsal bağların, kişi ve toplum arasında karşılıklı bir bağımlılık yaratarak enformel bir sosyal kontrol görevi gördüğüne ve sapkın davranışı önlediğine dikkat çekmektedir. Bu bağlamda denetimli serbestlik ise, suçlu bireyi sosyal hayattan tecrit etmeden ve onu sosyal alışveriş içinde bulunduğu toplumdan koparmadan cezasının infazını mümkün kılması bakımından ve ayrıca kişinin ıslah edilebilmesine verdiği imkân açısından en insani sistem olarak karşımıza çıkmaktadır.

Amerika ve Avrupa'da çok daha erken geçilen bu uygulama, probation (şartlı tahliye-denetimli serbestlik), supervise release (gözetleyip denetleyerek salıverme) gibi terimlerle adlandırılmaktadır. Ülkemizdeki hukuki reformlar arasında en önemlisi sayılabilecek bu uygulamaya 2005 yılında geçilmiştir.

Denetimli Serbestlik (DS), şüpheli, sanık veya hükümlü bireyin cezaevinde bulunmak suretiyle, cezasını özgürlüğü kısıtlanacak şekilde çekmesi yerine, belli kısıtlamalar ve yükümlülükler dâhilinde toplum içinde çekmesini öngören ceza infaz modelidir.

5237 Sayılı yeni TCK'nın 45. maddesinde Cezalar, Hapis ve Adli Para Cezası olarak belirtilmiştir. Bir de Güvenlik Tedbirleri vardır. Cezanın uygulanması, tatbik edilmesi manasına gelen infaz teriminin kurumsal karşılığı olan İnfaz Cumhuriyet Savcılıkları, Ceza Mahkemelerince kendilerine gönderilen cezaları tatbik etmek, izlemek ve denetlemekten sorumludur. Hapis ve Adli Para Cezalarının infazı, İnfaz Cumhuriyet Savcılığınca yapılırken, Güvenlik Tedbirlerinin infazı ise, Denetimli Serbestlik Müdürlüğünce yapılır (Atalay, 2015: 8).

2005 yılının Haziran ayında yürürlüğe giren TCK, CMK ve CGTİHK'da düzenlenen adli kontrol, kısa süreli hapis cezasına seçenек yaptırımlar, kamuya yararlı bir işte çalıştırma, cezanın koşullara bağlı ve denetimli olarak ertelenmesi, büyüklere, çocuklara, alkol ya da uyuşturucu veya uyarıcı madde bağımlılarına özgü güvenlik tedbirleri, koşullu salıverilme, koşullu salıverilenler ile mükerrerler ve özel tehlikeli hükümlüler hakkında denetimli serbestlik tedbiri, cezanın konutta infazına ilişkin düzenlemeler, hükmün açıklanmasının geri bırakılması ile birlikte öngörülen yükümlülükler nedeniyle, bunların etkin bir şekilde uygulanabilmesine ilişkin sistemin kurulması amacıyla denetimli serbestlik hizmetlerinin yapılandırılmasına ilişkin mevzuat çalışmaları yapılmış ve bu doğrultuda hazırlanan tasarı kanunlaşarak 5402 sayılı *Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Kanunu* adı altında 20 Temmuz 2005 tarihinde Resmi Gazete 'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir (Yavuz, 2012: 339).

5275 sayılı *Ceza Kanununca* Denetimli Serbestliğin tanımı şu şekilde yapılmaktadır:

'Madde 104- (1) Cezaları ertelenen, salıverilen veya haklarında hapis cezası dışında herhangi bir tedbire hükmedilen hükümlülerin toplum içinde izlenmesi, iyileştirilmesi, psiko-sosyal problemlerinin çözülmesi, salıverme sonrası korunması ve yargılanan kişiler hakkında sosyal araştırma raporlarının düzenlenmesi ve mağdurun korunması gibi görevleri yerine getirmek üzere denetimli serbestlik ve yardım merkezleri kurulur (CGTİHK, 2004).'

Adli mercilerce denetimli serbestliğe tabi olması karar verilen yükümlüler bu merkezlere gelerek denetimli serbestlik uzmanlarıyla görüşür. Uzmanlarca kendilerine en uygun denetim planı hazırlanır. Bu planın hazırlanmasında iki belirleyici esastır. Birincisi 'risk' ikincisi ise 'ihtiyaç'tır. Risk faktörü öncelikle kişinin suç türü ile alakalıdır. İhtiyaç faktörünün tespitinde ise her yükümlüyü diğerinden ayıran psiko-sosyal, sosyo-kültürel, sosyo-ekonomik durumu, suça dair içinde bulunduğu duygu durumu, suçuna ve topluma karşı hissettiği farkındalık duygusu gibi olguların belirlenmesini esas alan, yükümlü ile doldurulan ve yükümlünün içtenlikle yanıtlaması istenen araştırma ve değerlendirme formu (AR-DEF) kullanılmaktadır. Sonucu suç türünden bağımsız olmayan bu form neticesinde kişinin Denetim Planı ortaya çıkmaktadır. Pratik manada denetimli serbestlik ise, bu planın kişinin hayatına 'yükümlülük' suretiyle tatbik edilmesidir.

CGTİHK madde 105A/5'de, hakkında denetimli serbestlik tedbiri uygulanmasına karar verilen hükümlünün koşullu salıverilme tarihine kadar hangi yükümlülüklerle bağlı olacağı belirlenmiştir. Belirlenen yükümlülüklerle karşı kişi itiraz edebilir, itirazı reddedilebilir veya kişi bu yükümlülüklerin bir ya da birkaçına tabi tutulabilmektedir. Kişinin denetim planı kapsamında şekillenen bu yükümlülükler:

a) Kamuya yararlı bir işte ücretsiz olarak çalıştırılma

- b) Bir konut veya bölgede denetim ve gözetim altında bulundurulma
- c) Belirlenen yer veya bölgelere gitmeme
- d) Belirlenen programlara katılmadır.

1.3.1. Kamuya yararlı bir işte ücretsiz çalıştırılma

Bu tedbirin, yükümlünün kurallara uyma becerisini geliştiren, çalışma disiplini kazanmasını sağlayan, başkalarının haklarına saygı göstermesini, zamanını planlayabilmesini amaçlayan, bir meslek edinerek kendi işini kurmasını veya iş edinmesini esas alan bir yükümlülük olduğu ilgili kanun maddesinde belirtilmektedir (CGTİHK, 2004, md.84).

Bireyin, hapis cezasına alternatif bu denetimli özgürlüğünde sosyal hayattan kopmaması, kendini toplumdan tecrit etmemesi amaçlanmış, bu ihtimal yasalarla mümkünsüz kılınmıştır. Bu seçeneğin, kişinin kendi isteği ile sigortalı bir iş bulmaması durumuna alternatif olarak konduğunu belirtmek gerekir. Yine belli bir sağlık problemi bulunanlar, altmış yaş üstü olanlar, örgün eğitime devam edenler ve kendi işini kurmuş bireyler de bu yükümlülüğten muaf bulunmaktadır.

1.3.2. Bir konutta denetim ve gözetim altında bulundurulma

Bu uygulama yüksek risk barındıran hükümlülere özgü bir durumdur. İlgili mevzuat uyarınca kişiye elektronik kelepçe takılmakta ve gözlem bu şekilde sağlanmaktadır. Kelepçenin aktif olduğu saatlerde kişi konutta kalmakta, aktif olmadığı saat aralığında sosyal hayatının tecrit edilmeyen kısmına devam edebilmekte ve denetim planında bulunan eğitim ve iyileştirme faaliyetlerine katılabilmektedir.

1.3.3. Bir bölgede denetim ve gözetim altında bulundurulma

Bu uygulamada toplumu ve mağduru korumak esas alınmıştır. Bu kapsamda belli saat aralıklarında ve belli bir süre zarfında yükümlünün denetimli serbestlik müdürlüğüne, en yakın kolluk birimine, muhtarlığa veya müdürlüğün belirleyeceği kamu görevlisine başvurarak varlığını ispatlaması gerekmektedir.

1.3.4. Belirlenen yer veya bölgelere gitmeme

İlgili maddede durum şöyle izah edilmektedir:

‘MADDE 87 – (1) Belirlenen yer veya bölgelere gitmeme; hükümlünün suç işlemesine veya suça yönelmesine etkisi bulunan yerlere gitmekten yasaklanmasını, özellikle çocukların ve suç mağdurunun korunmasını amaçlayan bir yükümlülüktür.

(2) Bu yükümlülük; hükümlünün, çocuklara, topluma ve mağdura karşı zarar verme riski ile işlediği suçun özelliklerine göre diğer yükümlülüklerle birlikte verilebilir. Yasak getirilen yer veya bölge ile yasaklama süresi denetimli serbestlik müdürlüğünce takdir edilir (CGTİHK, 2004).’

1.3.5. Belirlenen programlara katılma

Denetimli Serbestlik hizmetlerinin profesyonel kısmını teşkil eden ve içerdiği eğitim ve iyileştirme faaliyetleri ile suçlu bireyin psiko-sosyal iyiliğini amaçlayan, bel kemiği niteliğinde olan kısımdır.

Denetimli Serbestlik hizmetleri kapsamında eğitim iyileştirme faaliyetleri; bireysel görüşme, grup çalışmaları, seminer ve boş zaman etkinlikleri olmak üzere 4 temel alanda yürütülmektedir. Bireyi temel manada tanımak, gerekli mesleki müdahaleleri yapmak ve kişiyi bir sonraki infaz ve iyileştirme sürecine taşımak için, ilgili meslek elemanı tarafından yükümlüyle en az üç bireysel görüşme yapılmaktadır. Bireysel görüşmelerin ardından kişilerin ihtiyaçları gözetilerek, Sigara Alkol Madde Bağımlılığı Farkındalık Programı (SAMBA) (Grup/Okuma/Seminer), Öfke Kontrolü Programı, Hayat İçin Değişim Programı gibi yapılandırılmış müdahale programlarını düzenlenmektedir (Işık, 2015: 6).

Eski hükümlülere yönelik DS uygulamaları bireyin cezaevi yaşamından itibaren başlamaktadır. Türkiye'deki infaz sistemi, bir tür dereceli sistem yapısına uygun mevzuatlar ile düzenlenmiştir. Hüküm giyen bireyin salıverilme süreci belli süreli cezalarda aşamalı olarak Açık Cezaevi'ne tahliye edilme, sonrasında DS uygulamalarına dâhil edilme şeklinde işlemekte, bu geçiş aşamalarında ise 'iyi hal' şartı aranmaktadır. Hükümlü bireyin cezaevindeki ıslah süreci mevzuatlar dâhilinde takip edilmekte, tahliye sonrası sosyal hayata adapte olabilmesi amaçlı programlar uygulanmaktadır. Psiko-sosyal birimce takibi yapılan bu programlar DS kapsamında uygulanan iyileştirme programlarına hazırlık niteliğindedir.

Hapis cezası ve güvenlik tedbirlerini içeren 5275 sayılı yasada, cezaevinde bulunan hükümlüye uygulanması gereken programların düzenlendiği 73.madde şu şekildedir:

“Hükümlünün geçmişi, suçluluk nedenleri, suç sicili, fizik yeteneği ve ruhsal yapısı, kişisel doğası, arz edebileceği tehlike hâlleri, hapis cezasının süresi, salıverildikten sonraki beklentisi dikkate alınarak, toplumun hukuka uygun hareket eden ve üretken bir üyesi olarak yaşamını sürdürmesini sağlayacak ve bireysel ihtiyaçlarına uygun bir biçimde iyileştirme programları uygulanır. Bu programların hazırlanması ve uygulanması amacıyla ceza infaz kurumlarında eğitim ve psiko-sosyal hizmet servisleri oluşturulur. Hükümlü, amaca uygun iyileştirme gereklerinin gerçekleştirilebileceği kurumlara veya bölümlere yerleştirilir.” Süslü, ilgili çalışmasında (2015: 152) kanun maddesinde 'sosyalleştirme' terimi yerine 'iyileştirme' kavramının kullanılmasına dikkat çekmektedir.

Simons ve Robertson (1989), suçlu bireye yönelik rehabilitasyon programlarının, zayıf kalmış sosyal beceriler üzerine odaklanması gerektiğini vurgulamaktadır. Bireylerin kendilerini geliştirmek istedikleri ve dolayısıyla zayıf, eksik ya da problemli oldukları görünen söz konusu bu alanlar, aynı zamanda bireyi suçlu davranışa yönlendiren faktörler olarak rol oynamaktadırlar. Antisosyal kişilik bozukluğunun kişinin suç öyküsünde anlamlı şekilde payı olduğu pek çok araştırma neticesinde birbirini doğrulamaktadır (Derzon, 2001; Hare, 1999; Bahlmann ve Soyka, 2000). Saldırganlık, bağımlılığa meyilli kişilik, sorumluluktan kaçınma gibi problemler bu kişilerde ortak rastlanan özellikler arasındadır. Suça karışmış bireylere yönelik DS kapsamında uygulanan iyileştirme programları, uzman kişilerce yürütülmesi durumunda içerik açısından geliştirici ve ıslah edici etkiler gösterebilecek niteliktedir. Bu kişilerin cezaevi yaşantısı sonrası daha büyük veya kronikleşmiş problemlerle tahliye olma ihtimalini öncelikle cezaevi psiko-sosyal

servisi en aza indirmeli, sonrasındaki iyileştirme tedbirlerini ise DS hizmetleri devam ettirmelidir.

CGTİHK’da iyileştirme programları şu şekilde tanımlanmaktadır:

‘Madde 101– (1) İyileştirme; hükümlülerin, kuruma girişinden salıverilmesine kadar geçen süre içerisinde, bedensel ve zihinsel sağlıklarını sürdürmeleri veya bunlara yeniden kavuşmaları için gerekli önlemlerin alınması, suçluluk duygusundan arınması, kişisel ve toplumsal gelişiminin sağlanması amacıyla uygulanacak, eğitim-öğretim, sağlık, psiko-sosyal hizmetler ile meslek edindirme, bireyselleştirilme, toplum yaşamıyla uyumlaşmasını ve geliştirilmesini sağlayacak programların tümüdür. Bu programlar; hükümlüde, kanunlara saygılı olarak yaşama düşünce ve duygusunun yerleşmesi, ailesine ve topluma karşı sorumluluk duygusunun gelişmesi, toplum yaşamına uyması, geçimini sağlayabilmesi konularında uygulanacak rejim, önlem ve yöntemleri kapsar (CGTİHK, 2004).’

Psiko-sosyal birime büyük kısmı düşen iyileştirme programı hazırlama ve uygulama görevinin içeriğinin (CGTİHK, 2004, Psiko-sosyal Birimin Görevleri, Md.2), suçlu bireyin psiko-sosyal iyilik halinin sağlanması ve korunmasının cezaevinde başlayan bir süreç olduğu ve denetimli serbestlik kavramının bu disiplinler arası iş birliğinin devamını oluşturduğu anlaşılmaktadır.

1.4. Cezaevinin Psikososyal Boyutu: Nedenler ve Sonuçlar

Cezaevleri, insanların suçlarına karşılık toplumdan tecrit edilmek suretiyle cezalandırıldıkları sistematik kurumlardır. Peki, biz cezaevinin psikolojik ve sosyal etkilerini neden inceleriz? Cezaevleri dış dünya ile bağlantının kesildiği, yaşam standartlarının çok düşük olduğu, mutlak şekilde yönetilen ve şaşmaz kuralların işletildiği yerlerdir ve tüm bunlar evrensel cezaevi normlarının asgari koşullarıdır. Buralar hukuktan ve insan haklarından bağımsız yerler değildirler, bilakis cezalandırmanın en medeni formudurlar. Öyleyse problem nerededir? Neden mahkûmlar, kapatılmalarının ardından bir takım fiziksel, ruhsal ve sosyal sorunlar edinmektedirler?

Bu soru, cezaevinin kişi üzerindeki etkilerinin neler olduğu sorusuyla eşdeğerdir. Cezaevinin mahkûm birey üzerindeki etkilerini incelemek, pek çok değişkeni farklı şekillerde ele almayı gerektirmektedir. Cezaevi araştırmacıları ve düşünürler, hapisanenin amacını yıllardan beri tartışmakta, meseleyi insan hakları, psikoloji, kriminoloji gibi otoritelerce ele almaktadırlar. Tüm bu fikir fırtınaları olması gerekeni çizmeye çalışmakta ancak var olan tablo ideale bir türlü varamamakta, bazen de uzaklaşmaktadır. Bilim insanlarının ortak olarak yoğunlaştığı noktalardan ikisi suçlunun cezaevinde caydırılması ve rehabilite edilmesidir (Kifer ve diğ., 2003: 47-69). Bununla beraber, cezaevlerinin mücadele edilmesi gereken sosyal ve psikolojik dağdağaları bulunmaktadır.

Mahkûm bireyler öznel olarak ele alındığında, psikolojik durumları, demografik özellikleri, suç geçmişleri gibi değişkenleri, mahkûmların cezaevi şartlarını göğüslemede farklı direnç düzeyleri ortaya koymalarına neden olacaktır. Söz konusu değişkenler arasında ‘yalnızlık’, önemli bir psikolojik etkidir. Cezaevinde yaşanan yalnızlık,

mahpus olma durumunun doğurduğu bir sonuç olabileceği gibi, bireyin kişilik yapısında bulunan ve cezaevi şartlarının ortaya çıkmasını tetiklediği bir süreç de dönüşebilir. Cezaevinin, kişinin sosyal çevresiyle arasına mutlak bir duvar örerek onu yalnızlaştırmasının yanında, mahkûm için yasal süreçten geçmiş ve cezaevine konmuş olma durumunun, onun dışarıdaki çevresi tarafından da yargılanmasına ve duygusal ayrılığa düşmesine neden olabilir. İlaveten koğu arkadaşları ile uyumu yakalayamaması onu yalnızlığa itebilir. Kişinin maruz kaldığı ‘yalnızlık’ olgusu onun baş etme düzeyini etkilemektedir. Hükümlülerin yalnızlık seviyelerinin, bir takım ruhsal belirti düzeylerine etki edip etmemesinin incelendiği bir araştırmada, yalnızlık düzeyi yüksek mahkûmların, somatizasyon, obsesif kompulsif belirtiler, kişiler arası duyarlılık, kaygı, öfke ve paranoid düşünce gibi ruhsal belirtiler gösterdiği tespit edilmiştir (Aydın, 2010: 38). Cezaevinde mektuplaştığı, telefon ettiği ve görüşüne gelen insanlar olan mahkûmların algıladığı yalnızlık hissi bunlardan mahrum olan bireylerdekine göre farklı olacaktır. Aynı araştırma sonucunda mektup, görüş, telefon gibi ağları daha az kullanan bireylerde yalnızlık düzeyinin yüksek olduğu, buna bağlı olarak ruhsal belirti düzeylerinde anlamlı sonuçlar elde edildiği görülmüştür (Aydın, 2010: 41). Dünya Sağlık Örgütü ve Uluslararası Kızılhaç’ın, mahkûmların ruh sağlığını etkileyen faktörleri tespit etmek üzere yaptığı bir araştırma sonucunda, cezaevinde çekilen yalnızlığın üst maddeler arasında olduğu görülmektedir (Durcan, 2008: 18).

Yalnızlık hissinin tetikleyeceği bir diğer duygu ‘özlem’dir. Kadın hükümlüler üzerinde yapılan bir araştırma neticesinde, kadınların cezaevinin fiziki şartlarından kaynaklanan yetersizlikler ile baş etmelerinin, aile özleminin neden olduğu psikolojik durumla baş etmelerinden daha kolay olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Saruç, 2013: 133).

Türk Ceza Kanunu’nun 50. maddesinde belirtildiği üzere 18 yaşını doldurmuş bireyler, ceza sorumluluğunun var olduğu kabul edilmesi durumunda cezaevine konabilmektedirler. Cezaevi koşullarına maruz kalan bireylerde yaşın da belirleyici etkisi olacaktır. Mahkûm kadınlar üzerine yapılan bir çalışmada, cezaevi ortamındaki stresle baş etmede yaş faktörü ele alınmış, yirmi yaş altı kadınlar ile yirmi yaş üstü kadınlar karşılaştırılmıştır. Yirmi yaş altı kadınların planlayıcı, kaderci ve kabullenici yanlarının yirmi yaş üstü kadınlara göre daha zayıf olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Aynı evrende bulunan kadınların eğitim düzeyi daha düşük olanların, eğitim düzeyi yüksek olanlara göre çaresizlik durumunda yardım arama ve kabullenme, duygu kontrolü ve kadercilik gibi pasif stratejileri daha yoğun sergiledikleri tespit edilmiştir (Yöndem, 1998: 107-109). Aydın’ın (2010) çalışmasında ise mahkûmların eğitim seviyesi ile yalnız hissetme düzeyleri arasında negatif ilişki olduğu, eğitim düzeyi yüksek mahkûmların daha az yalnız hissettiği sonucuna ulaşılmıştır. Çıvgın’ın yaptığı araştırmada ise mahkûmların eğitim düzeyi ile psikolojik dayanıklılıkları karşılaştırılmış, iki değişken arasında anlamlı fark olduğu görülmüştür. Eğitim düzeyi detaylandırıldığında ise üniversite mezunu mahkûmların psikolojik dayanıklılıklarının okur-yazar mahkûmlardan daha fazla olduğu sonucuna varılmıştır (Çıvgın, 2015: 63).

Cezaevinin olumsuz şartlarına maruz kalma müddeti, problemin kronikleşmesinde önemli etkiye sahiptir. Basit düşünülecek olursa tutuklu ve hükümlü olma durumu ile ayrılarak

incelenebilecek olan bu durum uzun tutukluluk süreleriyle karmaşık hale gelmektedir. Tutuklu, hakkındaki soruşturma süren, ancak yargı tarafından özgürlüğüne kısıtlanma tedbiri konmuş kimsedir (CMK; madde 100). Bu nedenle tutuklu ve hükümlü diye ayırmadan cezaevinde bulunma süresi üzerinden mahkûmların psiko-sosyal durumları araştırılacak olursa, Clemmer (1970: 480), cezaevinde kalma süresinin mahkûmun kriminal bir yapıya bürünme derecesine etki ettiğini söylemektedir. Bunu mahkumlaşma (prisonization) terimiyle ifade eder. Bu sonucu Livingston (1998: 504) da, araştırmasında cezaevinde daha uzun süre kalan suçluların daha fazla kriminal yapıya büründüğünü ifade ederek desteklemiştir. Wheeler ise, mahkûmların cezaevileşme süreci üzerine yaptığı çalışmasında U eğrisi kavramını ortaya koymuştur. Buna göre tutukluluğun başında az düzeyde olan cezaevileşme olgusunun, zamanla doğru orantılı olarak arttığını, tahliye edilmeye yaklaşıldığında ise yeniden azalmaya başladığı gözlemlenmiştir (Kızmaz, 2015, 11). Cezaevinde geçen zamanın etkileri, mahkûm üzerinde cezaevi alt kültürünün gittikçe yerleşmesi şeklinde görülebilmektedir. Söz konusu zamanın, kişinin stres ve baş etme düzeyine etkileri ise Yöndem'in (1998) çalışmasında ele alınmış, araştırma konusu kadın mahkûmların mahkûmiyet süreleri ile stresle baş etme düzeyleri karşılaştırılmıştır. Ancak bu iki veri arasında anlamlı bir ilişki gözlenmemiştir (Yöndem, 1998: 111). Cezaevinde uzun veya kısa vakit geçirmenin etkileri, yaşanan olayların yoğunluğuna göre şekillenen psikolojik yapıya, bunu şekillendiren algılanan zamana ve kişinin önceliklerine göre değişiklik gösterecektir.

Sykes'e göre, mahkûmların yaşadıkları beş temel yoksunluk ve dolayısıyla beş temel acı bulunmaktadır. Bunlardan ilki özgürlükten yoksunluktur. Özgürlükten yoksunluğun ortaya çıkardığı duygu durumu yalnızlık ve can sıkıntısıdır. İkincisi eşya ve hizmetlerden yoksunluktur. Üçüncüsü cinsel ihtiyaçlardan yoksunluktur. Bunun mahkûm üzerindeki olumsuz tesirleri yaşça genç ve zayıf mahkûmlara karşı cinsel zorbalık ve öfkedir. Dördüncü yoksunluk otonomi/özerklikten yoksunluktur. Mahkûmlar çoğunlukla gözlemlenebilir alanda yaşamakta ve monoton bir sistem içerisinde katı şekilde yönetilmektedirler. Son olarak kişisel güvenlik yoksunluktur. Çeşitli gerekçelerle aralarında husumet olan mahkûm bireyler günün tamamını aynı mekânı paylaşarak geçirmektedirler ve bu durum olası şiddet olaylarının etki alanını genişletirken müdahale alanını daraltmaktadır. Aynı durum cinsel istismar vakalarında da geçerli olmaktadır (aktaran Shammas, 2017: 1-5).

Dünya Sağlık Örgütü tarafından 2007 yılında, hükümlülerin ruh sağlığı araştırılarak oluşturulan raporda, mahkûmların ruh sağlıklarını gittikçe kötüleştiren etkenler arasında; damgalanmak, akran zorbalığı, kişisel güven sorunları, faydalı aktivite azlığı, infaz rejiminin monotonluğu, kötü yemek, geçmiş yaşam travmaları, yetersiz fiziksel aktivite ve tüm bunlara ilaveten psiko-sosyal yardım servisine ulaşmanın güçlüğü sıralanmıştır (Çıvgın, 2015).

Cezaevlerinde, suç öyküleri, sosyo-demografik yapıları, baş etme mekanizmaları farklı onca insanı bir arada tutan paydanın cezalandırılmak olduğu görülmektedir. Burada suç öyküleri ve psikososyal özellikleri farklı olmasına karşın aynı hapis paradigmasında bulunan insanlar görürüz. Hatta tek ortak noktaları hapsedilme amaçlarıdır diyebiliriz.

Bentham’a göre (aktaran Yıldız, 2014: 155) cezalandırmanın fayda doğurması gerekmektedir. Cezanın, hazzı azaltan ve acıyı arttıran olgusuna rağmen uygulanarak suçlunun cezaevinde mahkûm edilmesi, cezalandırmanın toplumsal faydasını oluşturmaktadır. Cezanın mahkûm açısından faydalı olabilmesi ise, caydırıcı olduğu miktarı aşmamasına bağlıdır. Kimi düşünürler bu görüşe paralel olarak, hapis cezasının en modern cezalandırma yöntemi olabilmesi için yalnızca ağır suçlara uygulanması gerektiğini savunmuşlardır (Draper, 2000).

Cezaevinin psiko-sosyal boyutu, içeridekilerin ‘insan’ olduğu ideası gözetildiği müddetçe daha az yıpratıcı olacaktır. İnfaz rejimleri ile korunan insani kurallar, insanlar ile muhatap olduğunun bilincinde ve mesleğinde eğitilmiş infaz memurları aracılığıyla uygulanmalıdır. Dostoyevski, hapis insanı anlatırken:

“Her insan içgüdüsel olarak hatta bilinçsizce bir onuru olduğunun unutulmamasını ister. Mahkûm, toplum dışı olduğunu da amirlerine karşı mevki ve durumunu da bilir. Ama ne vurulan damgalar ne takılan prangalar ona bir insan olduğunu unutturmaz.” diyerek onun sahip olduğu en önemli şeyin onuru olduğunu vurgulayarak tüm sistemler ile beraber cezalandırma sistemlerini de bu varoluşu gözetmeye davet eder (Işıқтаç, 2013: 1).

BÖLÜM 2:

HÜKÜMLÜ VE TUTUKLULARIN CEZAEVİ PSİKO-SOSYAL SERVİSİNE BAKIŞI: ESKİ HÜKÜMLÜ VE TUTUKLULAR ÜZERİNE BİR ANKET ÇALIŞMASI

2.1. Araştırmanın Amacı ve Kapsamı

Kurumsallaşan cezaevlerinde ıslah ve rehabilite programının uygulama ayağını Cezaevi Psiko-sosyal Servisleri veya kısaca Cezaevi Sosyal Servisi oluşturmaktadır. Cezaevi Sosyal Servisi, mahkûmun kısıtlı yaşamında ihtiyaç duyacağı psiko-sosyal desteği sağlamaktan, ekonomik desteği takip etmekten, bireyin uyum sürecinden ve tahliye sonrası yaşamını düzenlemekten sorumludur (www.cte.adalet.gov.tr, 2019e).

Bu araştırmanın amacı, cezaevinde bulunan mahkûmların öncelikle sosyal hizmet ihtiyaçlarını tespit etmek ve hüküm süreleri boyunca psiko-sosyal servisten edindikleri sağaltımların neler olduğunu belirlemektir. Bu kapsamda mahkûmun cezaevine girmeden önceki hayat koşulları, yaşam standartları ve cezaevi yaşantısına bağlı içinde bulunduğu psiko-sosyal durumu tespit edilmeye çalışılmıştır. Bireyin cezaevinin olumsuz etkilerine karşı nasıl bir sosyal sığınmaya yöneldiği, bu noktada psiko-sosyal servisin mahkûmun hayatında ne kadar görünür ve etkin olduğu tespit edilmeye, böylelikle genel bir mahkûm-sosyal servis algısının resmi oluşturulmaya çalışılmıştır. Araştırmada temel olarak;

- Mahkûmlar, Psiko-sosyal servise kolayca erişebilmekte midir?
- Cezaevi psiko-sosyal servisi, mahkûmların kendilerini rahat hissettikleri bir yer midir?
- Psiko-sosyal birim sorumlusu ile mahkûm arasındaki iletişim yapıcı ve faydalı mıdır?
- Psiko-sosyal servis, mahkûmu tahliye sonrası sürece hazırlayabilmekte midir?

sorularına yanıt aranmaktadır.

Araştırmanın evrenini, cezaevinde tutuklu veya hükümlü olarak kalmış bulunan kadın ve erkek bireyler oluşturmaktadır. Katılımcıların bir kısmı araştırmacının sosyal çevresi aracılığıyla, diğer kısmı ise sosyal medya üzerinden ulaşılan eski tutuklu veya hükümlü bireylerden oluşmaktadır. Araştırma evreninde tek kriter katılımcının cezaevi geçmişi bulunmasıdır.

2.2. Araştırmanın Yöntemi ve Ölçüm Araçları

Bu çalışmada konu edinilen, cezaevi psiko-sosyal servis biriminin ürettiği sosyal hizmet ve bu hizmetin mahkûm gözünden yorumlanması konusu hakkında, yurt içinde, Karakartal ve Yalçinkaya'nın (2019) KKTC'de yaptığı çalışma dışında, doğrudan yapılmış bir çalışma tespit edilememiştir. Bu nedenle bu araştırma keşif amaçlıdır ve mahkûm-psiko-sosyal servis ilişkisinde ortaya genel bir resim koymak amaçlanmaktadır.

Araştırmada veri toplama tekniği olarak yaygın nicel araştırma tekniklerinden anket tekniği kullanılmıştır. Çalışmada kullanılan bir diğer araştırma tekniği ise katılımlı gözlemdir. Katılımlı gözlemden araştırmacı, araştırma konusu örneklemdeki üyelerin tüm eylem ve aktivitelerine katılmaktadır. Bu uygulama araştırmacıya deneyimlerini sadece

gözlemle değil aynı zamanda hissetmek suretiyle de paylaşma imkânı vermektedir (Sayım, 2017: 186). Yapılan anket uygulamasından edinilen veriler, ‘Araştırmanın Bulguları’ bölümünde bilimsel yöntemlerle yorumlanmış, araştırmacının katılımlı gözlemleri neticesinde edinilen bulgular ise ‘Sonuç’ bölümünde yapılan önerilere referans sağlamıştır.

Çalışma kapsamında uygulanacak araştırma tekniğinin, genel kabul görmüş ve araştırma problemine cevap verecek nitelikte bir anketi içermesi istenmiş ancak literatürde yapılan tarama sonucu, istenilen formda veri toplama aracı örneğine rastlanmamıştır. Bunun sonucunda araştırmacı tarafından bir soru formu hazırlanmasına karar verilmiştir.

Soru formunun araştırma problemine cevap verebilmesi ve ideal güvenilirlik (tutarlılık) düzeyine erişebilmesi için araştırma evrenini oluşturan eski hükümlü ve tutuklu bireyler ile yüz yüze görüşmeler neticesinde yüze yakın ifadenin yer aldığı bir soru havuzu oluşturulmuş, daha sonra bu ifadeler öğretim üyeleri ile görüşülerek elenmiştir. İfadelerin bir kısmı beşli likert ölçeği ile bir kısmı da çoktan seçmeli olarak düzenlenmiş, hazırlanan nihai soru formu Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Etik Kurulu’na sunulmuş ve Etik Kurul Onayı alınmıştır.

Soru formu, içeriğindeki araştırma konuları bakımından üç bölüme ayrılmıştır. Bu bölümler şu şekildedir:

Birinci Bölüm: ‘Psiko-sosyal Servis ile Etkileşim Formunun’ yer aldığı, 7 önermeden oluşan, sosyal servisin mahkûm gözünden yeterliliği ve görünürlüğünün araştırıldığı bölümdür, beşli likert ölçeği ile hazırlanmıştır.

İkinci Bölüm: Katılımcıların sosyo-ekonomik, demografik, sağlık bilgileri ile suça dair bilgilerinin araştırıldığı bölümdür. Çoktan seçmeli 24 ifade bulunmaktadır.

Üçüncü Bölüm: ‘Cezaevinin Psikososyal Boyut Formunun’ yer aldığı, 8 önermeden oluşan bölümdür. Cezaevi koşulları incelenmektedir. Beşli likert ölçeği ile hazırlanmıştır.

2.3. Hipotezler

H1: Psiko-sosyal birim faaliyetleri, mahkûmun cezaevi koşullarıyla baş etmesi ve ruh sağlığını muhafaza etmesinde olumlu etkiye sahiptir.

H2: Psiko-sosyal servise erişimin kısıtlı yahut yasak olması mahkûm için cezaevi şartlarını daha da ağırlaştırır.

H3: Psiko-sosyal Birimin işlevsel olarak zayıf olduğu cezaevlerinde, mahkûmlar bu sosyal desteği koğu arkadaşlarına daha fazla yönelerek sağlamaktadırlar.

2.4. Araştırma Verilerinin Toplanması ve Yorumlanması

Soru formu, Mayıs-Haziran 2019 tarihleri arasında uygulanmış, cezaevi geçmişi bulunan katılımcıların hangi tarihlerde cezaevinde bulunduğu ve hangi ildeki cezaevinde kalmış olduğu bilgisi dikkate alınmamıştır. Araştırmanın katılımcıları, araştırmacının sosyal çevresi aracılığıyla ulaşarak soru formunu iletmiş bireylerden ve ulaşılan bu bireylerin kartopu tekniği ile erişilen yakın çevresinden oluşmaktadır.

Soru formu hem fotokopi yoluyla çoğaltılmış hem de internet ortamında Google Forms uygulaması yardımıyla hazırlanmıştır. Fotokopi şeklindeki form araştırmacının yakın çevresine ulaştırılırken, hazırlanan online formun, çeşitli bölgelerde ve illerde bulunan eski tutuklu ve hükümlülere ulaştırılmasında katılımcılardan yardım alınmıştır. Hazırlanan online formun bağlantı adresi kişilere internet ortamı ile ulaştırılmış, bu bağlantı linkinin eski hükümlü veya tutuklu diğer bireylere gönderilmesi istenmiştir. Toplamda erişilen kişi sayısı istenilen niceliğe eriştiğinde online forma erişim durdurulmuştur. Katılımcıların internet üzerinden doldurduğu veriler Google tarafından saklanıp araştırmacıya CSV formatında sunulmuştur. Araştırmacı bu bilgileri, fiziksel olarak doldurulan diğer form verileri ile birlikte SPSS 16 paket programına aktarmış, bu program yardımı ile çözümleyip yorumlamıştır. Cevaplarındaki yetersizlik veya veri alınmasını etkileyen boşluklar nedeniyle soru formları iptal edilen katılımcıların elenmesi sonucunda araştırma evrenindeki toplam kişi sayısı 127’dir.

Bu süreç ile paralel olarak yürütülen diğer aşamada ise, üniversitenin ilgili biriminden haziran ayında alınan Etik Kurul Onayı’nın hemen ardından Yalova İl Denetimli Serbestlik Müdürlüğü’ne üniversite aracılığıyla bir dilekçe sunulmuş, kurumda kaydı bulunan eski hükümlüler ile bir anket çalışması yapabilmek için izin istenmiştir. Ancak bu amaca erişilememiştir.

2.5. Araştırmanın Kısıtlılıkları

Bu araştırmanın kısıtlılıkları arasında soru formu uygulanan hedef kitlenin her bakımdan geniş bir yelpazeyi ifade etmesi amaçlanırken, kitlenin özellikle suç türü ve eğitim düzeyi dağılımında belli bir türde yoğunlaşmış olması sayılabilir. Bu durum, SPSS programı aracılığıyla yapılmak istenen, gruplar arasındaki farklılıkların veya iki değişken arasındaki ilişkinin anlaşılmasına yarayan çeşitli parametrik analiz testlerden, verilerin homojen dağılım göstermemesi nedeniyle (Altunışık ve ark., 2007: 154) faydalanılamamasına neden olmuştur. Parametrik testler, birçok bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerindeki etkisinin incelenmesine yardımcı olurken, aynı zamanda birbirleri ile etkileşimlerinin değerlendirilmesine de yardımcı olmaktadır. Bu özellikleri nedeniyle non-parametrik testlerden daha güçlüdürler (Karagöz, 2010: 19). Bu nedenle araştırma verilerinin normal ve dengeli dağılmaması nedeniyle ANOVA, Oneway-ANOVA, T-testi gibi parametrik analiz tekniklerinden faydalanılamamıştır.

Söz konusu bu kısıtlılığın temel nedeni ise, Yalova İl Denetimli Serbestlik Müdürlüğü’ne yapılan anket çalışması müracaatındaki tarih aralığının, resmi yazışmaların aksaklığına kurban giderek geçirilmiş olmasıdır. Zira, araştırma verilerinin elden ve internet üzerinden toplanmasının devam ettiği haziran ayı içinde üniversitenin ilgili birimine Denetimli Serbestlik Kurumu’nda yapılmak istenen çalışmanın dilekçesi sunulmuş, çalışma aralığı olarak temmuz ve eylül aylarından belirli günler belirtilmiştir. İlgili çalışma izni dilekçesinin üniversite tarafından ekim ayında gönderilmiş olması, hem mevcut dilekçeye olumsuz cevap verilmesine neden olmuştur hem de tez teslim tarihi açısından yeni bir izin sürecine girilmesi zorlaşmıştır. Denetimli Serbestlik Kurumu’na müracaat edilmesindeki amaç, araştırma evrenini her bakımdan genişletmek, buradan elde edilen verilerin diğer anket sonuçlarındaki yığılmayı dengelemesini sağlamaktır. Resmi

yazışmaların uzaması nedeniyle yaşanan bu mağduriyet, eski hükümlülerden elde edilen verilerin dengesiz dağılımının giderilememesine neden olmuş ve araştırma bulgularını zayıflatmıştır.

Diğer yandan, soru formunda boş bıraktığı soru sayısı, veri analizi sırasında boşluk doğuracak düzeyde olan katılımcıların formları iptal edilmiştir. Bu kategoride bulunan katılımcıların iptal edilen formları nedeniyle anket sayısında meydana gelen azalma da, yaşanan bir diğer olumsuzluktur.

BÖLÜM 3: ARAŞTIRMANIN BULGULARI

3.1. Demografik Bilgiler

Araştırma kapsamında ulaşılan eski mahkûm bireylerin demografik bilgileri, araştırma evrenini tanımada temel basamaktır. Tanımlanan mahkûm profili hem cezaevi yaşantısındaki değişkenleri hem de sosyal servis ile etkileşimi yorumlamada belirleyici olacaktır. Soru formu, toplam 127 birey tarafından doldurulmuş, cevaplanmayan sorular tablonun sonunda sayı olarak belirtilmiştir.

Tablo 1: Katılımcıların Demografik Özellikleri

		N	%
Cinsiyet	<i>Kadın</i>	29	22,8
	<i>Erkek</i>	98	77,2
Yaş	<i>18-30</i>	33	26
	<i>30-40</i>	56	44,1
	<i>40-50</i>	31	24,4
	<i>50 üzeri</i>	7	5,5
Medeni durum	<i>Evli</i>	91	71,7
	<i>Bekâr</i>	28	22
	<i>Boşanmış/Dul</i>	8	6,3
Çocukluğun kimler ile geçirildiği	<i>Öz anne-baba ile</i>	125	98,4
	<i>Evlâat edinilen anne-baba ile</i>	1	0,8
	<i>Büyükanne-büyükbaba ile</i>	-	-
	<i>Kurum bakımı</i>	1	0,8
Mezun olunan okul	<i>İlkokul</i>	2	1,6
	<i>Ortaokul</i>	-	-
	<i>Lise</i>	6	4,7
	<i>Üniversite</i>	91	71,7
	<i>Lisansüstü</i>	28	22
Cezaevi öncesi icra edilen meslek türü	<i>Özel Sektör (Beyaz Yakalı)</i>	24	18,9
	<i>Özel Sektör (Mavi Yakalı)</i>	6	4,7
	<i>Kamu Personeli (Beyaz Yakalı)</i>	55	43,3
	<i>Kamu Personeli (Mavi Yakalı)</i>	22	17,3

Tablo 1'in devamıdır.

		N	%
	<i>Esnaf</i>	5	3,9
	<i>Çiftçi</i>	-	-
	<i>İşsiz</i>	12	9,4
	<i>Cevapsız</i>	3	2,4
Şu an icra edilen meslek türü	<i>Özel Sektör (Beyaz Yakalı)</i>	13	10,2
	<i>Özel Sektör (Mavi Yakalı)</i>	12	9,4
	<i>Kamu Personeli (Beyaz Yakalı)</i>	1	0,8
	<i>Kamu Personeli (Mavi Yakalı)</i>	-	-
	<i>Esnaf</i>	13	10,2
	<i>Çiftçi</i>	2	1,6
	<i>İşsiz</i>	85	66,9
	<i>Cevapsız</i>	1	0,8
Cezaevinden önce kazanılan aylık gelir	<i>2.000 TL ve altı</i>	23	18,1
	<i>2.000-3.000 TL arası</i>	12	9,4
	<i>3.000-4.000 TL arası</i>	28	22
	<i>4.000-5.000 TL arası</i>	25	19,7
	<i>5.000 TL ve üzeri</i>	36	28,3
	<i>Cevapsız</i>	3	2,4
Şu an kazanılan aylık gelir	<i>2.000 TL ve altı</i>	81	63,8
	<i>2.000-3.000 TL arası</i>	22	17,3
	<i>3.000-4.000 TL arası</i>	4	3,1
	<i>4.000-5.000 TL arası</i>	2	1,6
	<i>5.000 TL ve üzeri</i>	9	7,1
	<i>Cevapsız</i>	9	7,1

Soru formu 29'u kadın 98'i erkek olmak üzere toplam 127 kişi tarafından doldurulmuştur. Forma verilen cevaplarda her zaman 127 sayısı sağlanamamıştır. Frekans analizine bakıldığında evrenin çoğunluğunu 30-40 yaş arası bireylerin oluşturduğu görülmektedir. Bu bireyler genel niceliğin %56'sını oluşturmaktadır. Bu durumda evrenin büyük çoğunluğu çalışabilen aktif genç bireylerden oluşmaktadır denebilir. Devamında gelen

yaş aralığı evrenin %26'sını oluşturan 18-30 yaş arası bireylerdir. 18-30 yaş arası birey sayısı 33'tür. Kümülatif toplamı %81 olan 18-40 yaş arası bireyler, evrenin genç bireylerden oluştuğunu göstermektedir. 40-50 yaş aralığını 31 kişi, 50 yaş üzerini ise 7 kişi temsil etmektedir.

Bireylerin %71'i evli, %22'si bekâr, %6,3'ü ise boşanmış veya dul bireylerden oluşmaktadır. Evreni oluşturan 127 bireyden 1'i kurum bakımı ile büyümüş, 1'i ise evlat edinilen anne-baba ile yetişmiştir. Kalan 125 kişi kendi anne-babasıyla büyümüştür, böylelikle evreni oluşturan bireyler, aile faktörü açısından genel çerçevede dezavantajlı sayılmayacak bir ortamda büyümüş normal bireylerden oluşmaktadır denebilir.

Evrenin eğitim durumuna gelince, toplamın %71,7'si üniversite mezunu, %22'si lisansüstü eğitim mezunudur. Evrende ortaokul mezunu bulunmazken %1,6'yı oluşturan 2 kişi ilköğretim, %4,7'yi oluşturan 6 kişi ise lise mezunudur. Bu durum, evrenin yüksek bir eğitim seviyesine sahip olduğunu göstermektedir.

Meslek bağlamında bakıldığında cezaevine girmenin kişilerin meslek hayatını etkileyip etkilemediğini tespit etmek adına soru formunda cezaevi öncesi meslek ile cezaevi sonrası meslek şeklinde iki soruya yer verilmiştir. Cezaevi öncesi mesleğini, evrenin %2,4'ü, cezaevi sonrası mesleğini ise evrenin %0,8'i yanıtsız bırakmıştır. Bunların haricinde cezaevine girmeden önce evrenin %43,3'ünü, beyaz yakalı tabiri ile kısaca ifade edilen memur, yönetici gibi pozisyonlarda bulunan bireylerin oluşturduğu görülmektedir. Devamında %18,9 ile özel sektörde çalışan beyaz yakalı personelin çoğunlukta olduğu görülmektedir. Kamu personeli olan ve işçi statüsünü ifade etmeye yarayan mavi yakalı başlığı altındaki kişi yüzdesi 17,3 iken, özel iş yerinde işçi statüsünde çalışan mavi yakalı bireylerin yüzdesi ise 4,7'dir. Evrenin işsiz kısmını oluşturan bireyler %9,4'tür. %3,9'luk kesim esnafken evrenin %2,4'ünü oluşturan 3 kişi soruyu yanıtsız bırakmıştır.

Cezaevi sonrası mesleki dağılımda sert bir değişim ivmesi görülmektedir. Cezaevi öncesi %43,3'ü oluşturan beyaz yakalı olarak çalışan kamu personeli oranı %0,8'e düşmüştür. %17,3'lük kesimde bulunan mavi yakalı kamu personeli oranı sıfıra, %18,9 olan beyaz yakalı özel sektör çalışanı oranı %10,2'ye inmiştir. %4,7'i oluşturan mavi yakalı özel sektör çalışanı oranı artarak %9,4 olmuştur. %3,9'u oluşturan esnaf sayısında da artış olmuş ve cezaevi sonrası oran %10,2'ye çıkmıştır. Cezaevi öncesi sıfır olan çiftçi nüfus %1,6'ya çıkmıştır. Cezaevi öncesi %9,4 olan işsizlik oranı ise cezaevi sonrasında %66,9 ile en keskin hareketin meydana geldiği dilim olmuştur. Böylece, yaşanan işsizlik nedeniyle çeşitli kesimlerden özel iş yerlerine işçi statüsünde başvurular yaşandığı ve hiç icra edilmemiş olan çiftçilik mesleğine yönelme olduğu zaruretinin doğduğu söylenebilir.

Buna bağlı olarak bireylerin gelir düzeylerinde de cezaevi öncesi ve sonrası keskin değişimler yaşandığı görülmektedir. Cezaevi öncesi aylık gelir sorusuna evrenin %2,4'ü cevap vermezken cezaevi sonrası aylık gelir sorusuna %7,1'lik kesim cevap vermemiştir. Cezaevi öncesi en düşük gelir dilimini oluşturan aylık 2.000 TL ve altı kazanan birey oranı, %18,1'den %63,8'e çıkmıştır. Evrenin en geniş oranını oluşturan cezaevi öncesi aylık geliri 5.000 TL ve üzeri olan birey oranı %28,3 iken, cezaevi sonrası bu oran %7,1'e gerilemiştir. Cezaevi öncesi aylık gelir aralığı 2.000 TL-3.000 TL arası olan birey oranı

%9,4 iken cezaevi sonrası %17,3 olmuştur. Cezaevi öncesi aylık 3.000 TL-4.000 TL gelir aralığına sahip bireyler %22'den %3,1'e gerilemiştir. Cezaevi öncesi 4.000 TL-5.000 TL aralığında geliri olan birey oranı ise %19,7'den %1,6'ya gerilemiştir. Bu veriler ışığında araştırma evreninin cezaevi öncesi gelir düzeyinde, kümülatif çoğunluğu (%48) oluşturan 3.000 TL-%5.000 TL üzeri bireylerdir. Bu çoğunluğun, cezaevi sonrası mevcut hayatlarında işsizliğe yahut işsizlik sonrası daha düşük gelir ile çalışmak durumlarına düştüklerinden dolayı, aylık 2.000 TL altı ile aylık 3.000 TL bandındaki kümülatif çoğunluğu (%81,1) oluşturdıkları söylenebilir.

3.2. Suç Türü, Cezaevi Şartları ve Sağlık Durumuna İlişkin Bilgiler

Soru formunun çoktan seçmeli sorulardan oluşan bu kısmında eski tutuklu ve mahkûm bireylerin cezaevinde kalma süreleri, suçlarına dair bilgi, cezaevi koşulları ve bu koşullara eşlik eden sağlık problemleri olup olmadığı incelenmiştir.

Tablo 2: Katılımcıların Cezaevi Koşulları, Suç Türleri, Psikolojik ve Fiziksel Rahatsızlık Durumlarına İlişkin Bilgiler

		N	%
Ne kadar süre ceza evinde kaldınız?	<i>1 yıldan az</i>	67	52,8
	<i>1-3 yıl arası</i>	59	46,5
	<i>3-5 yıl arası</i>	-	-
	<i>5 yıl ve üzeri</i>	1	0,8
Cezaevindeki hukuki durumunuz?	<i>Tutuklu</i>	116	91,3
	<i>Hükümlü</i>	11	8,7
Suç türünüz hangi gruba girmektedir?	<i>Uluslararası Suçlar</i>	-	-
	<i>Kişiyeye Karşı İşlenen Suçlar</i>	7	5,5
	<i>Topluma Karşı İşlenen Suçlar</i>	3	2,4
	<i>Devletin Güvenliğine ve Anayasal Düzene Karşı İşlenen Suçlar</i>	110	86,6
	<i>Cevapsız</i>	7	5,5
	<i>Kapalı Cezaevi</i>	89	70,1
Kaldığınız cezaevi türü hangisiydi?	<i>Yüksek Güvenlikli Cezaevi</i>	37	29,1
	<i>Açık Cezaevi</i>	1	0,8
	<i>Oda Tipi</i>	28	22
Kaldığınız mekân tipi hangisiydi?	<i>Koğuş Tipi</i>	99	78
	<i>1-3 kişilik</i>	13	10,2
Kaldığınız mekân kaç kişilikti?	<i>4-8 kişilik</i>	17	13,4
	<i>9-15 kişilik</i>	17	13,4
	<i>15 kişi ve üzeri</i>	80	63

Tablo 2'nin devamıdır.

		N	%
Kaldığınız mekân, kişi sayısı bakımından 1982 Anayasasında belirtilen 'İnsan onuruna yakışan asgari standartlara' uygun muydu?	<i>Evet</i>	25	19,7
	<i>Asgari standartların 5 fazlası</i>	17	13,4
	<i>Asgari standartların 10 fazlası</i>	17	13,4
	<i>Asgari standartların 15 ve üzeri</i>	56	44,1
	<i>Cevapsız</i>	12	9,4
Cezaevine girmeden önce psikolojik destek aldınız mı?	<i>Evet</i>	0	0
	<i>Hayır</i>	126	99,8
	<i>Cevapsız</i>	1	0,8
Cezaevinden çıktıktan sonra psikolojik destek aldınız mı?	<i>Evet</i>	18	14,2
	<i>Hayır</i>	109	85,8
Herhangi bir fiziksel rahatsızlığınız var mı?	<i>Yok</i>	44	34,6
	<i>Kronik fiziksel rahatsızlığım var.</i>	27	21,3
	<i>Kronik olmayan fiziksel rahatsızlığım var.</i>	52	40,9
	<i>Cevapsız</i>	4	3,1
Herhangi bir ruhsal rahatsızlığınız var mı?	<i>Yok.</i>	77	60,6
	<i>Kronik ruhsal rahatsızlığım var.</i>	3	2,4
	<i>Kronik olmayan ruhsal rahatsızlığım var.</i>	45	35,4
	<i>Cevapsız</i>	2	1,6
Cezaevinde ne sıklıkta revire müracaat ediyordunuz?	<i>Ayda birden az</i>	65	51,2
	<i>Ayda bir</i>	33	26
	<i>Ayda birden fazla</i>	22	17,3
	<i>Cevapsız</i>	7	5,5
Revire en çok hangi şikâyet ile müracaat ettiniz?	<i>Fiziksel</i>	111	87,4
	<i>Rahatsızlıklar</i>		
	<i>Ruhsal Rahatsızlıklar</i>	6	4,7
	<i>Cevapsız</i>	10	7,9

Tablo 2'nin devamıdır.

		N	%
Revir aracılığıyla hastaneye sevk edilmede problem yaşadınız mı?	<i>Her zaman</i>	46	36,2
	<i>Bazen</i>	43	33,9
	<i>Yaşamadım</i>	25	19,7
	<i>Cevapsız</i>	13	10,2

Kişilerin cezaevine dair yaşadıkları pek çok olgunun temelini cezaevinde kalış süresi oluşturmaktadır. Cezaevi yaşantısına adapte olma, cezaevi koşullarıyla yüzleşme ve sosyal servis ile temasa geçme düzeyi birkaç ay ile bir yıl mahkûmiyet yaşamış iki insan için farklı olacağından dolayı soru formunda minimum değer olarak 1 yıldan az, devamında 1-3 yıl arası mahkûmiyet süresi seçeneği konmuştur.

Araştırma evreninin %52,8'i cezaevinde 1 yıldan az kalırken 1-3 yıl arası kalan birey oranı %46,5'tir. 3-5 yıl arası mahkûmiyet yaşayan birey olmadığı görülmekte, 5 yıl ve üzeri cezaevi geçmişi bulunan %0,8'lik alanı temsilen 1 kişi olduğu görülmektedir. Bu da kişilerce yaşanan adli olayın 1 kişi dışında 2014'ten önce yaşanmadığı bilgisini bize vermektedir. Bireylerin tutuklu veya hükümlü olma durumlarında ise oldukça büyük oranla tutuklu bireylerin araştırma evreninin %91,3'ünü oluşturduğu, %8,7'sinin ise hükümlü olarak cezaevinde bulunduğu görülmektedir.

Cezaevinde 1 yıldan az kalan evrenin %52,8 olduğu, toplam tutuklu bireylerin ise %91,3 olduğu göz önüne alındığında evrenin çoğunluğunun 11 aya kadar tutuklu olarak cezaevinde bulunan bireylerden oluştuğu, cezaevinde 1-3 yıl arası kalan ve %46,5'lik oranla evrenin neredeyse diğer yarısını oluşturan çoğunluğun, 35 aya kadar tutuklu olarak cezaevinde bulunan bireylerden oluştuğu anlaşılmaktadır.

Verilerin dağılımında en çarpıcı yığılmanın görüldüğü soru ise suç türü dağılımıdır. Evrenin %5,5'ini oluşturan 7 kişi bu soruya cevap vermezken kişilerin %86,6'sının devletin güvenliğine ve anayasal düzene karşı işlenen suçlar nedeniyle mahkûmiyet yaşadığı anlaşılmaktadır. %5,5'lik dilim kişilere karşı suç işlemişken %2,4 ise topluma karşı suç işlemiştir. Evrenin %70,1'ini oluşturan çoğunluk kapalı cezaevinde kalmışken, %29,7'lik kesim yüksek güvenlikli cezaevinde, %0,8', temsil eden 1 kişi ise açık cezaevinde kalmıştır. Bireylerin %22'si oda tipi denilen ve kişi kapasitesi, banyo-tuvalet imkânı gibi olanaklarca daha çağdaş olan mekân tipinde kalırken %78'lik kesim koğuş tipi mekânda kalmıştır.

Kişilerin cezaevi yaşam şartlarını fiziksel koşullar açısından incelerken başvurulacak pek çok madde olmasına karşın, soru formunda dağınık bir tablo oluşmaması için cezaevi tipi haricinde sadece koğuş kapasitesi araştırılmıştır. Evrenin %63'ünü oluşturan çoğunluğun kaldığı yerdeki kişi sayısı minimum 15'tir. 4-8 kişi arası ve 9-15 kişi arası kapasitesi olan mekânlarda kalanlar %13,4'lük iki eşit dilimi oluşturmaktadır. 1-3 arası kişi kapasitesi olan ve insan hakları platformlarınca da tecrit boyutu nedeniyle eleştirilen mekân tipinde

ise evrenin %10'u kalmıştır. Bu soru 'Kaldığınız mekân kaç kişilikti?' olarak sorulmuş, böylece olması gereken ideal kapasite tespit edilmek istenmiştir. Bireylerin cezaevi koşulları açısından ideal mi yoksa dezavantajlı sayılacak bir ortamda mı kaldığını tespit etmek için devamında, 'Kaldığınız mekân, kişi sayısı bakımından 1982 Anayasasında belirtilen 'İnsan onuruna yakışan asgari standartlara' uygun muydu?' sorusu sorulmuştur. Bu soruya verilen yanıtlara bakıldığında evrenin %9,4'ü bu soruyu yanıtsız bırakırken 'Evet' diyenlerin oranı %19,7'dir. Buradan evrenin kalanını oluşturan %70,9'luk kitlenin, kendi deneyimlerine göre kişi sayısı bakımından asgari standartlara uymayacak şekilde hapis yattığı anlaşılmaktadır. Sorunun cevapları detaylandırılıp ideal kişi kapasitesinin ne kadar üzerinde kişiyle kalındığı araştırıldığında evrenin %44,1'i kapasitenin 15 kişi ve üzeri şeklinde kullanıldığını ifade etmiştir. İdeal sayının 5 kişi üzeri ile ve 10 kişi üzeri ile kalan katılımcıların oranı ise %13,4'er iki dilimdir.

Cezaevi koşullarının kişilerin psikolojik yapısını etkileyip etkilemediği, genel bir mantık çerçevesinde tespit edilmek amacıyla cezaevi öncesi ve cezaevi sonrası psikolojik desteğe yönelme olup olmadığı karşılaştırılmıştır. Evrende 1 kişi 'Cezaevi öncesi psikolojik destek aldınız mı?' sorusunu yanıtsız bırakırken evrenin kalan kısmının tamamı 'Hayır' yanıtını vermiştir. Gündelik hayatlarında psikolojik desteğe yönelmemiş bu bireylerin cezaevi sonrası %14,2'si psikolojik desteğe başvurduğunu ifade etmiştir.

Kişilerin bedensel ve ruhsal sağlık durumları, cezaevleri gibi mahrumiyet ve kısıtlılık alanlarında onların sosyal baş etme düzeyini etkilemektedir. Evrenin sağlık durumunu öğrenmek amacıyla yöneltilen sorulardan alınan yanıtlara göre fiziksel rahatsızlığı olup olmadığını %3,1'lik kesim yanıtsız bırakırken kronik fiziksel rahatsızlık sahibi bireyler %21,3, kronik olmayan fiziksel rahatsızlık sahibi bireyler %40,9'dur. Ruhsal rahatsızlık durumuna gelince evrenin %1,6'sı bu soruyu yanıtsız bırakmış, %60,6'sı ruhsal rahatsızlığı olmadığını, %35,4'ü kronik olmayan ruhsal rahatsızlığı olduğunu, %2,4'ü ise kronik ruhsal rahatsızlığı olduğunu ifade etmiştir. Bu bilgiler ışığında cezaevi öncesi psikolojik desteğe yönelmemiş bireylerin ruhsal rahatsızlığı olmadığı varsayıldığında, cezaevi yaşamının evrenin %37,8'i üzerinde ruhsal hastalık yapıcı etki meydana getirdiği söylenebilir.

Bireylerin cezaevindeyken ne sıklıkta revire müracaat ettiği sorulduğunda %5,5'inden cevap alınamamış, %51,2'si revire ayda birden az müracaat ettiğini, %26'sı ayda bir müracaat ettiğini belirtmiştir. Ayda birden fazla revire müracaat eden bireyler ise evrenin %17,3'ünü oluşturmaktadır. Revire başvuru sebeplerinin ayrımına gelindiğinde evrenin %87,4'ü fiziksel rahatsızlıklar nedeniyle, %4,7'si ruhsal rahatsızlıklar nedeniyle revire yönelmiştir. %7,9 ise soruyu yanıtsız bırakmıştır. Cezaevi doktoru olan pratisyen hekimin, gerek duyduğu takdirde hastanedeki uzman hekime mahkûmu sevk ettiği rutin içinde mahkûm açısından bir aksama veya güçlük olup olmadığı sorulmuş, eski mahkûm bireylerin %10,2'si soruyu yanıtsız bırakırken %36,2'si her zaman problem yaşadığını, %33,9'u bazen problem yaşadığını, %19,7'si hastaneye sevk edilmede problem yaşamadığını ifade etmiştir.

3.3. Betimsel İstatistik Tabloları

3.3.1. Cezaevi Koşulları ile İlgili Betimsel İstatistik Verileri

Cezaevinin psiko-sosyal boyutunu mahkûm penceresinden ortaya koymak, araştırmada asıl amaç olan ‘mahkûm birey ve psiko-sosyal servis etkileşimine ulaşma’ konusunda uğranılması gereken bir duraktır. Demografik bilgileri, fiziksel ve ruhsal sağlık durumları ve suç bilgileri elde edilen bireylere sonrasında ‘Cezaevinin Psikososyal Boyut Formu’ uygulanmıştır. Bu soru formu ile ulaşılmak istenen, cezaevine düşmenin, hayatın olağan akışı içerisinde bulunan katılımcıda ne tür kırılmalar meydana getirdiğini anlamak ve cezaevi koşullarının, hangi boyutlarıyla katılımcıyı yıprattığını tespit etmektir.

Bu bağlamda, cezaevine girmeleri sebebiyle eğitimlerinin yarım kalıp kalmadığı, sağlık sorunu yaşayanlar için cezaevinin bu noktada bir krize yol açıp açmadığı, cezaevi yaşantısında oldukça önemli yer teşkil eden sosyal faaliyetlerden faydalanıp faydalanmadıkları, koğu arkadaşları ile uyum içerisinde olup olmadıkları, kantin fiyatlarının bütçelerine uygun olup olmadığı, insan onuruna uygun saygı sınırları içerisinde muamele görüp görmedikleri bu soru formu aracılığıyla katılımcılara sorulmuştur. Elde edilen cevapların olumlu olması durumunda bireylerin cezaevinin ağır şartlarından minimum zarar gördükleri, olumsuz olması durumunda ise yıpratıcı bir cezaevi süreci geçirdikleri varsayılabilir.

Bu formda yer alan ifadeler beş seviye ile derecelendirilmiş, 1 ‘Kesinlikle Katılmıyorum’, 2 ‘Katılmıyorum’, 3 ‘Kararsızım’, 4 ‘Katılıyorum’ ve 5 ‘Kesinlikle Katılıyorum’ yanıtını ifade etmektedir. Soru formunda yer alan önermelerin ortalamaları ve standart sapmaları Tablo 3’te yer almaktadır.

Tablo 3: Cezaevinin Psikososyal Boyutuna İlişkin Betimsel İstatistikler

Önermeler	Geçerli Yanıt Sayısı	Minimum Değer	Maksimum Değer	Ortalama Değer	Standart Sapma
1. Cezaevine girdiğim için eğitimim yarım kaldı	121	1	5	3,56	1,632
2. Hiçbir sosyal aktiviteye katılmama izin verilmiyordu	126	1	5	4,23	1,240
3. Başka suçtan dolayı burada bulunanlarla aynı koğuştaki kalamazdım	125	1	5	4,08	1,209
4. Koğu arkadaşlarım derdimi anlıyorlardı.	126	1	5	4,01	1,135
5. Kantin fiyatları bütçeme uymuyordu.	126	1	5	3,53	1,288
6. Cezaevi, sağlık sorunu olanlar için tam bir mahrumiyet bölgesidir.	126	1	5	4,57	0,975
7 Cezaevinde en büyük psikolojik desteği koğu arkadaşlarımdan gördüm.	125	1	5	4,31	1,011
8. Cezaevi, insanların saygı ve değer göremediği bir yerdir.	127	1	5	4,36	1,036

Demografik verilerden elde edildiği üzere, katılımcılardan yaş aralığı 18-30 olan ve bu veriden yola çıkılarak eğitim durumu lisans veya yüksek lisans seviyesinde devam

etmekte olabilecek birey sayısı %26'yı oluşturmaktadır. Genel olarak yöneltilen 'Cezaevine girdiğim için eğitimim yarım kaldı.' önermesine ise minimum 1- Kesinlikle Katılmıyorum, maksimum 5-Kesinlikle Katılıyorum ve 3-Kararsızım değer aralıkları üzerinden verilen ortalama 3,56'dır. Bu sonuç, eğitimlerinin yarım kalması konusu hakkında çok düşük sayıda bireyin mağduriyet yaşadığı anlamına gelebilir. Bu önermeye 6 kişi yanıt vermemiştir.

Mahkûm bireylerin, 'Sosyal etkinlik ve aktivitelere katılmama izin verilmiyordu.' önermesine verdikleri ortalama cevap, 1-Kesinlikle Katılmıyorum, 5-Kesinlikle Katılıyorum değer aralığı üzerinden 4,23'tür. 5 olan en olumsuz değere oldukça yakın bu önermede standart sapma 1,240'tır. Önermeye cevap veren 126 bireyin, cezaevi sosyal aktivitelerini içeren sergi, müzik, halk oyunları, hobi faaliyetleri, el sanatları çalışmaları ve konferans, seminer, panel gibi etkinliklerden (www.cte.adalet.gov.tr, 2019c), faydalanmadıkları sonucuna varılabilir.

127 toplam sayı içinde 79 bireyi ifade eden %62'nin, mahkûmiyetleri süresince fiziksel rahatsızlığı olduğu ve 111 bireyi ifade eden %87'nin cezaevi süresince revire en çok fiziksel rahatsızlıklar nedeniyle başvurduğu, demografik verilerce ifade edilmişti. Buna ilaveten, 'Cezaevi, sağlık sorunu olanlar için tam bir mahrumiyet bölgesidir.' önermesine minimum 1-maksimum 5 değerleri üzerinden verilen ortalama 4,57'dir. Önermeye ait standart sapma ise 0,975'tir. Bu veri ile mahkûm bireylerin cezaevi yaşamları boyunca sağlık açısından elverişsiz ortamlarda bulundukları, bu nedenle sıklıkla revire müracaat ettikleri, ancak etkin bir tedavi alamadıkları varsayılabilir.

Bireyin temel hakkı olan 'saygı', insan onurunun bir gereğidir ve mahkûmiyet veya diğer dezavantajlı konumlarda sukut etmemektedir. Katılımcılarca 1-Kesinlikle Katılmıyorum, 5-Kesinlikle Katılıyorum değer aralığında yorumlanması istenen 'Cezaevi, insanların saygı ve değer göremediği bir yerdir.' önermesine verilen ortalama değer, 4,36, bu değerın standart sapması 1,036'dır. Evrenin tamamının cevaplandığı önermenin böylesi bir ortalamaya sahip olması, Türkiye'nin çok çeşitli bölgelerinde ve ceza infaz kurumlarında bulunmuş olan tutuklu ve hükümlü bireylerin, kendilerine cezaevi personeli tarafından gösterilen muamelenin saygı ve değer vermeden yoksun olduğunu düşündüklerini göstermektedir.

Cezaevinde bulunan bireyin temel sosyal çevresini koğuş arkadaşları oluşturmaktadır. Birlikte geçirilen vakit ve muhatap olunan süre kıyaslandığında, açık ve kapalı görüşlere gelen aile ve cezaevi personeli, bu sosyal çevrede oldukça düşük bir yüzdeye sahiptir. Elde edilen veriler sonucunda cezaevi yaşamlarında, fiziksel olanaklar, sağlık durumları, saygı ve değer görme gibi konuları dezavantajlı boyutta yaşadıkları görülen katılımcı grubun, tüm bunlarla birlikte koğuş arkadaşları ile oldukça yapıcı ilişki içinde olduğu ve ihtiyaç duyduğu sosyal desteği bu kanal ile sağladığı görülmektedir. Sosyal destek, bireyi seven ve onu önemseyen bir çevrenin, varlığı ile bireye güven duygusunu hissettirmesidir. Sosyal desteğin dört faktörü olduğu ifade edilmektedir, bunlar: duygusal alaka, maddi yardım, bilgilendirilme ve beğenilmedir (Turgut, 2014: 5). Cezaevinin Psikososyal Boyut Formunda bulunan minimum değeri 1, maksimum değeri 5 olan: 'Başka suçtan dolayı burada bulunanlarla aynı koşutta kalamazdım.' önermesine verilen

ortalama 4,08, önermenin standart sapması 1,209'dur. 'Koşuş arkadaşlarım derdimi anlıyorlardı.' önermesine verilen ortalama değer 4,01, önermenin standart sapması 1,135'dir. Son olarak 'Cezaevinde en büyük psikolojik desteği koşuş arkadaşlarımdan gördüm.' önermesine verilen ortalama değer 4,31 olup önermenin standart sapması 1,011'dir. Bu veriler ışığında mahkûm bireylerin koşuş arkadaşlarını içselleştirdikleri, onlarla duygusal paylaşıma açık oldukları ve ihtiyaç duydukları sosyal desteği büyük ölçüde koşuş arkadaşlarından sağladıkları sonucuna ulaşılabilir. Mahkûmların, cezaevi koşulları içerisinde en büyük desteği aynı mekânı paylaştığı mahpus dostlarından gördüklerini ifade etmeleri ayrıca şu açıdan dikkate değerdir: 1700'lü yılların sonunda uygulamaya konan ve 1900'lü yılların başına değin etkisi devam eden 'Pensilvanya tecrit sistemi', cezaevinde mahkûmun tek başına kapatılmasını öngörmekte hem ıslah hem de cezalandırma kaygısı gütmekteydi. Ailesiyle dahi görüştürülmeyen ve ortak alanlarda konuşma yasakları bulunan mahkûmlara gösterilen bu tecrit, zamanla akıl sağlıklarını yitirmelerine ve sistemin değiştirilmesine neden olmuştur (Doğan, 2009; Demirbaş, 2008). Bu iki tarihsel tecrübe yani 1700'lü yıllarda mahkûmların birbiri ile iletişiminin yasaklanması ile anket sonuçlarımız, birbiriyle örtüşmektedir. Anket sonuçlarımız, 1700'lü yıllardaki bu uygulamanın nedeninin, hapis cezalarının şiddetinin artırılması amacını güttüğünü bir kez daha doğrulamaktadır.

Katılımcılara yöneltilen, cezaevi kantin fiyatlarının bütçelerine uyup uymadıkları sorusu, cezaevi koşullarında bireyin karşılaşılabileceği en büyük problemlerden biri olabilecek maddi olanaksızlıkların tespitine yöneliktir. 'Kantin fiyatları bütçeme uymuyordu.' önermesine, minimum 1, maksimum 5 değer aralığında 3,53 ortalama verilmiştir. Standart sapma ise 1,288'dir. Önermeyi 1 kişi yanıtsız bırakmıştır. 3-Kararsızım değer aralığına yakın bu sonuçtan, katılımcılardan çok düşük bir kısmın, cezaevi kantin fiyatlarına uymayan bir gelir aralığında olduğu ve bu nedenle maddi sıkıntı yaşadığı yargısına varılabilir.

3.3.2. Psiko-sosyal Servis ile İlgili Betimsel İstatistik Verileri

Araştırmacı tarafından hazırlanan temel soru formu 'Psiko-sosyal Servis ile Etkileşim Formudur.' Çalışmada bu soru formu yardımıyla ulaşılmak istenen, mahkûm ile cezaevi sosyal servis etkileşimindeki mahkûm bireyi tanımlamak, böylece ortaya bir etkileşim resmi koymaktır. Sosyal servis, cezaevi bünyesinde bulunan tüm tutuklu ve hükümlü bireylerin psiko-sosyal iyiliğinden, cezaevine uyum sürecinden ve tahliye sonrası yaşantısını hazırlamaktan sorumludur (www.cte.adalet.gov.tr, 2019e). Mevzuat açısından bakıldığında görülen tablo buyken, bu çalışmada ulaşılmak istenen, mahkûmun penceresinden sosyal servisin faaliyetleri ve görüntüsüdür. Bakış açısı incelenecek mahkûm profili, demografik açıdan ve cezaevi koşullarını göğüslemesi ölçüsünde ortaya konmuştur. Psiko-sosyal servise bakış açısına gelindiğinde, 'Psiko-sosyal Servis ile Etkileşim Formundan' elde edilen sonuçların 'Cezaevinin Psikososyal Boyut Formunda' olduğu kadar net ve olumsuz olmadığı ancak ortalamanın hemen altında olduğu görülmektedir.

Bu formda yer alan ifadeler beş seviye ile derecelendirilmiş, 1 'Kesinlikle Katılmıyorum', 2 'Katılmıyorum', 3 'Kararsızım', 4 'Katılıyorum' ve 5 'Kesinlikle Katılıyorum' yanıtını

ifade etmektedir. Soru formunda yer alan önermelerin ortalamaları ve standart sapmaları Tablo 4’te yer almaktadır.

Tablo 4: Cezaevi Sosyal Servisi ile İlgili Betimsel İstatistikler

Önermeler	Geçerli Yanıt Sayısı	Minimum Değer	Maksimum Değer	Ortalama Değer	Standart Sapma
1. Psiko-sosyal birimin fiziki dizaynı ve dekoru kendimi rahat hissetmeme yardımcı oldu.	124	1	4	1,63	0,924
2. Psiko-sosyal birimdeki görevli ile sorunlarımı rahatça paylaştım.	123	1	5	1,74	1,047
3. Cezaevi koşullarıyla baş etmemde bana destek olacak aktivite ve eğitimlere katılmaya teşvik edildim.	123	1	4	1,22	0,521
4. Psiko-sosyal birimde, bu birim tarafından uygulanan ve diğer mahkûmların da katıldığı grup çalışmaları olduğu bana söylendi.	123	1	5	1,24	0,628
5. Psiko-sosyal birim ile istediğim zaman kolaylıkla görüşmem sağlandı.	123	1	5	2	1,152
6. Psiko-sosyal birim ile gerçekleştirdiğim görüşmeleri genel olarak faydalı buluyorum.	122	1	5	1,79	0,989
7. Tahliye sonram hakkında benimle beraber planlar yapıldı.	123	1	3	1,14	0,369

Psiko-sosyal servis odasındaki memur sayısı, memurların yoğunluğu, odanın gürültü veya ışık alma düzeyi gibi konular, mahkûmun psiko-sosyal servis elemanı ile rahat iletişime geçebilmesinde önemli değişkenlerdir. Söz konusu başlıkların yeterli ve olumlu olması danışanın duygusal paylaşımında zorlanmamasına yardımcı olacaktır. Psiko-sosyal servis ile ilk tanışma sayılabilecek bu konu, katılımcılara ‘Psiko-sosyal birimin fiziki dizaynı ve dekoru kendimi rahat hissetmeme yardımcı oldu.’ önermesi ile sunulmuş, minimum değeri 1-Kesinlikle Katılmıyorum, maksimum değeri 4-Katılıyorum olan önermeye 124 katılımcının verdiği ortalama 1,63 olmuştur. Önermenin standart sapması 0,924’tür. 1-Kesinlikle Katılmıyorum ile 2-Katılmıyorum değer aralıklarında yoğunlaşan bu önerme neticesinde, çeşitli illerdeki cezaevlerinde bulunan 124 mahkûmun psiko-sosyal birime getirildiklerinde fiziki dizaynın iç açıcılığı hakkında olumsuzya yakın bir kanaate sahip olduğu varsayılabilir.

Diğer önerme olan ‘Psiko-sosyal birimdeki görevli ile sorunlarımı rahatça paylaştım.’ ifadesi, psiko-sosyal birimdeki memurun mahkûma yaklaşımı ile alakalı olduğu kadar, bir önceki madde olan servis odasının mahkûma hissettirdiklerinin de devamı niteliğindedir. Bu önermeye verilen ortalama değer 1,74 olup minimum değer 1, maksimum değer 5’tir. Önermenin standart sapması ise 1,047’dir. Olumsuz kanaat ifade eden değer aralıklarına yakın olan bu önerme, mahkûmların sosyal çalışmacı, psikolog veya diğer ünvanlarda bulunan görevli ile rahat bir iletişim kuramadığı sonucunu vermektedir. Bunun sebebi görevli personelin mesleki yeterliliği, idealizm düzeyi gibi nedenlerle alakalı olabileceği gibi, mahkûmun ketumluluğu veya beklentileri ile ilgili de olabilir. Ancak sosyal servisin

birden fazla memuru barındırması, mahremiyet ihtiyacını gidermemesi gibi nedenler de bu önermedeki sonucun olumsuz aralıklara yakın olmasında etken olabilir.

Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzüğü'nün 67. Maddesinde (Tüzük, 2006), bir mahkûmun cezaevine girişi esnasında kayıt ve kabulünün ne şekilde yapılacağı anlatılırken (f) bendinde, psiko-sosyal servis birimi ile yapılan ilk görüşmede alınan kişisel bilgilerin, mahkûmun cezaevi kaydını oluşturacağı ifade edilmektedir. Buradan anlaşılan, cezaevi psiko-sosyal servisin her mahkûmu gören ilk rehabilite birimi olduğudur. Aynı tüzükte yer alan diğer maddede, psiko-sosyal birim görevlilerine, mahkûmların durumlarına göre, çeşitli sosyal faaliyetlere katılmalarını sağlamaları, spor alanları, kütüphane ve iş atölyelerinden faydalandırılmaları konusunda mesleki çalışma yapmaları tebliğ edilmektedir (madde 24). Katılımcılara yöneltilen 'Cezaevi koşullarıyla baş etmemde bana destek olacak aktivite ve eğitimlere katılmaya teşvik edildim.' önermesi minimum 1-Kesinlikle Katılmıyorum, maksimum 4-Katılıyorum aralığında olup ortalama değeri 1,22, standart sapması 0,521'dir. Buradan anlaşılmaktadır ki katılımcıların büyük çoğunluğunun psiko-sosyal birim ile görüşmesi maalesef ön görüşme esnasında alınan kişisel bilgilerden öteye geçmemiştir.

Cezaevi iyileştirme programları kapsamında yalnızca sosyal faaliyete katılım teşvik edilmemekte, aynı zamanda mahkûmun ihtiyacına göre birey ve grup çalışmaları da yapılmaktadır (cte.adalet.gov.tr, 2019d). 'Psiko-sosyal birimde, bu birim tarafından uygulanan ve diğer mahkûmların da katıldığı grup çalışmaları olduğu bana söylendi.' önermesinin minimum değeri 1-Kesinlikle Katılmıyorum, maksimum değeri-5 Kesinlikle Katılıyorum, ortalama değeri ise 1,24'tür. Önermenin standart sapması 0,628'dir. Bu sonuca göre mahkûmların büyük çoğunluğunun psiko-sosyal servisin eğitim ve iyileştirme faaliyetlerinden haberdar olmadığı, dolayısıyla faydalanmadığı anlaşılabılır.

Psiko-sosyal servisin görev ve sorumlulukları arasında yer alan, mahkûmları tahliye sonrası hayata hazırlamak (www.cte.adalet.gov.tr, 2019d) sorunsalının ele alındığı önermeye mahkûmların yanıtı 1-Kesinlikle Katılmıyorum, 3-Kararsızım değer aralıklarında 1,14'tür. Önermenin standart sapması 0,369'dur. Bu sonuç neticesinde, özellikle hükümlü bireylerin tahliye sonrası hayata adapte olmalarında önemli yeri olan bu görüşmelerden faydalanmadığına ulaşılabilir.

Psiko-sosyal birim, hafta içi mesai saatleri aralığında aktif olarak hizmet veren bir birimdir. Bu saat dilimlerinde mahkûmların kendilerine yazdıkları dilekçeler doğrultusunda görüşme talepleri cevaplandırılmakta veya ihtiyaçları giderilmektedir. Psiko-sosyal servise erişimin kolay olup olmadığının sorgulandığı 'Psiko-sosyal birim ile istediğim zaman kolaylıkla görüşmem sağlandı.' önermesinin minimum değeri 1, maksimum değeri 5 olup, ortalama değeri 2'dir. Standart sapması ise 1,152'dir. Bu veriler neticesinde katılımcıların cezaevi süreçlerinde psiko-sosyal birime ulaşma çabalarının hızlı veya olumlu neticelenmediği anlaşılabılır.

Psiko-sosyal Servis ile Etkileşim Formunda yer alan ve bu birime mahkûm gözünden verilen puan sayılabilecek son önerme 'Psiko-sosyal birim ile gerçekleştirdiğim görüşmeleri genel olarak faydalı buluyorum.' önermesidir. Psiko-sosyal birimin mahkûm açısından ilk intibai olan fiziki dizaynının elverişliliğinden başlayan, görevli memurun

içten ve sorun çözücü yaklaşımı ile devam eden, tüm bunların ötesinde servisin resmi görevleri arasında bulunan birey-grup çalışmaları ve sosyal faaliyetler düzenlenmesi ile mahkûmun bunlara iştirakini sorgulayan, nihayetinde ise bu hizmet birime ne derece kolay ulaşılabildiğinin araştırıldığı bir dizi yönergeye, bu son maddenin turnusol kâğıtlığı yapması beklenebilir.

Bu önerme 122 eski mahkûmca değerlendirilmiştir. Minimum 1, maksimum 5 değer aralığına sahip önermenin ortalaması 1,79'dur. Standart sapması 0,989'dur. 1-Kesinlikle Katılmıyorum ile 2-Katılmıyorum değer aralığında seyreden bu sonuçtan, diğer önermeler hakkında da fikir beyan ettiği düşünülen 122 kişinin, cezaevlerindeki psiko-sosyal birim ile gerçekleştirdiği görüşmeleri olumlu bulmadıkları, bu birimden manevi olarak istifade etmedikleri sonucuna ulaşılabilir.

3.4. Güvenilirlik Analizleri

Likert ölçek tiplerinde yaygın olarak kullanılan ve soru maddelerinin kendi içlerinde tutarlı olup olmadıklarının anlaşılmasına yarayan Cronbach Alfa Güvenilirlik Analizi, anketin bu tipteki sorularına uygulanmıştır. Anketin birinci bölümünde yer alan 7 ifade için Cronbach Alfa değeri 0,71 olarak bulunmuştur. 0,71 katsayısı ölçeğin $0.60 < R^2 < 0.80$ güvenilirlik aralığında olduğunu göstermektedir ve bu aralık 'güvenilir' olarak adlandırılmaktadır (Yıldız ve Uzunsakal, 2018: 19). Anketin likert ölçek tipinden oluşan üçüncü bölümünde yer alan 8 ifade için ise Cronbach Alfa değeri 0,74 olarak bulunmuştur. Bu da ilgili aralıklarda 'oldukça güvenilir' olarak tanımlanan kısımdır.

Tablo 5: Soru Formlarının Güvenilirlik Analizleri

Form Adı	Cronbach's Alpha
Psiko-sosyal Servis ile Etkileşim Formu	0.716
Cezaevinin Psikososyal Boyut Formu	0.744
Soru Formlarının Tümü	0.730

SONUÇ

Türkiye, her geçen yıl cezaevi nüfusunun artmasıyla karşı karşıyadır. 2014 yılında 158,837 kişi olan mahkûm sayısı 2019 yılında 264 bine çıkmıştır (www.hurriyet.com.tr, 2019). Çeşitli suçlardan hüküm giyerek cezaevine konan bireylerin yanı sıra çeşitli yasal düzenlemeler nedeniyle tutukluluk sürelerinin uzaması, şartlı tahliyeye birtakım zorunluluklar/zorluklar getirilmesi, cezaevinde geçen zamanı uzatmıştır. Türkiye’de bir mahpus 2005’te ortalama 6,7 ay cezaevinde kalırken, 2014’te bu ortalama 29,9 ay olarak rapor edilmiştir (www.bianet.org, 2018). Tüm bu veriler ve artan mahkûm sayısı cezaevi sosyal servislerine pek çok sorumluluk yüklemektedir. Sosyal çevresinden kopan, zamanının büyük kısmını oldukça küçük ve kapalı bir mekânda geçirmek durumunda olan bireyin en büyük ihtiyacı sosyal destektir. Mahpus, bu desteği en çok dışarıdaki sosyal çevresinden beklerken, aynı zamanda içerdeki yaşama ve kişilere adapte olmaya çalışmaktadır. Bu çalışmada, cezaevi sosyal servisinin, bir mahkûmun cezaevi yaşantısındaki yerinin ne olduğu, mevzuatla çizilen sınırların ötesinde ortaya konmaya çalışılmıştır.

Bu amaçla cezaevleri ile alakalı literatür incelemesi yapılmasının ardından alan araştırması kapsamında bir soru formu hazırlanmış, bu form cezaevi geçmişi bulunan eski tutuklu ve hükümlü bireylere ulaştırılmıştır. Uygulanan anket çalışması ile mahkûmların sosyo-ekonomik ve demografik bilgileri alınmış, cezaevi yaşantıları irdelenmiş ve cezaevi psiko-sosyal servisin, kendilerine mahkûmiyetleri boyunca görev tanımında belirlenmiş destek faaliyetlerini yapıp yapmadığı araştırılmıştır. Alınan veriler ışığında araştırma hipotezlerinin desteklenip desteklenmediği irdelenmiştir.

Bu kapsamda soru formunu cevaplayan, yanıtları geçerli 127 kişinin demografik verileri incelendiğinde evrenin %77,2’sini erkek, %22,8’ini kadın bireylerin oluşturduğu görülmektedir. Evrenin yaş aralığının %56’lık kısmını 30-40 yaş arası bireyler, %26’sını ise 18-30 yaş arası bireyler oluşturmaktadır. Evrenin çoğunluğu çalışabilecek aktif erkek bireylerden oluşmaktadır. Katılımcıların %71’i evli, %22’si bekâr, %6,3’ü ise boşanmış/dul bireylerden oluşmaktadır. Eğitim durumu dağılımında oldukça heterojen bir tablo karşımıza çıkmıştır. Evrenin %71,7’si üniversite mezunu, %22’si lisansüstü eğitim mezunudur, katılımcılar arasında lise mezunu bulunmamakta, ilk ve ortaokul mezun oranı ise toplamda %6,3’tür. Katılımcıların temel demografik verileri neticesinde çoğunluğun, 30-40 yaş arası, evli ve lisans mezunu erkek bireylerden oluştuğu görülmektedir.

Katılımcıların cezaevi öncesi meslek dağılımı, cezaevi öncesi gelir durumu ile paralellik göstermektedir. Cezaevi öncesi verilerde toplam %62,2 oranında beyaz yakalı, toplam %22 mavi yakalı, %3,9 esnaf, %9,4 ise işsiz bulunmaktadır. Cezaevi öncesi gelir durumunda ise aylık 5.000 TL ve üzeri kazanan katılımcılar en geniş dilim olarak %28,3’ü, aylık 3.000-4.000 TL arası kazananlar %22’yi oluşturmaktadır. İki düzeyin ortasında bulunan aylık 4.000-5.000 TL arası kazananlar ise %19,7’yi kapsamaktadır.

Bulgulara bakıldığında cezaevi sonrası mesleki dağılım ile cezaevi sonrası kazanılan aylık gelirin de paralellik gösterdiği, fakat bu sefer düşüş sergilediği görülmüştür.

Cezaevi sonrası mesleki dağılımda en büyük oranı %66,9 ile işsizlerin oluşturduğu görülmektedir. Devamında %10,2 özel sektör beyaz yakalı ile yine %10,2 oranında esnaf, %9,4 oranında ise özel sektör mavi yakalı birey olduğu görülmektedir. Cezaevi sonrası aylık gelir bandında ise en düşük seçenek olan aylık 2.000 TL ve altı seçeneğinin %63,8, bunun bir üstü olan aylık 2.000-3.000 TL arası kazanan bireylerin ise %17,3'lik dilimi kapsadığı görülmektedir. Bu verilere göre cezaevi sürecinin kişilerin mesleklerini kaybetmelerine yol açtığı, bunun neticesinde aylık gelirlerinde ciddi azalma meydana geldiği ve yaşam standartlarının aşağı çekilmesi ile geçim sıkıntısı yaşama ihtimalleri olduğu sonucuna varılabilir.

Araştırma verileri arasında dikkat çeken diğer kalem suç türüdür. Katılımcıların %86,6'sı *Devletin Güvenliğine ve Anayasal Düzene Karşı İşlenen Suçlar* nedeniyle tutuklanmış yahut hüküm almıştır. Devamında %5,5 *Kişiye Karşı*, %2,4 ise *Topluma Karşı İşlenen Suçlar* nedeniyle cezaevine konulmuştur. Kişilerin tutuklu veya hükümlü olma durumlarına gelince %91,3 tutuklu, %8,7 hükümlü birey olduğu görülmüştür. Kişilerin cezaevi yaşantısını yakından etkileyen cezaevinde kalma sürelerine bakıldığında %52,8'inin 11 aydan az, %46,5'inin ise 1-3 yıl arası cezaevi yaşantısı deneyimlediği anlaşılmıştır. Bu veriler ışığında evrenin çoğunluğunu oluşturan eski tutuklu bireylerin uzun tutukluluk süresi geçirdiği anlaşılmaktadır.

Cezaevinin kendine has yıpratıcı koşulları arasında temel olarak tecrit boyutları, mahkûmun; cezaevi personeli ve koğuş arkadaşlarından oluşan sosyal çevresiyle olumsuz ilişkisi ve maddi yetersizlik sayılabilir. Evreni oluşturan bireylerin söz konusu şartlardan etkilenme boyutları, kendilerine yöneltilen cezaevi tipinin hangi güvenlik seviyesinde olduğu ve koğuşlarda kişi sınırının üstünde olup olunmadığı sorularıyla tespit edilmeye çalışılmıştır. Bunun sonucunda katılımcıların %19,7'si, koğuş nüfuslarının ideal düzeyde olduğunu ifade ederken %70,9'u nüfuslarının asgari standartların üstünde olduğu bilgisini vermiştir. Cezaevi tipi olarak da %29,1'inin yüksek güvenlikli cezaevinde kaldığı anlaşılmıştır.

Eski mahkûmların cezaevi şartları incelenirken araştırılan bir diğer nokta cezaevi sürecinde yaşadıkları sağlık sorunları ve bunun ruhsal bir boyuta dönüşüp dönüşmediğidir. Katılımcılar açısından bu durum incelendiğinde bireylere cezaevi öncesi herhangi sebeple psikolojik destek alıp almadıkları sorulmuş, bir kişi bu soruyu yanıtsız bırakmış, kalan tüm fertler bu soruya 'Hayır' yanıtını vermiştir. Devamında sorulan 'Cezaevi sonrası psikolojik destek aldınız mı?' sorusuna ise eski mahkûmların %14,2'si 'Evet' yanıtını vermiştir. Sağlık konulu sorulan bir diğer soru ise 'Mevcut rahatsızlığınız hangi gruba girmektedir?' olmuş, verilen cevaplar arasında ruhsal rahatsızlık sahibi olduğunu ifade eden birey oranının %37,8 olduğu görülmüştür. Araştırmadan edinilen sonuçlara göre, cezaevi öncesi psikolojik destek aldığını ifade eden birey sayısı sıfırken cezaevi sonrası bu oran %14,2'ye yükselmiştir. Ayrıca bireylerin %37,8'i kendini psikolojik olarak 'hasta' diye tanımlamıştır. Çalışma verileri incelendiğinde, cezaevine girmiş olmak, cezaevinde sağlıklı koşullarda bulunmak, koğuşların kalabalıklığı, psiko-sosyal servis desteğinden mahrum kalmak, cezaevinden çıktıktan sonra işsiz bulunmak gibi olumsuzluklar yaşanması, kişilerin ruh sağlığının bozulmasına sebep teşkil edebilir.

Fakat cezaevi sonrası psikolojik destek aldığını ifade eden birey oranı %14,2 iken psikolojik rahatsızlık sahibi olduğunu belirten birey oranının %37,8 olması tutarsız görünmektedir. Akıllara bireylerin cezaevi öncesi, bir uzmana gitmese bile gerçek bir ruhsal rahatsızlığı olup olmadığı sorusu gelmektedir ancak bu bilgi sağlıklı bir şekilde ortaya konulamamıştır.

Cezaevi koşullarında tutuklu veya hükümlü olarak bulunan bir bireyin, sosyal desteğe, faaliyete, aktiviteye, birey veya grup çalışmalarına ihtiyacı olduğu kabullenildiği için günümüzde modern infaz sistemlerinden ve cezaevinin ıslah boyutundan bahsedilebilmektedir. Bu ihtiyaçlara, çeşitli kanunlarda ve uluslararası antlaşmalarda mahkûmlara verilmesi gereken zaruretler olarak yer verilmiş ve maddeler hukuk ile güvence altına alınmıştır (Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, 1948; Mahpuslar için Asgari Standart Kuralları, 1955; CGTİHK, 2004). Mahkûm bireyde ‘kırılma’ olarak nitelendirilebilecek, sebebi cezaevi koşulları ve buraya has yoksunluklar olan ve onu psikososyal açıdan olumsuz etkileyebilecek konuların neler olduğunu tespit etmek amacıyla ‘Cezaevinin Psikososyal Boyut Formu’ hazırlanmıştır. Bu form neticesinde, cezaevi şartlarını mahkûma daha da zorlaştıracak konularda cezaevi yönetiminden kaynaklanan sorunlar olduğu tespit edilmiştir. Cezaevinin Psikososyal Boyut Formundaki ‘Hiçbir sosyal aktiviteye katılmama izin verilmiyordu.’ önermesinin 1- Kesinlikle Katılmıyorum, 5-Kesinlikle Katılıyorum aralığındaki değeri 4,23’tür. ‘Cezaevi, sağlık sorunu olanlar için tam bir mahrumiyet bölgesidir.’ önermesine verilen ortalama değer 4,57’dir. ‘Cezaevi, insanların saygı ve değer görmediği bir yerdir.’ önermesinin ise ortalama değeri 4,36’dır. Yüksek değerleri ile dikkat çeken bu önermeler, araştırmaya katılan bireylerin cezaevi süreçlerinde, insan hakları ve mahkûm hakları açısından suiistimaller yaşadıkları anlamına gelebilir. Bu soru formunda mahkûm bireylerin cezaevi yaşantılarında onları en olumsuz etkileyen konulara ulaşılmaya çalışılmış, bunun sonucunda ‘Sosyal aktivitelere katılamama’, ‘Sağlık sorunlarının giderilememesi’ ve ‘Mahkûmun saygı ve değer görmemesi’ başlıklarının öne çıktığı tespit edilmiştir.

Elde edilen tüm bu veriler, mahkûm ile cezaevi psiko-sosyal servis etkileşiminde mahkûmun sağaltımlarının neler olduğuna ulaşıldığında, bu tablodaki mahkûm profilini ortaya koyabilmek, yaşanan sorunların sosyal hizmet müdahalesi ile giderilebilecek yanlarının hangileri olduğunu tespit edebilmek ve psiko-sosyal servis faaliyetlerini artı ve eksileri ile yorumlayabilmektir.

Bu doğrultuda, araştırmaya katılan 127 mahkûmun minimum 122’sinin cevaplandığı Psiko-sosyal Servis ile Etkileşim Formundan elde edilen verilere geçmeden önce bu noktaya kadar beliren mahkûm profili özetlenmek istenirse:

Eski tutuklu ve hükümlü bireylerin cezaevi öncesi gelir durumları ile şimdiki gelir durumları arasında negatif yönde büyük fark olduğu, eğitim düzeyleri yüksek olmasına rağmen (%71,7 lisans, %22 yüksek lisans mezunu) %66,9’unun şu an işsiz olduğu, çoğunluğun tutuklu olarak cezaevinde kaldığı ve sağlığa uygun olmayan mekânlarda kalmalarına ilaveten sağlık hizmetlerine erişimde de sorun yaşadıkları anlaşılmaktadır. Kaldıkları oda ve koşullarda kişi sayısı bakımından standardın üstünde oldukları anlaşılmakta, bu da kişisel bakım, özel alan, sağlıklı uyku gibi konularda problem

yaşandığını göstermektedir. Tüm bu koşullara uzun tutukluluk süresi de eklendiğinde psikolojik açıdan yıpratıcı bir tablo karşımıza çıkmaktadır.

Psiko-sosyal Servis ile Etkileşim Formunda, cezaevi psiko-sosyal servisinin erişilebilirliğinin, kapsayıcılığının, faaliyetlerinin ve genel fiziki yapısının mahkûm penceresinden nasıl olduğu araştırılmıştır. Tekrara düşmeyen, spesifik soruların yöneltildiği form neticesinde, araştırılan tüm bu başlıkların, ortalama değerin hemen altında olduğu görülmüştür. Psiko-sosyal servisin başlıca vazifelerinden olan eğitim ve aktivitelere teşvik, birey-grup çalışmaları, hükümlülere tahliye sonrası hazırlık gibi konularda mahkûm bireylerce, çok olumsuz ile olumsuz arası kanaat taşındığı anlaşılmıştır. Servisin erişim konusunda istenilen düzeyde olmadığı ve bu birimde gerçekleştirilen görüşmelerin genel manada faydalı bulunmadığı tespit edilmiştir.

Araştırmanın hipotezleri arasında, psiko-sosyal birimin faaliyetlerinin, mahkûmların cezaevi koşullarıyla baş etmesine yardımcı olacağı ve ruh sağlıklarını korumada güçlendirici etkide bulunacağı savı yer almaktadır. Cezaevleri konulu yapılan pek çok araştırma, sosyal faaliyetlerin, eğitimlerin ve grup çalışmalarının, mahkûmların adaptasyonlarını, depresyonla baş etmelerini ve hayata pozitif bakmalarını destekleyici etkisi olduğunu ortaya koymaktadır (Çıvgın, 2015: 28, Ravanoğlu, 2018: 14, 22). Araştırma, tutuklu ve hükümlü olarak elverişsiz koşullarda bulunmuş ve cezaevi psiko-sosyal servisine erişimde ve iyileştirme hizmeti almada mağduriyet yaşamış bireylerin ruh sağlıklarının değiştiğini, bir kısmının cezaevi sonrası psikolojik desteğe ihtiyaç duyduğunu ortaya koymuştur. Bu açıdan, cezaevi sosyal servisinin faal olmaması sebebiyle, mahkûmların baş etme düzeylerine ve ruh sağlıklarını korumalarına yardımcı olunamadığı, dolayısıyla mahkûmların cezaevi şartlarından daha çok etkilendikleri sonucuna ulaşılabilir.

Araştırma bulguları, eski tutuklu ve hükümlü kitlenin yaşadığı cezaevi şartlarının pek çok açıdan ağır sayılabileceğini ortaya koymuştur. Hipotezler arasında bulunan, cezaevi şartlarını ağırlaştırmada sosyal servise erişimin kısıtlı olmasının doğrudan etkisinin bulunduğu maddesi, sağlaması alınabilecek şekilde ortaya koyulamamıştır. Zira hem şartlar ağırdır hem de sosyal servise erişimin kısıtlı olduğu bulgulanmıştır. Ancak bu iki unsurun neden-sonuç ilişkisi taşıyıp taşımadığı, ancak ‘Sosyal servis faaliyetlerinin doğru ve işlevsel yürütüldüğü bir cezaevindeki mahkûm kitlesinin kontrol grubu yapıldığı’ bir çalışma neticesinde ortaya koyulabilecektir.

Katılımcıların koğuş arkadaşları ile ilişkisi ise araştırmanın bir diğer hipotezini doğrular niteliktedir. ‘Psiko-sosyal birimin işlevsel olarak zayıf olduğu cezaevlerinde, mahkûmlar bu sosyal desteği koğuş arkadaşlarına daha fazla yönelerek sağlamaktadırlar.’ tezinin bir kısmı araştırma neticesinde doğrulanmıştır. Cezaevinin Psikososyal Boyut Formundaki en yüksek ortalama değerler, koğuş arkadaşları ile kurulan dayanışma, güven ve sevgi ilişkisinin olumlanması üzerinedir. Ancak hipotezin kalan kısmını oluşturan, bu dayanışma ortamının oluşmasında psiko-sosyal servisin geri planda kalmasının etkili olup olmadığı bilgisi, bu araştırma yöntem ve gereçleri ile elde edilememiştir. Bir diğer yandan, bu araştırmanın katılımcıları ile yapılan çalışma neticesinde bireylerin cezaevi süreçlerinde koğuş arkadaşları ile uyumlu oldukları, sosyal destek alışverişinde

bulundukları sonuçları elde edilmesine karşın, araştırmacı tarafından gerçekleştirilen 8,5 aylık katılımlı gözlem neticesinde, bazı cezaevi sakinlerinin neredeyse her hafta koğu içi kavgalar ve yaralanmalar yaşadıkları mevcuttur. Aynı cezaevindeki bazı mahkûmların sevgi ve saygı ile iletişim kurduğu, bazılarının ise birbirine karşı şiddete yöneldiği gerçeği göz önünde bulundurulduğunda buradaki ayrımın nedenini ortaya koyacak, gerek suç türü, gerek eğitim yapısı eşit dağılım gösteren bir kitleye ulaşılmasının elzem olduğu görülmektedir.

Cezaevleri konusu, Türkiye zemininde yeni yeni çalışılmaya başlanmıştır. Önceleri bu konu hakkında neredeyse yok denilecek kadar az olan tez, makale ve araştırmalar, son on beş yılda artış göstermiştir. Artan mahkûm sayısı, uluslararası kabul gören ıslah metotları ve bunun sonucu cezaevi psiko-sosyal birimin tartışılmaz önemi, bu konuda yapılabilecek pek çok çalışmada sosyal bilimcileri cezbedecek argümanlar barındırmaktadır. Bu araştırmada amaçlanan ‘Cezaevi sosyal servisinin mahkûm açısından yorumlanması’ konusu ise oldukça bakir bir alandır. Konunun bilimsel verilerle ele alınmasını ve yorumlanmasını kolaylaştıracak, mahkûmlara uygulanmak üzere hazırlanmış ve test edilmiş bir araştırma modelinin olmaması, daha evvel yapılmış ve örnek alınabilecek çalışmaların yokluğu araştırmayı kısıtlayan unsurlardır. Tüm bunlara ilaveten ulaşılan ana kitlenin arttırılamaması ve dolayısıyla verilerde dengenin sağlanamaması, verimli bir çalışma zemini oluşmasına engel olmuştur.

Tüm bunlara rağmen bulgular, cezaevi psiko-sosyal servisin işlevi, görevi ve önemini ortaya koyması bakımından değerlidir. Bu çalışmada izlenilen yöntem ve uygulanan teknikler ipucu verici olmakla beraber, ana kütlenin arttırılması ve araştırmanın daha gelişmiş bir modelle yapılması, pek çok önemli veriye ulaşılmasını netice verecektir.

KAYNAKÇA

- Altunışık, R., Coşkun, R., Bayraktaroğlu, S. ve Yıldırım, E. (2007). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri: Spss Uygulamalı. 4. Baskı. İstanbul: Avcı Ofset
- Ana Britannica. (1992). İstanbul: Ana Yayıncılık. (I-XXII, 489-491.)
- Artuk, M. E., Gökçen, A., Yenidünya, A. C. (2007). Ceza Hukuku Genel Hükümler. Ankara: Turhan Kitabevi Yay.
- Artuk, M. E. ve Alşahin, M. E. (2015). Hapis Cezalarının ve Cezaevlerinin Tarihi Gelişimi”, Prof. Dr. Mehmet Âkif Aydın’a Armağan içinde. Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi. Hukuk Araştırmaları Dergisi- Özel Sayı (C.21, Sayı 2)
- Atalay, O. (2015). Ceza Hukukunda İnfaz Hukuku’nun Yeri ve Türkiye’de de Denetimli Serbestlik Uygulamaları İstanbul: Türkiye’de Denetimli Serbestlik 10. Yıl Uluslararası Sempozyumu
- Bahlmann, M., Preuss, U. W., Soyka, M. (2000). Chronological Relationship Between Antisocial Personality Disorder and Alcohol Dependence. European Addiction Research. (8, 195-200)
- Başar, R. (2012). <http://haber.sol.org.tr/serbest-kursu/hapishaneler-uzerine-bir-inceleme-ramazan-basar-haberi-56019> (11 Mart tarihinde erişildi)
- Becceria, C. (2004). Suçlar ve Cezalar Hakkında. (çev. Sami Selçuk). Ankara: İmge Kitabevi
- Birleşmiş Milletler Genel Kurulu. (1948). İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi. <http://tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/23-208.pdf> (10 Eylül tarihinde erişildi)
- Britannica, Thutmose II. (2019). <https://www.britannica.com/biography/Thutmose-II> (1 Ekim tarihinde erişildi)
- CGTİHK. (2004). <https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5275.html> (10 Eylül tarihinde erişildi)
- Clemmer, Donald (1970). “Prisonization”, The Sociology of Punishment and Correction. (Ed. Norman Johnston v.d). New York: John Wiley and Sons, Inc.
- Coyle, A. 2015. Can prisons work? The prisoner as object and subject in modern corrections. Book reviews. University of London.
- Çiçen, A. (2010). 2.Meşrutiyet Dönemi Cezaevi Islahatı. (Yüksek Lisans Tezi). Afyonkarahisar
- Dağdelen, G. (2017). Ankara İlinde Denetimli Serbestlik Uygulaması Yönteminde Suç Tekrarı. (Doktora Tezi). Ankara
- Demirbaş, T. (2008). İnfaz Hukuku ve Özel Durumdaki Hükümlüler. Sempozyum. Ankara
- Demirbaş, T. (2010). Hürriyeti Bağlayıcı Cezaların ve Cezaevlerinin Evrimi. Emine Gürsoy Naskali, Hilal Oytun Altun, (Ed.). Hapishane Kitabı (s.3-40). İstanbul
- Demirbaş, T. (2013). İnfaz Hukuku. (3.Baskı). Ankara
- Derzon, J. H. (2001). Antisocial behavior and the prediction of violence: A meta-analysis. Psychology in the Schools. (38(2), 93-105)

- Dönmezer, S. ve Erman, S. (1997). Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku. (C: I-II). İstanbul: Dergi Yayınları
- Dönmezer, S. ve Erman, S. (2019). Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku. (Cilt II.). İstanbul: Dergi Yayınları
- Dönmezer, S. (2004). Ceza ve Tedbirlerin İnfazı Hakkında Kanun Tasarısının Kapsam ve İlkeleri. İstanbul: Galatasaray Semineri Notları
- Dugunid, S. (2000). Can prisons work? The prisoner as object and subject in modern corrections. University of Toronto Press.
- Durcan, G. 2008. From the Inside Experiences of Prison Mental Health Care. Sainsbury Centre for Mental Health, London
- Draper, A. J., 2000, “Cesare Beccaria’s influence on English discussions of punishment, 1764–1789”, History of European Ideas, Vol. 26, s. 177-199
- Ekşi, Ö. (2007). <http://www.mazlumder.org/tr/main/yayinlar/makaleler/8/turkiyenin-cezaevleri-sorunu/931> (23 Mart tarihinde erişildi)
- Erem, F. (1977). Adalet Psikolojisi. Ankara: A.Ü Hukuk Fakültesi Yay.
- Eren, M. 2012. “İyileştirme” Kavramı Işığında Kimlik Mücadelesinin Sürdüğü Alan Olarak Hapishaneler. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.
- Eren, M. (2013). Osmanlı’dan Günümüze Türkiye Hapishanelerinin Üç Dönemi. Toplum ve Kuram Dergisi. (8: 96)
- Eren, M. (2014). Mahbeslerden Hapishanelere, Hapishanelerden Cezaevlerine. (Osmanlı’dan Günümüze Kapatılma. (Bilim ve Gelecek, vol.119). (4 Nisan’da internet adresinden ulaşıldı)
- Eren, M. (2013). Osmanlı’dan Günümüze Türkiye Hapishanelerinin Üç Dönemi. Toplum ve Kuram Dergisi. (8: 93-110)
- Fisher, G. (1995). The Birth of the Prison Retold. The Yale Law Journal, Vol. 104. No 6. p 1235-1324.
- Foucault, M. (1992). Hapishanenin Doğuşu. (çev.: Mehmet Ali Kılıçbay). İstanbul: İmge Kitabevi
- Gazel, A, A. (2010). Tanin Muhabiri Ahmet Şerif Beyin Notlarında Osmanlı Hapishaneleri. Emine Gürsoy, Naskali ve Hilal Oytun Altun (Ed.). Hapishane Kitabı (144-150). İstanbul: Kitabevi Yayınları
- Geis, G. (1955). Pioneers in Criminology VII-Jeremy Bentham (1748-1832). Journal of Criminal Law and Criminology. (Vol. 4, No. 2.)
- Gönen, Y, S. (2010). Osmanlı İmparatorluğu’nda Hapishaneleri İyileştirme Girişimi, 1917 Yılı. Emine Gürsoy, Naskali ve Hilal Oytun Altun (Ed.). Hapishane Kitabı (176-183). İstanbul: Kitabevi Yayınları
- Gülmez, M. (2004). Birleşmiş Milletler Sisteminde İnsan Haklarının Korunması. Ankara: TBB Yay.
- Güran, S. (1942). Cezanın İnfazı. Ankara: Yeni Cezaevi Matbaası
- Hanway, J. (1776), Solitude in Imprisonment. London.

- Hare, R. (1999). Psychopathy as a risk factor for violence. *Psychiatric Quarterly*. (70(3), 181-198.)
- Işık, E. (2015). Türkiye’de de Denetimli Serbestlik Uygulamaları. İstanbul: Türkiye’de Denetimli Serbestlik 10. Yıl Uluslararası Sempozyumu.
- Işık, S. (2017). J. J. Rousseau ve Egemenlik Anlayışı Üzerine. İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi. (Cilt:8 Sayı:2)
- Işıktaç, Y. Ceza Adaleti Açısından Hapis Cezası ve Rehabilitasyon İlişkisi, İÜHFM C. LXXI, S. 1, s. 625-638, 2013
- İçel, Akıncı, Özgenç, Sözüer, Mahmutoglu ve Ünver. (2000). İçel Suç Teorisi. (Kitap 2). İstanbul: Beta Yayıncılık
- Karagöz, Y. (2010) Nonparametrik Tekniklerin Güç ve Etkinlikleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*. Cilt:9. Sayı: 13. (s.18-40)
- Karakartal, D. ve Yalçinkaya, M. (2019). Cezaevinde Yatan Mahkumlara Sunulan Psiko-Sosyal Destek Hizmetlerinin İncelenmesi. *Uluslararası Beşerî Bilimler ve Eğitim Dergisi*. Cilt 5. Sayı 10. 207-222.
- Karabacak, D. Titrek Cemaati ya da Quaker'lar: İlk pasifistler. https://www.academia.edu/35125747/TitreK_Cemaati_ya_da_Quakerlar_%C4%B0lk_pasifistler (1 Ekim tarihinde erişildi)
- Karakaş Doğan, F. (2009). Cezanın Amacı ve Hapis Cezası. (Doktora Tezi). İstanbul
- Kızmaz, Z. (2015). Cezaevinin ve Hapsetmenin Suçu Engellemedeki Etkisi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (17)
- Kifer, Misty, Craig Hemmens ve Mary K. Stohr (2003). The Goals of Corrections: Perspectives From The Line. *Criminal Justice Review*. Vol. 28, Num. 1, 47-69
- Kunter, N. (1948). Yirmi Beş Cumhuriyet Yılıının Ceza Tarihçesi. İstanbul: İstanbul Barosu Dergisi. (S:10, Y: XXII,539-583)
- Kurt, M. (2006). Türkiye’de Ceza İnfaz Kurumlarının Sorunları. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi
- Kurt, M. (2007). Cezaların İnfazı ve Ceza İnfaz Kurumlarının Sorunları. Ankara: Adalet Yayınları
- Küçüktaşdemir, Ö. (2014). Aydınlanma ve Ceza Hukuku. *TBB Dergisi*. (113: 58)
- Livingston, J. (1996). *Crime and Criminology*, New Jersey: Prentice-Hall
- Mahpuslar için Asgari Standart Kuralları. (1955). <https://www.ombudsman.gov.tr/contents/files/876b6--Mahpuslarin-Islahi-Icin-Asgari-Standart-Kurallar.pdf> (10 Eylül tarihinde erişildi)
- Minar, M.T. (2018). Suçlular için Sosyal Hizmet. (Yüksek Lisans Tezi). İzmir
- Odabaşı, L. 2016. Cezaevi Endüstrileri ve Cezaevi Özelleştirilmesi. Yüksek Lisans Tezi. Ankara.
- Oral, G. ve Atamer, A. 2010. Cezaevlerinde Rehabilitasyon Programları, Emine Gürsoy Naskali ve Hilal Oytun Altun (Ed.). *Hapishane Kitabı* (s 335-346). İstanbul
- Orat, J.A. ve Çelik, F. (2011). Diyarbakır Vilayeti Hapishaneleri. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. (7: 73-95)

- Özbek, M.S. (2013). Alternatif Uyuşmazlık Çözümü. İstanbul: Yetkin Yay.
- Özkul, A.E. (2005). XVIII. Yüzyılın İlk Yarısında Kıbrıs'ta Kalebentler ve Cezirebentler. Emine Gürsoy Naskali ve Hilal Oytun Altun (Ed.). Hapishane Kitabı (s 130-131). İstanbul
- Öztürk, N. (2005). Osmanlılar'da Hapis Olayları (1300-1512). Emine Gürsoy Naskali ve Hilal Oytun Altun (Ed.). Hapishane Kitabı. (s.101). İstanbul
- Öztürk, N. (2005). Osmanlı Devleti'nde Bazı Kamu Görevlilerinin Hapisle Cezalandırılmalarına İlişkin Bilgiler (1300-1453). İstanbul.Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi. (vol.49,1)
- Pease-Watkin, C. (2003). Bentham's Panopticon and Dumont's Panoptique. UCL Bentham Project: Journal of Bentham Studies. (Vol. 6)
- Platon. (1998). Sokrates'in Savunması. (Çev.: Niyazi Berkes). İstanbul: Çağdaş Matbaacılık Yay.
- Retornaz, A. ve Eylem, E. (2014). Beccaria'nın Hapis Cezasına Bakışı Üzerine Bir Değerlendirme. Ankara: Türkiye Barolar Birliği Dergisi. (Sayı:112, 93-106)
- Ross, R., Fabiano, E., Ewles, C. 1988. Reasoning and Rehabilitation. International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology. 32: 29.
- Saruç, S. (2013) Kadın Hükümlülerin Cezaevi Yaşantısı ve Tahliye Sonrası Gereksinimler. Doktora Tezi. Ankara.
- Sayım, F. (2017). Sosyal Bilimlerde Araştırma ve Tez Yazım Yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayınları
- Shammas, V. L. 2017. Pains of Imprisonment. □The Encyclopedia of Corrections. Edited by Kent R. Kerley
- Simons, R.L., Robertson, J.F. (1989). The Impact of Parenting Factors, Deviant Peers, and Coping Style upon Adolescent Drug Use. Family Relations. (38(3), 273 – 281. doi: 10.2307/585052.)
- Süslü, G. (2015). Türk Hukukunda Ceza İnfaz Kurumları ve Bu Kurumlarda Bulunan Tutuklu ve Hükümlülerin Hak ve Yükümlülükleri. (Yüksek Lisans Tezi). İzmir
- Şen, Ö. (2007). Osmanlı'da Mahkûm Olmak. İstanbul: Kapı Yayınları
- Şengüler, M. ve Meşinci, E.Z. (2012). Cezaevindeki Hükümlülerin Boş Zaman Etkinlikleri ve Boş Zaman Alışkanlıkları Üzerine Sosyolojik Bir İnceleme''Eskişehir Açık Cezaevi Örneği. Bursa:
- T.C. Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü. (1961). 22 Ekim 1950 Genel Nüfus Sayımı. Yayın no: 410. İstanbul.
- Turgut, Gizem. (2014). Algılanan Sosyal Destek ve Duygusal Zekâ Düzeyinin İş Tatminine Etkisinin Devlette Çalışan Üç Farklı Meslek Grubunda Karşılaştırılması: Mühendis, Doktor ve Öğretmen. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul
- Türkiye Barolar Birliği İnsan Hakları Merkezi. (2017). Cezaevleri Raporu (2015-2016). Ankara: Türkiye Barolar Birliği Yay. (336).
- Tüzük. (2006). CEZA İNFAZ KURUMLARININ YÖNETİMİ İLE CEZA VE GÜVENLİK TEDBİRLERİNİN İNFAZI HAKKINDA TÜZÜK. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/04/20060406-1.htm> (11 Ekim tarihinde erişildi)

- Uyanık, M.Z. (2017). Batı ve Doğu Kültüründe Hapishane. İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi: Mîzânü'l-Hak İslami İlimler Dergisi. (Sayı 4)
- Velidedeoğlu, H.V. (1940). Kanunlaştırma Hareketleri ve Tanzimat. İstanbul: Maarif Matbaası
- Yakışır, B. 2006. Türkiye’de Tutuklu ve Hükümlülerin Yeniden Sosyalleştirilmesi. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.
- Yavuz, H. A. (2015). Türkiye’de Denetimli Serbestlik Mümkün müdür? Dünü, Bugünü ve Yarınıyla Türk Ceza Adalet Sisteminde Denetimli Serbestlik. İstanbul: Türkiye’de Denetimli Serbestlik 10. Yıl Uluslararası Yaklaşımlar Sempozyumu.
- Yavuz, A. (2012). Denetimli Serbestliğin Türk Ceza Adalet Sistemi İçerisindeki Tarihsel Gelişim Süreci. TBB Dergisi. (100)
- Yıldız, E.Ç. (2014). Jeremy Bentham’ın Ceza Teorisi. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara
- Yıldız, D. ve Uzunsakal, E. (2018). Alan Araştırmalarında Güvenilirlik Testlerinin Karşılaştırılması ve Tarımsal Veriler Üzerine Bir Uygulama. Uygulamalı Sosyal Bilimler Dergisi, 2 (1), 14-28
- Yıldız, G. (2012). Mapusane. İstanbul: Kitabevi Yay.
- Yöndem, Z. D. (1998). Hükümlü Kadınların Stresle Baş etme Stratejilerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. Doktora Tezi. Ankara.
- Walmsley, Roy. World Prison Population List (twelfth edition) <http://www.prisonstudies.org/country/turkey> (29 Mart’ta erişildi)
- Wright, J.P. ve Cullen, F.T. (2004). Employment, Peers, and Life – Course Transitions. Justice Quarterly. (21(1), 183-205.

İnternet Erişim Kaynakları

- <http://www.acikogretimadalet.com/infaz-sistemleri-konusu.html> (10 Mart 2019 tarihinde erişildi)
- <https://bianet.org/bianet/insan-haklari/203259-mahpus-sayisi-10-yilda-yuzde-220-artti> (24 Mayıs 2019 tarihinde erişildi)
- http://www.cte.adalet.gov.tr/menudekiler/tarihce/amac_kapsam.asp (2019a) (30 Ağustos 2019 tarihinde erişildi)
- <http://www.cte.adalet.gov.tr/index.html#> (2019b) (23 Mart 2019 tarihinde erişildi)
- http://www.cte.adalet.gov.tr/menudekiler/egitim_servisi/genelbilgi.asp (2019c) (1 Eylül 2019 tarihinde erişildi)
- http://www.cte.adalet.gov.tr/menudekiler/psiko-sosyal/calisma_programlari.asp (2019d) (1 Eylül 2019 tarihinde erişildi)
- <http://www.cte.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/psiko-sosyal-servis-genel-bilgi> (2019e) (1 Ekim 2019 tarihinde erişildi)
- <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/cezaevi-nufusu-264-bin-31-41070059> (29 Mart 2019 tarihinde erişildi)
- <https://www.kurdistan24.net/tr/news/7857f6e9-cbab-4641-91f7-989724a289be> (29 Mart 2019 tarihinde erişildi)

<https://islamansiklopedisi.org.tr/musa--peygamber> (2019a) (1 Ekim 2019 tarihinde erişildi)

<https://islamansiklopedisi.org.tr/yusuf> (2019b) (1 Ekim 2019 tarihinde erişildi)

<https://www.memurlar.net/haber/738339/bakani-gul-cezaevlerindeki-tutuklu-sayisini-acikladi.html> (29 Mart 2019 tarihinde erişildi)

[https://www.ombudsman.gov.tr/contents/files/281bb1--Avrupa-Konseyi-Bakanlar-Komitesinin-%E2%80%9CAvrupa-Cezaevi-Kurallari%E2%80%9D-Baslikli-\(87\)-3-No%E2%80%99lu-Tavsiye-Karari.pdf](https://www.ombudsman.gov.tr/contents/files/281bb1--Avrupa-Konseyi-Bakanlar-Komitesinin-%E2%80%9CAvrupa-Cezaevi-Kurallari%E2%80%9D-Baslikli-(87)-3-No%E2%80%99lu-Tavsiye-Karari.pdf) (10 Eylül 2019 tarihinde erişildi)

https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/belge/um_hapishaneidaresi.pdf Hapishane ve Tevkifhanelerin İdaresi Hakkında Kanun. (1930). (1 Ekim 2019 tarihinde erişildi)

<https://www.turkiyegazetesi.com.tr/politika/553517.aspx> (29 Mart 2019 tarihinde erişildi)

<https://www.yargikararlari.net/konu/cezaevi-tur-ve-tipleri-ve-ozellikleri.24/> (1 Ekim tarihinde erişildi)

EKLER

Ek:1 Anket Formu

Sayın Katılımcı,

Bu anket Yalova Üniversitesi'nde gerçekleştirilmekte olan “Cezaevlerinde Sosyal Hizmet Uygulamaları” başlıklı yüksek lisans tez araştırmasının veri toplama araçları olarak geliştirilmiştir. Bu araştırmaya katılanların vereceği her türlü bireysel bilgi, araştırmacı tarafından kesinlikle gizli tutulacak ve hiçbir kişi veya kuruma aktarılmayacaktır. Lütfen hiçbir ifadeyi atlamadan ve boş bırakmadan değerlendirmenizi yapınız. Değerli zamanınızı ayırarak katıldığınız bu çalışmanın doğru ve anlamlı sonuçlara ulaşabilmesi için, ankette yer alan her bir soruyu gerekli özeni göstererek cevaplamanız büyük önem taşımaktadır.

Çalışmaya verdiğiniz destek için teşekkür ederim.

Zeynep Şüheda GÜLERCE

Y.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü

Aşağıdaki önermeleri kaldığınız cezaevinin psiko-sosyal birimine göre değerlendiriniz.	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1.Cezaevine girdiğim ilk hafta içinde psiko-sosyal birime çağrıldım.					
2.Psiko-sosyal birimin fiziki dizaynı ve dekoru kendimi rahat hissetmeme yardımcı oldu.					
3.Psiko-sosyal birimdeki görevli ile sorunlarımı rahatça paylaştım					
4.Cezaevi koşullarıyla baş etmemde bana destek olacak aktivite ve eğitimlere katılmaya teşvik edildim.					
5.Psiko-sosyal birimde, bu birim tarafından uygulanan ve diğer mahkûmların da katıldığı grup çalışmaları olduğu bana söylendi.					
6.Psiko-sosyal birim ile istediğim zaman kolaylıkla görüşmem sağlandı.					
7.Psiko-sosyal birim ile gerçekleştirdiğim görüşmeleri genel olarak faydalı buluyorum.					

I.BÖLÜM: Demografik ve Sosyo-ekonomik Bilgiler

1. Yaşınız?

() 18-30

() 30-40

() 40-50

() 50 üzeri

2. Cinsiyetiniz?

() Kadın

() Erkek

3. Çocukluğunuzu kimlerle geçirdiniz?

() Ailem ile (Öz anne baba)

() Ailem ile (Evlat edinen)

() Kurum bakımı

() Büyükanne-büyükbaba ile

() Diğer

4. En son mezun olduğu okul türünü işaretleyin.

() İlkokul

() Ortaokul

() Lise

() Üniversite

() Lisansüstü Eğitim

5. Cezaevine girmeden önce icra ettiğiniz mesleğinize uygun seçeneği işaretleyin.

- ☐ Özel sektör personeli (Beyaz Yakalı) ☐ Özel sektör personeli (Mavi Yakalı)
☐ Kamu personeli (Beyaz Yakalı) ☐ Kamu personeli (Mavi Yakalı)
☐ Esnaf ☐ Çiftçi
☐ Çalışmıyordum

6. Şu an icra etmekte olduğunuz mesleğinize uygun seçeneği işaretleyin.

- ☐ Özel sektör personeli (Beyaz Yakalı) ☐ Özel sektör personeli (Mavi Yakalı)
☐ Kamu personeli (Beyaz Yakalı) ☐ Kamu personeli (Mavi Yakalı)
☐ Esnaf ☐ Çiftçi
☐ Çalışmıyorum

7. Cezaevine girmeden önce aylık gelirinize uygun seçeneği işaretleyin.

- ☐ 2.000 TL ve altı ☐ 2.000-3.000 TL arası ☐ 3.000-4.000 TL arası
☐ 4.000-5.000 TL arası ☐ 5.000 TL ve üzeri

8. Şu an kazanmakta olduğunuz aylık gelirinize uygun seçeneği işaretleyin.

- ☐ 2.000 TL ve altı ☐ 2.000-3.000 TL arası ☐ 3.000-4.000 TL arası
☐ 4.000-5.000 TL arası ☐ 5.000 TL ve üzeri

9. Medeni durumunuzu işaretleyin.

- ☐ Evli ☐ Bekâr ☐ Boşanmış/Dul

III. BÖLÜM: Cezaevi Koşullarına ve Sağlığa Ait Bilgiler

1. Ne kadar süre cezaevinde kaldınız?

- ☐ 1 yıldan az ☐ 1-3 yıl arası
☐ 3-5 yıl arası ☐ 5 yıl ve üzeri

2. Cezaevindeki durumunuz ne idi?

- ☐ Tutuklu ☐ Hükümlü

3. Suç türünüz aşağıdakilerden hangisinin kapsamına girmektedir

- ☐ Uluslararası Suçlar
☐ Kişiye Karşı İşlenen Suçlar
☐ Topluma Karşı İşlenen Suçlar
☐ Devletin Güvenliğine ve Anayasal Düzene Karşı İşlenen Suçlar

4. Kaldığınız cezaevi türünü işaretleyiniz.

- ☐ Kapalı Cezaevi ☐ Yüksek Güvenlikli Cezaevi ☐ Açık Cezaevi

5. Kaldığınız mekânın tipi hangisine uygundu?

- ☐ Oda Tipi ☐ Koğuş tipi

6. Bulunduğunuz oda yahut koğuş kaç kişilikti?

- ☐ 1-3 kişilik ☐ 4-8 kişilik ☐ 9-15 kişilik ☐ 15 kişi ve üzeri

7. Sizce kaldığınız oda veya koğuş, kişi sayısı bakımından 1982 Anayasasında belirtilen “İnsan onuruna yaraşan asgari standartlara” uygun muydu?

- ☐ Evet
☐ Asgari standartların 5 fazlası
☐ Asgari standartların 10 fazlası
☐ Asgari standartların 15 ve daha fazlası

8. Cezaevine girmeden önce psikolojik destek aldınız mı?

- ☐ Evet ☐ Hayır

9. Cezaevinden çıktıktan sonra psikolojik destek aldınız mı?

☐ Evet

☐ Hayır

10. Sahip olduğunuz hastalık türü, aşağıda belirtilen hangi gruba veya gruplara girmektedir?

☐ Ruhsal Rahatsızlıklar

☐ Fiziksel Rahatsızlıklar (Kronik olan)

☐ Fiziksel Rahatsızlıklar (Kronik olmayan)

☐ Herhangi bir rahatsızlığa sahip değilim

11. Ne sıklıkta revire müracaat ediyordunuz?

☐ Ayda birden az

☐ Ayda bir

☐ Ayda birden fazla

12. Revire en çok hangi şikâyetler ile müracaat ettiniz

☐ Fiziksel Rahatsızlıklar

☐ Ruhsal rahatsızlıklar

13. Revir aracılığıyla hastaneye sevk edilmede problem yaşadınız mı?

☐ Her zaman

☐ Bazen

☐ Yaşamadım

16. Aşağıdaki önermeleri cezaevi yaşantınıza göre değerlendiriniz.

	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1.Cezaevine girdiğim için eğitimim yarım kaldı.					
2.Hiçbir sosyal aktiviteye katılmama izin verilmiyordu.					
3.Başka suçtan dolayı burada bulunanlarla aynı koğuşta kalamazdım.					
4.Koğuş arkadaşlarım derdimi anlıyorlardı.					
5.Kantin fiyatları bütçeme uymuyordu.					
6.Cezaevi, sağlık sorunu olanlar için tam bir mahrumiyet bölgesidir.					
7.Cezaevinde en büyük psikolojik desteği koğuş arkadaşlarımdan gördüm.					
8.Cezaevi personeli duyarlı ve nazikti.					

T.C.
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
Etik Kurul Başkanlığı

Sayı : 93772138-

Konu : Akademik Çalışma İzni

11/06/2019

Sayın Zeynep Şüheda KAYA

Yalova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Bölümü Yüksek Lisans Öğrencisi olarak yürütücülüğünü yaptığınız “Cezaevlerinde Sosyal Hizmet Uygulamaları” başlıklı çalışmanız, Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırma Etik Kurulu tarafından değerlendirilmiş ve çalışma etik açıdan uygun bulunmuştur.

Prof. Dr. Mustafa ÖZTAŞ
Etik Kurul Başkan Yardımcısı

- Ek 1: Sosyal Bilimler Araştırma Etik Kurul Raporu
Ek 2: Sosyal Bilimler Araştırma Etik Kurulu Başvuru Formu
Ek 3: Anket Formu

Zeynep Şüheda Kaya
Sosyal Hizmet Bölümü
157203003

T.C.
ADALET BAKANLIĞI
Yalova Cumhuriyet Başsavcılığı
Yalova Denetimli Serbestlik Müdürlüğü

27/09/2019

Sayı : 2019/1774 Muh.
Konu : Anket İzni (Zeynep Şüheda KAYA)

YALOVA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
(Sosyal Bilimler Enstitüsüne)

İlgi : Bila tarih ve 63919175-302.08.01 sayılı yazınız

İlgi sayılı yazınız ile tezli yüksek lisans programı hazırlayan 157203003 nolu öğrenciniz Zeynep Şüheda KAYA'nın, 22/07/2019 - 01/09/2019 tarihleri arasında Yalova Denetimli Serbestlik Müdürlüğümüzde "Ceza evlerinde Sosyal Hizmet Uygulamaları" konulu tez anketi hazırlamak için başvurusunun bulunduğu görülmüş ise de konu ile ilgili talep ve ilgili evrakların 26/09/2019 tarihinde kurumumuza UYAP üzerinden gönderildiği, adı geçen anket çalışması için talep ettiği tarihlerin geçmiş olduğu anlaşıldığından ilgi sayılı evraklar yazınız ekinde iade edilmiştir.

Bilgi ve gereği arz/rica olunur.

İsmail ARITÜRK
Denetimli Serbestlik Müdür V.
163757

 e-imzalıdır

EKİ: İlgi sayılı yazı ve ekleri

E-imza ile imzalarak DYS üzerinden gönderilmiştir. Ayrıca FİZİKİ OLARAK gönderilmeyecektir.

ÖZGEÇMİŞ

Araştırmacı, 1991 yılında Van’da doğmuştur. İlköğrenimini Van’da, ortaöğrenimini Aksaray’da, lise eğitimini ise Manisa’da tamamlamıştır. 2014 yılında Yalova Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü’nden mezun olmuş, çeşitli özel kurumlarda Sosyal Çalışmacı sıfatıyla çalışmıştır.

